LOGICÆ
ET
PHYSICAE
ARTIS
COMPENDIVM.

Authore

ROB. SANDERSON,
Coll. *Lincoln.* in almâ *Oxonienſi*,
quondam *Socio.* Et in eadem
Academia Sacræ Theologiæ
poſtea *Profeſſore Regio.*

OXONIÆ,
Excudebat HEN. HALL. Impenſis
RIC. DAVIS. A. D. 1672.

LOGICÆ

ET

PHYSICÆ

ARTIS

COMPENDIVM.

LOGICÆ
ARTIS
COMPENDIVM.

Editio Octava.

Authore

ROB. SANDERSON,
Coll. *Lincoln.* in almâ *Oxonienſi*,
quondam *Socio*. Et in eadem
Academia Sacræ Theologiæ
poſtea *Profeſſore Regio*.

OXONIÆ,

Excudebat HEN. HALL. Impenſis
RIC. DAVIS. A.D. 1672.

ELENCHUS CAPITUM.

PARS PRIMA.

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Natura Logicæ.*	1
2.	*De Prædicabilibus in genere.*	4
3.	*De Genere, Specie, & Individuo.*	7
4.	*De Differentia.*	12
5.	*De Proprio & Accidente.*	15
6.	*De tribus definitionibus Antepræ dicamentalibus.*	18
7.	*De Reliquis Antepræ dicamentis.*	22
8.	*De Prædicamentis in genere.*	26
9.	*De Prædicamento Substantiæ.*	28
10.	*De Prædicamento Quantitatis.*	31
11.	*De Prædicamento Qualitatis.*	34
12.	*De Prædicamento Relationis.*	39
13.	*De Prædicamentis Actionis & Passionis.*	43
14.	*De Quatuor ultimis prædicamentis.*	46
15.	*De Oppositis.*	51
16.	*De reliquis Post-prædicamentis.*	55
17.	*De Definitione.*	57
18.	*De Divisione.*	62
19.	*De Identitate & Diversitate.*	65

PARS SECUNDA.
De Propositionibus.

1. *De Propositionis partibus.* 69
2. *De Suppositione Terminorum.* 75
3. *De Ampliatione & Restrictione.* 82
4. *De Divisionibus Propositionis.* 86
5. *De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.* 93
6. *De Æquipollentia earundem.* 98
7. *De Conversione earundem.* 100
8. *De Modalibus.* 103
9. *De Exponibilibus.* 108
10. *De Hypotheticis.* 112

PARS TERTIA.
De Discursu.

1. *De Argumentatione.* 117
2. *De Partibus Syllogismi.* 120
3. *De Fundamento Formæ Syllogisticæ.* 124
4. *De Tribus Syllogismorum figuris.* 127
5. *De Reductione Syllogismorum.* 132
6. *De Inventione medii termini.* 137
7. *De Syllogismis quibusdã specialibus.* 141
8. *De Enthymemate & Sorite.* 143
9. *De Syllogismo Hypothetico.* 146
10. *De Inductione & Exemplo.* 150
11. *De Fine & Præcognitis Demonstrationis* 151

12. De *Conditionibus propositionum* Demonstrationis *absolutis.* 155
13. De *Conditionibus propositionũ relatis.* 160
14. De *Demonstrationis variis gradibus.* 162
15. De *Demonstratione διότι.* 167
16. De *Demonstratione potissima.* 171
17. De *Syllogismo Topico in genere.* 175
18. De *locis Topicis in genere.* 178
19. De *locis a Causa & Effectu.* 180
20. De *locis a Subjecto & Accidente.* 184
21. De *locis a Dissentaneis & Comparatis* 187
22. De *locis a Conjugatis, & Notatione.* 193
23. De *locis a Toto & Parte.* 196
24. De *locis a Genere & specie.* 197
25. De *locis a definitione & divisione.* 199
26. De *loco a Testimonio.* 201
27. De *Fallaciis in genere.* 204
28. De *Fallaciis in dictione.* 206
29. De *Fallacia extra dictionem.* 210
30. De *Methodis in genere.* 216
31. De *Methodis in specie.* 219

APPENDIX PRIMA
De Usu Logicæ.

1. De *Tractatione Simplicis Thematis.* 223
2. De *Tractatione Problematis solitaria.* 239

3.

3. De *Disputatione.* 259
4. De *Genesi Methodica.* 283
5. De *Analysi Logica.* 290

APPENDIX POSTERIOR.
MISCELLA.

1. De *Quinque Habitibus Mentis.* 302
2. *De Circulo Disciplinarum.* 313
3. De *Colligendis Locis communibus.* 321
4. De *Historia Logica.* 328

LOGICÆ

LOGICÆ ARTIS COMPENDIUM.

LIBER PRIMUS DE *SIMPLICIBUS* Terminis.

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

Logica, quæ & Synecdochicè Dialectica, eſt *Ars rationis*: ſive, eſt *ars inſtrumentalis dirigens mentem noſtram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoque debet eſſe omnium diſciplinarum prima, utpote ad reliquas adquirendas neceſſaria; quâ ratione Ariſtotele, velut inſtrumentum Philoſophiæ, & reliquarum diſciplinarum ὄργανον appellatur. Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Utilitates ejus ſunt plurimæ quas docebit uſus: *Finis* verò unicus, Cognitio rerum. *Officia*, quibus, velut mediis, finem ſuum conſequitur, cum alia non nulla, Parag. 2. *Finis & officia Logicæ.*

nulla, tum præsertim *tria hæc:*

1	*Definitio*	quoties	*Obscuræ.*
2	*Divisio*	res oc-	*Universæ.*
3	*Ratiocinatio*	currunt	*Dubiæ.*

Par. 3. *Objectum Logicæ.* *Objectum* Logicæ primariò *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τοῦ λόγου, id est, ratione: *secundariò* etiam & *Oratio*, quæ & ipsa λόγος dicta est, quæ sc. sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

Par. 4. *Subjectum Logicæ.* *Materia, circa quam* versatur, est omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi, est *secunda Intentio.* Logicus enim considerat omnia themata, non secundùm proprias ipsorum naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt *secundæ notiones*) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest *subjectum.*

Objectum Logicæ
- Informationis (sive *objectum*) est λόγος, id est,
  - Primario, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundario, *Oratio.*
- Operationis (sive *subjectum materiale*;) est *Theyna*, seu *Quæstio intelligibilis*, πᾶν νοητόν.
- Tractationis; (sive *subjectum formale*,)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio.*
  - Principale, est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *Demonstratio.*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de simplicibus Terminis*: quò pertinent introductio Porphyriana, & liber Categoriarum Aristotelis. Par. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*, & est *de Propositione*: quo spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, sc. *Discursum*, & est *de Argumentatione & Methodo*; quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidemque Posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum denùm duo.

Quæstiones primi Capitis.

1 *De nomine Logicæ & Dialecticæ.*
2 *De Genere Logicæ.*
3 *De definitione Logicæ.*
4 *De fine Logicæ.*
5 *De variis Logicæ utilitatibus.*
6 *De necessitate Logicæ, ejusque ordine a reliquas disciplinas.*
7 *De Objecto Logicæ.*
8 *De Subjecto Logicæ.*
* 9 De primis & secundis Intentionibus.
10 *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetorica.*
11 *De varis Logicæ divisionibus.*
12 *De Logica docente & utente.*

CAP. 2.

De Prædicabilibus in genere.

Parag. 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

Libellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum

ſuſceptum eſt in gratiam Chryſaorii diſcipuli ſui. Ejus ſubjectum eſt Prædicabile.

Eſt autem *Prædicabile* (ſive *Univerſale*) *quod aptum natum eſt prædicari de pluribus.* Ut *Animal*, *Homo*, *Rationale*, *Riſibile*, *Album.* Idem ſunt reipſa Prædicabile & Univerſale; ſed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur: *Univerſale* verò quatenus ineſt in multis. Par. 2. Definitio Prædicabilis.

Prædicabilia ſunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; ſcil: *Genus*, *Species*, *Differentia*, Accidens proprium, quod ſimpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod ſimpliciter *Accidens* dici ſolet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; ſed Proprium converſim & neceſſario; Accidens contingenter & non converſim prædicantur. Par. 3. Numerus Prædicabilium.

Cognitio Prædicabilium, (& conſequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor, ſc. ad Par. 4. utilitas Prædicabilium.

1 *Definitionem*; quæ ſemper eſt *Speciei*: conſtatque, ſi ſit propria & eſſentialis, ex *Genere* & *Differentia*; ſin impropria & deſcriptiva, ex *genere* & *proprio*, vel cumulo *Accidentium.*

2 *Diviſionem*; quæ plerumque eſt *Generis*

ris in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non raro subjecti in *Accidentia*, aut è contra.

5 *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus majus extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius verò terminus Definitio Speciei essentialis ex priè *Genere* constans & *Differentia*.

4 *Prædicamenta*; quæ non sunt aliud quàm coordinatio *Generum* & *Specierum* directa, & *Differentiarum* in serie collateral

Prædicatio omnis aut est

- *Naturalis*, sive *directa*: eaque vel
  - *Æqualis*; cum æqua prædicatur de æquali ut *Rationale*, vel *Risibi* de homine.
  - *Inæqualis*; cum vel su perius prædicatur de in feriore (*univocè*) vel ac cidens commune de su subjecto (*denominativè*) ut *Animal* vel *Albu* de Homine.
- *Non Naturalis*, eaque vel
  - *Indirecta*, & *contra naturam*; cum aut inferius de superiore prædicatur; aut subjectum de acci dente: ut *Homo* de ani mali, vel Albo.
  - *Per accidens*, & *præter naturam*;

naturam; cum è duobus accidentibus eidē communi subjecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc Album* de hoc dulci.

Ea solum prædicatio est hujus loci, & proprièLogica, quæ directa est, & naturalis.

Quæstiones secundi Capitis.

1 *De libello Porphyriano.*
2 *De definitione Prædicabilis & Universalis.*
* 3 Sintne universalia in rerum naturâ, vel in solo intellectu?
* 4 Sintne coporea vel incorporea?
* 5 Existantne extra singularia?
6 *De numero Prædicabilium.*
7 *De quadruplici utilitate Prædicabilium.*
8 De *variis prædicandi generibus.*

CAP. 3.

De *Genere*, *Specie*, & *Individuo*.

GEneris, inter alia significata, tres sunt *acceptiones*: quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius: duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Parag. 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

Primâ, est collectio multorũ hominum, qui ad unum aliquẽ velut principium relati, cognatione quâdã inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicuntur *Heraclidarum.*

Secundâ, est ortus uniuscujusque Principium, sive sit
- Generans, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Jove.*
- Conservans, ut locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Athenienſis.*

Tertiâ, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) *est id cui subjicitur Species; ut Animal* cui subjicitur *Homo.*

Par. 2. *Definitio Generis.*

Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre specie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos. *prædicari* vero in *quid* ea, quæ apte respondent quæstioni, quâ quid sit res quæritur? Ut si quæratur; quid sit homo, aut bos? apte respondetur, quod sint Animalia.

Species

Species (*civilis*) inter alia sua significata accipitur pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: unde hominem pulchrum & formosum, *speciosum* dicimus. Par. 3. *Acceptiones & definitiones speciei.*

Species Logica considerata respectu

Superiorum, & ut *Subjicibilis*, definitur esse id, *quod subjicitur generi*; atque iterum, id, cui genus attribuitur in quæstione quid est? intellige utrobique *Immediatè*.

Inferiorum, & ut *Prædicabilis*, est *quod prædicatur* (immediatè) *de pluribus differentibus numero* (tantùm) *in quid*. ut *Homo*, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diversum numerum efficiunt, ut *Socrates, Plato, &c.*

Genera *generalissima*, sive summa, sunt, quibus non datur superius genus; vel, quæ sunt ita genera, ut nunquam possint esse species, ut *Substantia*. Species *Specialissimæ*, sive infimæ, sunt, quibus non datur species inferior; vel, quæ ita sunt species, ut nunquam possint esse genera: ut *Homo*. *Subalterna* genera, sive species subalternæ, Par. 4. *Generalissima, specialissima, & Subalterna.*

subalternæ, sunt, quæ ad aliud & aliud relata, simul & genera sunt & species: ut *Animal*, *Vivens*, *Corpus*.

Par. 5. *Quædam generis & speciei.*

1 Genus omne est latius quâlibet sui specie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Differentia Formæ, Species Compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in qualibet sui Specie; & speciei in quolibet individuo.

5 Genera summa sunt tantum decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

Individuum est, quod de uno solo prædicatur: ut *Socrates*. Habet & hæc vox alias suas acceptiones; sed hîc sumitur pro Ente singulari, ita determinato & restricto, ut sit prorsus indivisibile in inferiora.

Certum & determinatum

Nomen Proprium, ut *Socrates*, *Bucephalus*: & dicitur individuum *Signatum*, sive Determinatum.

Nomen commune & Pronomen demonstrativum;

Individuum aliud est
- tum, quod exprimitur, vel per
  - vum; ut *hic Homo, ille Equus*: & dicitur individuum *Demonstrativum*.
  - Circumlocutionem aliquam, quæ fit etiam multis modis; ut *Sophronisci filius pro Socrate*; *Orator pro Cicerone*; *&c.* & dicitur Individuum *ex Hypothesi*, vel Periphrasticum.
- *Vagum*, & indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & signum particulare: ut, *aliquis Homo, quidam Equus*.

Individua sunt numero infinito & vario; ideoque nec sub scientiam cadere possunt. Individua ejusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdam accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones tertii Capitis.

1 *De acceptionibus Generis & Speciei.*
2 *De prima definitione Generis.*
3 *De secunda definitione Generis.*
4 *De definitionibus Speciei subjicibilis.*
5 *De tertia definitione Speciei.*

6 *De arbore Porphyriana.*
7 *De conservatione Generis & Speciei in inferioribus.*
8 *De Individui definitione.*
9 *De Individui diversis modis.*
* 10 De Principio Individuationis.
11 *De numero generum, specierum, & Individuorum.*
12 *De Collatione generis cum reliquis Praedicabilibus.*
13 *De Collatione speciei.*

CAP. 4.

De Differentia.

Par. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Communiter; quâ res ab aliis, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili, ut *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero.*

Differentia tribus modis dicitur

Propriè; quâ res ab aliis differunt accidente aliquo inseparabili: ut *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maximè Propriè; quâ res interse forma essentiali differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis eſt ſeparabilis, reliquæ inſeparabiles; Communis facit *alterutrum*; Propria *alterum*; maxime Propria *alterum*: Illæ ſunt differentiæ per accidens, hæc eſt per ſe: Illæ recipiunt magis & minus; hæc non; Illæ ad duo ultima Prædicabilia pertinent; hæc ſola conſtituit tertium Prædicabile.

Quinque ſunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones. Par. 2. *Definitiones Differentiæ.*

1 Differentia eſt, quâ ſpecies ſuperat genus: ut per Rationale Homo ſuperat animal.

2 *Differentia eſt apta nata prædicari de pluribus differentibus ſpecie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ apte reſpondent quæſtioni, quâ, qualis ſit res ſecundum eſſentiam, quæritur: ut ſi quæratur qualis ſit homo ſecundum eſſentiam? apte reſpondetur; quod Rationalis.

3 Differentia eſt, quæ vim habet dividendi (id eſt *ſeparandi & diſtinguendi*) ea quæ ſunt ſub eodem genere: ut Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia eſt, quâ res inter ſe differunt.

5 Differentia eſt, quâ res ita inter ſe differunt, ut ad conſtituendam rei eſſentiam plurimùm

plurimùm conferat, ſitque ejus pars. Quam quam hæc non tam nova definitio cenſenda eſt, quàm explicatio quædam & abſolutio ſuperioris. Ex his quinque definitionibus ſola ſecunda competit differentiæ, quatenus eſt Prædicabile.

Par. 3. *Diviſiones differentiæ.*

Differentia conſideratur vel ut eſt
- *Diviſiva Generis*, quatenus dividit genus in ſuas ſpecies; ut *Rationale Animal.*
- *Conſtitutiva ſpeciei*, quatenus conſtituit ſpeciem in ſuo eſſe; ut, *Rationale hominem.*

Hæc diviſio eſt ejuſdem rei in diverſos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo eſt & Diviſiva, & conſtitutiva, diverſis tamen reſpectu.

Differentia conſtitutiva alia eſt
- *Generica*, quæ conſtituit ſpeciem ſubalternam; ut, *Senſibile Animal.*
- *Specifica*, quæ conſtituit ſpeciem infimam; ut, *Rationale hominem.*

Quæſtiones quarti Capitis.

1 De *tribus acceptionibus* Differentiæ.
2 De *prima definitione* Differentiæ.

3 De *secunda definitione* Differentiæ.
4 De *reliquis definitionibus* Differentiæ.
5 De *divisionibus* Differentiæ.
6 De *collatione* Differentiæ *cum reliquis prædicabilibus.*

CAP. 5.

De Proprio & Accidente.

PRoprium dicitur quatuor modis. Parag. 1. *Quatuor modi proprii.*

Proprium *primo modo* est, quod convenit soli, non omni: ut, homini *Mederi.*

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: ut Homini *Bipedem* esse. Et iste modus est omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo*, quod convenit omni, & soli, sed non semper: ut Homini *Canescere in senectute.* Etsi accuratè loquendo, non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium *quarto modo* (quod solum constituit quartum prædicabile) est, quod *convenit omni, soli, & semper*: ut homini *Risibilitas,*

tas. In istis descriptionibus ly *Soli* refertu ad speciem; ly *Omni* ad inferiora speciei.

Parag. 2. *Canones Proprii quarto modo.*

1 Proprium fluit a principiis essentia libus speciei, *ut risibilitas à rationalitat* Hinc proprium dicitur ad rei essentia pertinere: non ut *constituens*, sed ut *con sequens* essentiam.

2 Proprium etsi *realiter* idem, *formalite* tamen differt à suâ specie.

3 Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à sua specie, & incommunicabile alteri.

4 Proprium aliud est

Genericum, quod flu ens à principiis specie subalternæ, cum eâ recipro catur: ut *Mobile* cum Cor pore.

Specificum, quod flu ens à principiis speciei in fimæ, cum eâ reciprocatur ut *Risibile* cum Homine.

Par. 3. *Accidentis definitiones*

Accidentis tres definitiones tradi Porphyrius.

1 Accidens est, quod *adest & ab est sine subjecti interitu, ut Albedo*. Est autem Subjectum illa substantia cui inhæ ret Accidens, & quæ illud sustentat; u *Cygnus*.

2 Acciden

2. Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3. Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semperque in re aliqua subjecta inhæret: unde illud, *Accidentis esse est inesse.*

Idem accidens numero non potest esse in diversis subjectis: sive simul, sive successive. Par. 4. *Divisiones accidentis.*

Accidens aliud est
- *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto; *ut frigus* ab aquâ.
- *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; ut *humor* ab aquâ.

Accidentia nonnulla certum subjectum ut consignificant, & *Copulata* dicuntur; ut *finitas*; aut supponunt, & propria dicuntur (primo secundo modo) ut *Grammatica*. Quoniam ista propria sunt certæ alicujus *speciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæstiones quinti Capitis.

De tribus primis modis Proprii.
De definitione Proprii quarto modo.
De fluxu proprii à principiis speciei.
De reciprocatione proprii & speciei.
De formali diversitate Proprii & suæ Speciei.

6 *De variis acceptionibus Accidentis.*
7 *De Accidentis definitionibus.*
8 *De Inhærentia accidentis.*
9 *De unitate Subjecti accidentis.*
10 *De accidente separabili & inseparabili.*
11 *De aliis divisionibus accidentis.*
12 *De Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus.*
13 *De Collatione accidentis.*

CAP. 6.

De tribus definitionibus Antepræd icamentalibus.

Parag. 1. *Antepræd icamenta in genere.*

ANteprædicamentum est doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem *Antepræd icamenta* in genere tria, in specie septem. Tres sc. *Definitiones*, duæ *divisiones*, duæ item *Regulæ*.

Definitiones sunt Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum.

Parag. 2. Prima definitio. Æquivocorum.

Æquivoca (æquivocata) *sunt quorum nomen solum est commune, ratio autem substantiæ* (id est, essentialis definitio) *secundum illud nomen alia atque alia*: ut *Animalis* nomen commune

ne est *homini vivo & picto*, sed diversa est definitio utriusque. *Æquivocum (æquivocans)* est nomen illud commune, quod suis significatis secundum diversas rationes attribuitur: ut *Gallus* est Æquivocum æquivocans, *Gallus homo & gallus avis* æquivoca æquivocata.

Æquivoca alia sunt

A casu, de quibus nulla dari potest ratio, cur in eodem communi nomine conveniant, ut *Gallus homo & avis*: & hæc sunt propriissimè *Æquivoca*. Par. 3. *Divisio Æquivocorum.*

A consilio, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; ut *homo vivus & pictus*, quæ *æquivoca ad unum*, aut per Synecdochen *Analoga quandoque appellantur*.

1 Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere. Par. 4. *Canones Æquivocorum.*

2 Ens respectu decem prædicamentorum est Commune analogum.

3 Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiore Analogato.

Parag. 5. Secunda definitio, Univocorum.

Univoca (univocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen eadem*: ut *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini*, & *Equo*, & *Leoni*. *Univocum* (*univocans*) est nomen illud commune quod secundum eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini*, *Bovi*, *Leoni*. Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca*; Univocis *Diversivoca*.

Par. 6. Definitio tertia, denominativorum.

Denominativa (*ut vulgò dici solent, rectiùs fortasse* denominata *dicenda*) *sunt, quæ solo* (*casu*) hoc est terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut à justitia justus.

In omni denominatione sunt tria sc.

Forma Denominans; & est accidens abstractum inhærens Subjecto: ut *Justitia*.

Subjectum denominatum; est substantia; cui forma inhæret, ut *Socrates*.

Denominativum, & est Accidens concretum, quod de subjecto prædicatur, & à forma oritur: ut *Justus*.

Denominans & denominativum, ut *justitia & justus*.

Quantum ad
- *Vocem*
  - Conveniunt *in Principio*,
  - Differunt *in Fine*.
- *Significationem.*
  - Conveniunt *in re significata*.
  - Differunt *in modo significandi*.

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; Æquivocæ sc. Univocæ & Denominativæ. Parag. 7. *Triplex forma Prædicationis.*

Prædicari
- *Æquivocè*, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis.
- *Univocè*, est prædicari secundum utrumque; quomodo *superiora* prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.
- *Denominativè*, est Prædicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de substantiis in primo.

Quæstiones sexti Capitis.

1 *De Antepræd icamentis in genere.*
2 *De prima definitione Æquivocorum.*
3 *De secunda definitione Univocorum.*
4 *De tertia definitione Denominativorum.*
5 *An Ens sit Analogum ad decem prædicamenta?*
6 *De multivocis, & diversivocis.*
7 *De triplici forma Prædicationis.*

CAP. 7.

De reliquis Antepræd icamentis.

Par. 1. *Prior divisio Vocum.* Duæ sunt divisiones: Eorum quæ dicuntur, hoc est *Vocum*, una; altera eorum quæ sunt, id est *Rerum*.

Vocum aliæ sunt
- *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates currit, Plato legit.*
- *Incomplexæ*, quæ dicuntur sine conjunctione: ut *Socrates Currit, legit.*

Complexio & incomplexio, si spectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit, quæ est unica tantum dictio; complexa, quæ plures

"Sin

"Sin *quoad rem* ipſam & *conceptum intellectus* in re fundatum, vox incomplexa erit, "cui reſpondet in intellectu conceptus ſimplex; complexa cui complexus.

Hinc fit, ut voces ſunt aliæ

- *Simpliciter incomplexæ*; quando ſimplici dictioni ſimplex conceptus reſpondet: ut *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus complexus; ut, *Homo eſt Animal.*
- Partim complexæ, partim incomplexæ: & ſunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando ſimplici dictioni reſpondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.*
  - *Complexæ voce, & incomplexæ re*, quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus ſimplex: ut *Corpus Animatum.*

Res aliæ ſunt *univerſales*, aliæ *ſingulares*, quarum univerſales dicuntur de Subjecto: Singulares vero non. Aliæ rurſus *ſubſtantiæ*, aliæ *Accidentia*: quorum Accidentia inſunt in Subjecto; Subſtantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris diviſio rerum iſta. Par. 2. *Secunda Diviſio rerum.*

Eorum, quæ sunt, quædam
- *Dicuntur de subjecto, & non insunt in subjecto*: & sunt, Substantiæ universales: ut *Animal*.
- *Insunt in, & non dicuntur de*: & sunt Accidentia singularia: ut *hoc Album*.
- *Et insunt in, & dicuntur de*: & sunt accidentia Universalia: ut *Album*.
- *Nec insunt in, nec dicuntur de*: & sunt Substantiæ singulares: ut *Socrates*.

Par. 3. *Inesse in & dici de subjecto.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus & Species, Calor igni,
Rex in regno, Res in fine, locóque locatum.

Sed illud solum dicitur inesse in subjecto (quod ad præsens negotium pertinet) *quod inest alicui, non tanquam pars, nec potest separatum abeo, cui inest, subsistere.*

Subjectum est duplex, aliud
- *Prædicationis*, sive *de quo*: quod subjicitur in prædicatione, ut *Socrates est homo*: Socrates ibi subjicitur hominis quale intelligitur in ly *Dici de subjecto*.
- *Inhæsionis*, sive *in quo*: quod subjicitur Accidenti; sive, cui

Accidens

Accidens inhæret, ut, *Socrati albedo*: quale intelligitur in ly *ineſſe in* ſubjecto.

Quando alterum de altero tanquam de ſubjecto prædicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per ſe & directè*) de prædicato, prædicatur etiam de ſubjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus*, *quod de animali* prædicatur, de homine prædicatur. "Eſt autem directa præ-"dicatio, quoties ſuperius prædicatur de "inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio vero *per ſe*, quoties prædicatum eſt unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Uſus Regulæ eſt, tum ut oſtendatur ordo, qui eſt inter ſuperiora & inferiora ejuſdem Prædicamenti: tum ut poſſimus quamlibet rem propoſitam expeditius certiúſque ad proprium ſuum prædicamentum referre. Par. 4. *Regula prima.* κατὰ παντός.

Diverſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur ſubalternatim poni, quorum unum eſſentialiter continetur ſub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim vero, quorum neutrum ſub altero eſſentialiter continetur: Par. 5. *Regula ſecunda.* κατὰ μηδενὸς.

continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expressè datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum easdem esse species & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Usus Regulæ potissimum est ad vitandam confusionem Prædicamentorum, & ad distinguendum inter se res diversorum prædicamentorum.

Quæstiones septimi capitis.

1 *De divisione Vocum.*
2 *De divisione Rerum.*
3 *De modis inessendi.*
4 *De priore Regula.*
5 *De posteriore Regula.*

CAP. 8.

De *Prædicamentis in Genere.*

Parag. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

1. *Prædicamentum* est generum, specierum, & individuorum, secundum sub & supra series ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sunt sortita: sc. *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*,

Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus. Singulorum exempla disticho comprehenderunt,

1 2 4 3 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Ustos.
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

In aliquâ istarum classium quicquid uspiam rerum est collocatur; modo sit *unum* quid, *reale, completum, limitataque* ac *finitæ naturæ.* Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ, privationes & ficta*, quia non sunt realia: *Concreta, Æquivoca*, & *Complexa*, quia non sunt una; *Pars*, quia non est completum quid; *Deus*, quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi. Parag. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

Complexum, Consignificans, Privatio, Fictum, Pars, Deus, Æquivocum, Transcendens, Ens rationis.
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen ut istorum plurima *Analogicè*, vel *reductivè*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones octavi Capitis.

* 1 An Prædicamenta sint Logicæ considerationis & quomodo?
* 2 De libro Categoriarum Aristotelis.
3 *De nomine & definitione Prædicamenti.*

4 De

4 De *numero Prædicamentorum.*
5 *An omne Ens sit in Prædicamento?*
6 De *vocibus complexis.*
7 De *vocibus Concretis.*
8 De *privationibus.*
9 De *fictis rebus.*
10 De *partibus rerum.*
11 De *Deo Opt. Max.*
12 *De Æquivocis & Analogis.*
13 De *Transcendentibus.*
14 De *Entibus Rationis.*
15 De *Individuis & Differentiis.*
16 * An idem possit esse in diversis Prædicamentis?

CAP. 9.

De *Prædicamento Substantiæ.*

Part 1. *Definitio. & divisio substantiæ.*

Substantia est *Ens per se subsistens* Estque omni Accidente prior *Ordine, Natura*, & *Cognitione*; eique substat sustentando ipsum. Substanti prima est, vel secunda. *Prima*, sive singular & individua, est, quæ neque de subject aliquo dicitur, neque alicui subjecto inest ut *Socrates, hic homo. Secundæ* sunt prima rum species, & specierum genera, usque a ipsam substantiam summum Genus, u

Hom

Homo, Animal &c.

Par. 2. *Comparatio Substantiarum.*

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est, *perfectior*) quàm secunda, quia pluribus subsistat: Secundarum vero species, in quantum vicinior primæ quàm genus, & simpliciter omnia inferiora superioribus. Positis primis substantiis, ponuntur reliqua omnia, cum *secundæ substantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & iis sublatis nihil aliorum potest remanere; non *secundæ substantiæ*, quia illarum est dici de Primis; nec etiam *accidentia*, quia illorum est inesse in primis.

Par. 3. *Proprietates substantiæ.*

Proprietates substantiæ Aristoteli sunt sex.

1 *Substantia non inest in subjecto.* Hoc convenit omni substantiæ: non completæ modo, sed & differentiis etiam ac partibus substantiarum, eique soli.

2 *Substantia prædicatur univocè de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantiis, earumque differentiis: nam à prima substantia nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem.* Sed secus hoc

hoc soli primæ convenit, quum secund potius (propter differentias) *quale quid* gnificent, seu naturam universalem.

4 *Substantiæ nihil contrariatur.* Nec nim substantia substantiæ contraria est (nisi gratia qualitatum) nec accidens su stantiæ.

5 *Substantia non suscipit magis & min* Hoc ut superius, convenit omni, non s li.

6 *Substantia* (quod est ei maximè propr um) *eadem numero manens est capax contr riorum*, ut aqua caloris & frigoris.

Pat. 4. *Quæ res huc pertineant.*

In hoc prædicamento reponun tur

1 Omnes *Spiritus incorporei*: ut An geli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cœlestia*: ut Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: ut Ignis, Aer, Aqu Terra.

4 *Imperfectè mista*: ut Vapor, Grando Pluvia, Fulgur.

5 *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Gemmæ Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*: Herbæ sc. Frutices, & Arbores ut Lactuca, Rosa, Quercus,

8 Plantarum *flores* & *fructus*, ut hyacin thus, lilium, glans, pyrum.

9 *Animalia*

Animalia: ut Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæstiones noni Capitis.

1 *De ordine substantiæ*
2 *De Divisione Substantiæ in primam & secundam.*
3 *De comparatione Substantiarum inter se.*
4 *An sublatis primis Substantiis reliqua tollantur omnia.*
5 *De prima proprietate substantiæ.*
6 *De secunda proprietate.*
7 *De tertia proprietate.*
8 *De quarta proprietate.*
9 *De quinta proprietate.*
10 *De sexta proprietate.*
11 *De Tabula Prædicamenti substantiæ, & de rebus eò pertinentibus.*

CAP. 10.

De *Prædicamento Quantitatis.*

QUantitas est *mensura substantiæ*. Par. 1. *secundum quam quanti dicimur.* Ea *continua* est, aut *discreta*. Continua Quantitas est, cujus partes inter se communi aliquo termino copulantur. *Quantitatis definitio & divisio;*

Ejus

Ejus ſpecies ſunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus* & ex veterum ſententia, *Locus* & *Tempus*.

Linea eſt magnitudo longa ſine latitudine & profunditate; cujus communis terminus eſt *Punctum*. *Superficies* eſt magnitudo longa & lata ſine profunditate; cujus communis terminus eſt *Linea*. *Corpus* eſt ipſa trina dimenſio, ſive magnitudo longa, lata, & profunda; cujus communis terminus eſt *Superficies*. *Temporis* terminus eſt Inſtans, ſive ipſum *Nunc*: *Loci* idem, qui & corporis, nempe *Superficies*.

Diſcreta Quantitas eſt, cujus partes nullo communi termino copulantur: Eſtque *Numerus*, & (ſecundum veteres) *Oratio*. Numerus eſt multitudo ex unitatibus conflata: Unitas eſt principium Numeri. Oratio eſt menſura ſyllabæ longæ & brevis.

Parag 2. *Quantitatis diviſio alia.*

Quantitatum aliæ conſtant ex partibus habentibus poſitionem inter ſe, aliæ ex non habentibus. In iſtis ſunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*, *Locus*: in iſtis *Numerus*, *Tempus*, & *Oratio*. Ut enim partes alicujus quantitatis habeant inter ſe poſitionem, duo requiruntur *Continuitas* ſc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deeſt in partibus numer

numeri, permanentia in partibus Temporis, utraque in partibus orationis.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium*: convenit omni, non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus*: convenit omni non soli.

3 *Secundum quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales*. Et hoc est quantitati maxime proprium, eique soli convenit.

Huc pertinet omnes species

Par. 3. *Quæ res huc pertinent.*

1 *Linearum* } Ut { Circulus.
2 *Superficierum* } Ut { Triangulum.
3 *Corporum* } Ut { Cylindrus.

4 *Numerorum*, ut par, ternarius.

5 *Ponderum*, ut as, uncia, libra.

6 *Mensurarum*: earumque, aut *linearum* & *superficierum*, ut cubitus, stadium, milliare, jugerum; aut *solidorum*, ut pinta, quarta, medius, dolium.

7 *Nummorum*: ut sestertius, Mina, Talentum.

Quæstiones decimi Capitis.

1 *De ordine Quantitatis & reliquorum novem prædicamentorum.*

2 *De definitione Quantitatis.*

3 *De duabus divisionibus Quantitatis.*

4 De *Linea, Superficie, & Corpore.*
5 *De Numero.*
6 *De Loco, Tempore, & Oratione.*
7 De *prima & secunda proprietate quantitatis.*
8 De *tertia proprietate quantitatis.*
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis.*

CAP. II.

De Prædicamento Qualitatis.

Par. 1. *Definitio qualitatis, et qualis.*

QUalitas est *forma accidentalis, a qua substantia denominatur quali*, ut *Albedo.* Quale est, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album.* Qualitatis Prædicamentum omnium copiosissimum est; sed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Aristotele, sc. *Habitum & Dispositionem; Naturalem Potentiam, & Impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Passionem; Formam & Figuram.*

Par 2. *Prima species qualitatis*

Habitus est *Qualitas acquisita* (vel divinitus infusa) *per quam subjectum habilius ad edendas aliquas operationes ad quas edendas per naturam minùs habile:* ut Grammatica. Hæc si firmiùs re-

dicetur

dicetur in ſubjecto, ita ut non ſit facile mobilis, proprie *Habitus*; ſin leviùs, & ita, ut ſit facilè mobilis, *Diſpoſitio* potius appellatur. Quæ eſt quaſi habitus quidam inchoatus, habitúmque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

Par. 3. *Quæ res huc pertinent.*

Huc pertinent

1 Omnes *Habitus corporis*: ut Sanitas, Robur, Morbus, *Morbúmque ſpecies*, ut Febris, Hydrops.

2 *Habitus infuſi* mentibus Angelicis vel humanis: ut Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Diſciplinæ* omnes cæterique *habitus mentis* acquiſiti: ſive *Scientiæ* ſint, ut Phyſica, Geometria; ſive *Sapientiæ*, ut Metaphyſica; ſive *Intelligentiæ* principiorum, ſpeculativorum aut practicorum; ſive *Prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologia: ſive *Artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*; ſive *Virtutes* ſint, ut Juſtitia, Liberalitas; ſive ſint adverſa *Vitia*, ut Injuſtitia, Prodigalitas.

5 Omnium prædictorum *initia incompleta*.

Par. 4. *Secunda ſpecies qualitatis.*

Potentia naturalis eſt Qualitas à naturâ inſita, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid agendum vel ad reſiſtendum: ut *Riſibilitas*, *Docilitas*. *Impotentia* vero, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid patiendum; ad agendum

vero vel resistendum impotens & ineptum: ut *Sterilitas, stupiditas*. Potentiæ nomen plerumque activam potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

Parag. 5. *Quæ res huc pertinent.*

Huc pertinent omnes

1 *Facultates substantiarum*, ab essentialibus ipsarum formis profluentes: ut facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo.

2 *Vires* herbarum, metallorum, lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum & omnia illa stupenda naturæ miracula: ut sympathia, antipathia.

4 *Influentiæ* (si quæ sint) corporum cœlestium.

5 *Dispositiones* temperamentorum & organorum corporis: ut nativa sanitas, valetudo, robur, &c.

6 *Vires animi*, prout sequuntur temperamentum corporis: ut ingenium, Docilitas, stupiditas, &c.

Par. 6. *Tertia species qualitatis.*

Patibilis ea qualitas est, quæ efficit passionem in sensibus, ut *Calor*. Quæ si constans sit & permanens in subjecto, *Patibilis qualitas* est propriè, denominat subjectum *simpliciter quale*: quæ à subitâ aliquâ animi commotione aut passione ita repente oriatur, ut mox evane-

cat, *Passio* appellatur; nec denominat subjectum, nisi *secundum quid quale*. Ut *Rubedo & Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur simpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia, & à timore Pallor* passiones sunt, à quibus Socrates *Rubescere* magis aut *Pallere* dicitur, quam rubicundus esse aut pallidus.

Huc pertinent omnia sensuum objecta. Parag. 7. *Quæ res huc pertinent.*

1 Visûs, *Lumen & Colores*: ut splendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactûs; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, siccitas; tum *secundæ*, ut asperitas, mollities, gravitas, densitas.

3 Gustûs, *Sapores*: ut Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactûs; *Odores*: ut fragrantia, Fœtor.

5 Auditûs; *Soni*: ut Tinnitus, ecchо.

"Quod vero aliqui passiones animi huc "referunt; non id rectè fit: siquidem illæ "potius ad passionis prædicamentum per-"tinent.

Figura est Quantitatum Mathematicarum in corpore dispositio: ut *Rotunditas*. Forma est lineamentorum & coloris in corpore dispositio: ut *Pulchritudo, Mensitas*. Par. 8. *Quarta species qualitatis.*

Huc pertinent

Par. 9. *Quæ huc pertinent.*

1 *Mathematicæ figuræ*, ut Rectitudo, Curvitas, Rotunditas.

2 *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*, ut Simietas, Venustas, Gibbositas.

3 *Formæ externæ corporum naturalium*: ut Quercûs, Leonis, Hominis.

4 *Formæ apparentes causatæ ab impressionibus Meteorologicis*: ut forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.

5 *Formæ artificiales* introductæ in materiam subjectam ab artifice: ut forma Gladii, Serræ, Mensæ, Statuæ.

Par. 10. *Proprietates qualitatis*

Proprietates Qualitatis sunt tres.

1 *Qualitas Qualitati contrariatur*; ut calori frigus. Id quod maxime cernitur in tertia specie; in prima etiam aliquando; rariùs in secunda & quarta.

2 *Qualitas recipit magis & minus*. Neque hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primario & proprie*) solis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundum Qualitatem res dicuntur similes vel dissimiles*. Et hoc est qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones undecimi Capitis.

1 *De definitione Qualitatis & Qualis.*

2 *De divisione Qualitatis.*

3 *De*

3 *De prima ſpecie Qualitatis & rebus eò pertinentibus,*
4 *De ſecunda ſpecie.*
5 *De tertia ſpecie.*
6 *De quarta ſpecie.*
7 *De prima proprietate Qualitatis.*
8 *De ſecunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

CAP. 12.

De *prædicamento relationis.*

VEteres Logici *Relata* definiebant eſſe ea, quæ alterius eſſe *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: ut *Scientia & Scibile.* Quæ definitio non ſolum omnia *Accidentia* complectitur, quibus reſpectus aliquis adhæret, etiamſi aliàs ſint abſolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant; ſed ipſas etiam *ſubſtantias*, aut ſaltem *ſubſtantiarum partes*: & ſolent appellari *Relata ſecundum dici.* Iſtorum nonnulla poſſunt habere contrarium, & recipere magis & minus. Par. 1. *Relata ſecundum dici.*

Par. 2. *Relata secundum dici.*

Relata proprie dicta, & *secundum esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti) sunt quorum *totum esse* est ad aliud: ut *Pater, filius.* "Omne re "spectivum fundatur in aliquo absoluto: "sc. vel Quantitate, ut *Æqualitas*; vel "Qualitate, ut *Similitudo*; *vel* Actione, ut "*Paternitas*: Estque propterea omne re "spectivum quovis absoluto, & naturâ po "sterius, & dignitate. In omni relatione sunt duo termini, ut *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

In plerisque Relationibus est aliquid

Materiale, estque subjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: ut *Sophroniscus*, qui est pater; & *Socrates*, qui est Filius.

Formale, estque ipse respectus qui est inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Par. 3. *Proprietates relatorum.*

Relatorum tres sunt proprietates.

1 *Relata dicuntur ad convertentiam:* ut Pater est filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata*

2 *Relata ſunt ſimul naturâ.* Poſito proinde alterutro, & alterum ponitur; & ſublato tollitur.

3 *Relata ſunt ſimul cognitione.* Cognito proinde alterutro, cognoſcitur alterum; (idque eodem plane modo & menſura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Relata alia ſunt

- *Æquiparentiæ*, ſive æqualis comparationis; cùm uterque terminorum eſt ejuſdem nominis: ut *Æquale, Simile, Frater, Amicus.* Par. 4. *Diviſio Relatorum.*
- *Diſquiparentiæ*, ſive inæqualis comparationis; cum termini non ſunt ejuſdem nominis. ut *Dominus & Servus.*

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille, qui ſignificat rem digniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatum ſuperpoſitionis*, ſive majoris comparationis; ut *Dominus, Præceptor, Pater:* ille vero, qui ſignificat rem minus dignam & per modum inferioritatis, dicitur *Relatum ſuppoſitionis*, ſive minoris comparationis; ut *Servus, Diſcipulus, Filius.*

Ad

Par. 5. *Quæ res huc pertinent.*

Ad Prædicamentum Relationis (omnium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cùm *Consanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tum *Affinitatis*, ut Gener, Socer, Noverca.

2 Omnes *Modi convenientiæ & discrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3 *Dispositionis & Ordinis species*: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempestivitas, Causalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*, ut Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et *his respondentia*: ut subditus, exercitus, servus, grex, discipulus.

5 *Conventiones, contractus, & societas*, ut Conjugium, Testimentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia*: sive sint naturalia, sive ex instituto, vel divino vel humano: ut Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones duodecimi Capitis.

1 *De Relatis secundum dici.*
2 *De definitione Relatorum secundum esse.*
3 * De fundamento Relationis.
4 * De Subjectis & Terminis Relationis.
5 * De variis Relationis & Relatorum divisionibus.

De

6 De *prima proprietate Relatorum.*
7 De *secunda proprietate.*
8 De *tertia proprietate.*
9 De *tribus pertinentibus ad prædicamentum relationis.*

CAP. 13.

De Prædicamentis Actionis & Passionis.

ACtio est *secundum quam agens dicitur formaliter agere in passum*; sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est Substantiæ: virtus autem in quâ substantia agit, est Qualitas: unde res dicitur agere *Principaliter*, à formâ substantiali: *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter* ab Actione. Par. 1. *Definitio Actionis.*

Actio alia est
- *Immanens*: quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: ut *Intellectio*, *mutatio*: Par. 2. *Divisio Actionis.*
- *Transiens*: quæ realem mutationē in passo efficit; ut *Calefactio*, *Sectio*.

Proprietates Actionis sunt tres. Par. 3. *Proprietates Actionis.*
1 *Actio Actioni contrariatur.*
2 *Actiones recipiunt magis & minus.*
Neutrum horum per se, sed gratiâ qualitatum

tum, in quarum virtute fit actio: proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium Actioni.

Parag. 4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes, 1 *Productionis* species: ut Generatio, Creatio.

2 *Motus & mutationes activæ*: ut calefactio, Illuminatio, Nutritio.

3 *Operationes* Metallorum, Lapidum, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio.

4 *Operationes omnes animæ*: sive *Vegetantis*, ut Accretio, Expulsio, Retentio: sive *Sentientis*, ut Visio, Tactio: sive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Parag. 5. *Definitio Passionis.*

Passio est secundum quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effectus, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quam agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*, ut ab eadem actione Solis, liquefcit cera, durescit lutum,

Par. 6. *Divisio passionis.*

Passio alia est

- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mntatio in passo; & respondet *Actioni transeunti.*
- *Intentionalis*, quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni immanenti.*

Pro

Proprietates Paſſionis ſunt tres, Par. 7. Proprietates paſſionis

1 *Paſſio Paſſioni contrariatur.*

2 *Paſſio recipit magis & minus.* Hoc utrumque intelligendum, ſicut in actione eſt dictum.

3 *Paſſio immeditate & per ſe infertur ex actione.* Et hoc eſt maxime proprium Paſſioni.

Huc pertinent omnes 1. Species *productionis, motus, vel mutationis paſſivæ.* ut Generatio, Calefactio, Nutritio. Par. 8. Quæ res huc pertineant.

2 *Senſus* omnes; (eſt enim ſentire quiddam "pati, præſertim ſi ſpectetur *impreſſio ſpecierum*) ut viſio.

3 *Appetitus naturales:* ut Fames, Libido.

4 *Affectus animi:* ut Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus paſſivi:* ut Eclipſis, Afflictio, Paroxyſmus: & ejus generis reliqua.

Quæſtiones decimitertii Capitis.

1 *De definitionibus Actionis & Paſſionis.*

2 *De variis earum diſtinctionibus & diviſionibus*

3 *De diſcrimine utriuſque ad invicem.*

4 *De ſubjecto utriuſque.*

5 *De prima & ſecunda proprietate Actionis & Paſſionis.*

6 De *tertia proprietate utriusque.*
7 An passio sequatur magis rationem patientis quam agentis?
8 De *rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.*
9 De *rebus pertinentibus ad Prædicamentum Passionis.*

CAP. 14.

De *quatuor ultimis Prædicamentis.*

Parag. 1. *Communia 4. ultimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor Prædicamentis, quæ sunt minùs principalia, continentur Entia quædam Concreta, non tamen *ex Ente & Ente* (quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per accidens simpliciter;) sed *ex Ente & modo existendi,* sive respectu circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Ubi, Quando, Situs, Habitus.* Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minus*: licet habitus propter excessum ad definitum terminum, & recessum ab eo, aliquo modo & *improprie* dici possit suscipere magis & minus.

Ubi

Ubi eſt *circumſcriptio corporis locati à loci circumſcriptione procedens.* Ubi non eſt ipſe *Locus*, ſed eſſe in *loco*, ab eo immediatè dependens; Locus enim ſubjectivè eſt in corpore locante: Ubi vero in locato. Ejus proprium eſt *accommodare locum ad perſonam, rem, vel factum.* Par. 2. *Ubi.*

Huc pertinent nomina (obliquè prolata.) Par. 3. *Quæ res pertineant ad Ubi.*

1 *Regionum*: ut Europeus, in Græcia.
2 *Urbium*: ut Romæ, Londini.
3 *Partium mundi*: ut in Cœlo, in Aëre, in Oriente.
4 *Partium terræ*: ut in Agro, in Horto.
5 *Partium urbis aut domus*: ut in Foro, in Veſtibulo.
6 Quicquid in univerſum reſpondet quæſtionibus *Ubi*, *Unde*, vel *Quo*: aut quoquo modo connotat *Circumſtantiam Loci.*

Quando, eſt *quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur.* Quando non eſt ipſum *Tempus*, ſed *Eſſe in tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium eſt *accommodare tempus ad perſonam, rem, vel factum.* Par. 4. *Quando*

Æternitas; menſura rei neque initium habentis neque finem: qualis eſt *Mundus ex opinione*

Tempus hìc sumitur pro omni duratione; sive illa sit

Major ipso tempore, quæ est vel

pinione Philosophorum.

Sempiternitas; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus secundum rei veritatem.*

Æviternitas; mensura rei initium habentis in tempore, sed non habituræ finem: qualis est *Anima Humana.*

Ipsum *tempus propriè dictum*; quæ mensura est rei habentis principium & finem.

Instans, sive nunc; quæ mensura non est alicujus rei, nisi solâ terminatione.

Par. 5. *Quæ res pertinent ad Quando.*

Huc pertinent (præsertim obliquè prolatæ) 1 *Ætates hominum*; ut in Infantia, in Senectute.

2 *Epochæ omnes*: ut Olympias, Lustrum, Seculum.

3 *Annus, & ejus partes, partiumque partes*: ut Autumnus, Mensis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* secundum prius & posterius: ut Heri, Hodiè, Crâs, Nudiustertiùs

5 Quicquid in universum respondet quæstionibus

stionibus *Quando* vel *Quamdiu*: aut quoquo modò connotat *Circumstantiam temporis*.

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*: sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta constituit sicum. sc. Par. 6. *Situs.*

Habitudo { 1 Partium alicujus totius *inter se.* 2 Partium alicujus totius *ad ipsum totum.* 3 Partium & totius *ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* est, sed ea sola quam habent in toto *per generationem*. Ejus proprium est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum extrinsecum) *proximè assistere substantiæ.*

Huc pertinent omnes *Gestus*, positionesque corporis, earumque species: ut *Recubatio, Statio, Sessio, Ambulatio*, etc. quatenus scil. non ipsas actiones significant, sed partium in toto & loco positionem seu ordinem. Par. 7. *Quæ res pertinent ad Situm.*

Habitus est *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est substantia; *Res habita* ferè est forma artificialis de quarta specie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud est *Habitus* Par. 8. *Habitus.*

hujus Prædicamenti: Ejus prorium eſt, *ſemper ineſſe in multis*; in habente ſc. & habito: ſed diverſa ratione. Eſt enim in corpore habente, ut *in ſubjecto*; eſt in re habita, ut in *cauſa*.

Huc pertinent omnia

Parag. 9. *Quæ rei pertinent ad Habitū.*

1 *Veſtimentorum* genera: ſive *Neceſſitatis* cauſa induantur; ut Calciatum eſſe, Tunicatum eſſe; ſive diſtinctionis, ut Annulatum eſſe, Trabeatum eſſe: ſive ſolius *Ornatus*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum eſſe, &c.

2 *Poſſeſſionum*, ut divitem eſſe, Beneficiatum, Prædiatum, nummatum, & c. Et ſi qua ſunt his ſimilia.

Quæſtiones Capitis decimiquarti.

1 *De iis quæ communia ſunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2 *De Prædicamento Ubi; & rebus eò pertinentibus.*
3 *De Prædicamento. Quando.*
4 *De Prædicamento Situs.*
5 *De Prædicamento Habitus.*

CAP.

CAP. 15.

De Oppositis.

Postprædicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrinâ Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Aristotelem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Situs, Habere.* Par. 1. *Postprædicamenta in genere.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodem, respectu ejusdem. *Unum uni tantum opponitur*: ideoque *Disparata*, quorum utrumvis multis repugnat, non uni tantùm, inter Opposita non numerantur. Par. 2. *Definitio et Divisio Oppositionis.*

Oppositio alia est Entis cum
- *Ente*
  - Dependente; estque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; estque *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundum quid; estque *Privativa*.
  - Simpliciter; estque *Contradictoria*, omnium maxima.

Par. 3. *Oppositio Relativa.* Oppositio *Relativa* est inter terminos relativos, *Relatum* sc. & *suum correlatum*. Relata enim quamvis dependent à se mutuo, quantum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quantum ad *esse in subjecto*; ut *Pater* & *Filius*. Horum conditiones petendæ sunt ex Prædicamento Relationis.

Par. 4. *Definitio Contrariorum.* Oppositio *Contraria* est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subjecto susceptibili: ut *Calor* & *Frigus*.

Contraria alia sunt
- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusque particeps; sive quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par* & *Impar*
- *Mediata*, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumque abesse potest à subjecto capaci: ut *Album* & *Nigrum*.

Parag. 5. *Canones Contrariorum.* 1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imo nec propriissimè dicta nisi in qualitatibus

tibus mutuo activis, & passivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantum speciei.

2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto*, Intellige, *in gradibus excellentibus*, possunt esse simul in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*: & intenso remittitur. Necesse est enim explicari in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Par. 6. *Definitio Privativorum.*

Oppositio *Privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: ut *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio.

Par. 7. *Canones Privativorum.*

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subjectum.* Unde privatio propriè non dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius habitûs: ut *hominem* rectè cœcum dicimus, *lignum* non item.

2 *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato.* Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est quæ *actum* simul tollit, *& principia proxima.* Habitus, nec

relinquit in subjecto nisi principia remota; ut *Mors, Cœcitas.*

Par. 8. *Definitio Contradictoriorum.* Oppositio *Contradictoria* est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expresse ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens non Ens, Homo non Homo.*

Par. 9. *Canones Contradictoriorum.* 1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis censetur repugnanti, quo magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.* Neque abnegationis, sive subjecti (unde illud, *Alterum Contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque participationis, sive formæ.

Quæstiones Capitis decimiquinti.

1 *De Postpradicamentis in genere.*
2 *De speciebus oppositionis.*
3 *De Relative Oppositis.*
4 *De Contrarie Oppositis.*
5 *De Privative Oppositis.*
6 *De Contradictorie Oppositis.*

CAP.

CAP. 16.

De *reliquis Postpræd icamentis.*

PRius aliud alio dicitur quinque modis, hoc versiculo comprehensis. *Tempore, Natura,* Prius, *Ordine, Causa, & Honore.* Par. 1. *Modi prioris.*

Tempore prius est, quod est antiquius; ut *Romulus Catone, & Pergamus Roma.*

Natura prius est, quod non reciprocatur secundum existendi consequentiam; ut *duo tribus, animal homine*; & simpliciter omne superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit, aut compositione: ut *literæ syllabis, elementa mistis*: & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito.

Dignitate prius est, quod est præstantius: ut *Rex subdito.* Et hic est alienissimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est: ut *rationale risibili, Sol lumine.*

Tot modis dicitur posterius, quot prius.

Tempore; quorum productio est in eodem instanti, ut *homo & risibile.* Secundario etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæsar & Pompeius.*

Simul ea dicuntur { *Naturâ*, quæ ita convertuntur ſecundum exiſtendi conſecutionem, ut neutrum ſit cauſa alterius: ut *Duplum* & *Dimidium*: & omnia omnino relata.
Diviſione, quæ idem diviſum immediatè & æqualiter condividunt; ut *Homo & Bos*, *rationale & irrationale*.

Motus reperitur in quatuor Prædicamentis: ſuntque ejus ſex ſpecies. In *Subſtantiâ* Generatio & corruptio: in *Quantitate* Augmentatio & diminutio: in *qualitate* alteratio: in *Ubi* Motus Localis, ſeu Latio.

Generatio eſt Motus à non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe: *Corruptio* contra, ab eſſe ad non eſſe: *Argumentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* è contra, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contrariâ ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrariè* verò alius motus. In *Subſtantia* quidem, generationi corruptio: In *Quantitate*, auctioni diminutio: in *Qualitate* calefactioni frigefactio, &c. in *Ubi*, aſcenſui deſcenſus, &c.

Habere

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, ut *habitum & affectum*: 2°, ut *quantitatem*: 3°, ut *ea quæ sunt circa corpus*: 4°, ut *quæ sunt in parte*: 5°, ut *partem*: 6°, ut *in vase aut loco*: 7°, ut *possessionem*: 8°, & omnium impropriissimè, ut *uxorem*. Referuntur autem isti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*; Secundus *Quantitatis*; tertius, & quartus *Habitus*; quintus *Substantiæ*; sextus *Ubi*; septimus & octavus *Relationis*. Par. 4. *Modi habendi.*

Quæstiones Capitis decimisexti.

1 *De quinque modis Prioris.*
2 *De tribus modis Simul.*
3 *De sex speciebus Motus.*
4 *De octo modis Habendi.*

CAP. 17.

De Definitione.

EX terminis simplicibus *Primus*, qui in Prædicabilibus & Prædicamentis continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui non nisi mediantibus primis concipiuntur. "[Explicari solent hoc in "loco, & ante Terminos Ortos, à pluribus "Neo- Par. 1. *Termini orti à primis.*

" Neotericis ſcriptoribus Logicis, alii non-
" nulli ſimplices *termini extrapræ dicamenta-*
" *les*, quorum videtur eſſe aliqua ſaltem præ-
" cognitio apprime neceſſaria ad univerſam
" definiendi, dividendi, & argumentandi
" rationem. Cujuſmodi ſunt *cauſa, effectum,*
" *totum, pars, ſubjectum, objectum, &c.* Vi-
" ſum eſt tamen nobis conſultius, præſertim
" compendium ſcribentibus, iſtis terminis
" explicandis non immorari: quum neque
" Ariſtoteles ejuſque interpretes in aliquo
" opere logico de iis tractationem inſtitu-
" erint, neque ſit ea tractatio propriè Lo-
" gica, ſed potius Metaphyſica, & nos a-
" libi in hoc ipſo compendio, partim in
" hoc capite, eoque quod proximè ſequi-
" tur: partim in tractatu de demonſtra-
" tione, & in locis Topicis, omnes iſtos
" terminos obiter explicamus; nequid ſtu-
dioſi deſiderent, quod ſit ère ſua.] Ter-
mini orti ſunt *Definitio* & *Diviſio* præcipuè;
tum deinde, quæ iis conjunctæ ſunt, *I-*
dentitas, & *Diverſitas*, quarum Identitas
cum Definitione, Diverſitas cum Diviſione
conjungitur.

Par. 4. Definitio eſt definiti (*ſive nominis, ſive rei*) explicatio. *Nominis Definitio* eſt quæ vocis ſignificationem a-
Definitio Nominis.
liquomodo aperit: id quod ſit duobus po-

tiſſimum

tissimum modis.

Vel per
- *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machæra* est gladius; *Guerra* est bellum.
- *Etymologiam*, sive nominis notationem: ut *Fides* est, quando fit quod dicitur: *Solstitium* est Solis statio.

Definitio rei (perfecta & essentialis, quæ absolutè definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; sive, est definiti per terminos essentiales explicatio: ut *homo est Animal Rationale*. Est autem Definitum perpetuò *species*: Termini vero essentiales *Genus & differentia*; secundariò etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab essentia. Parag. 3. *Definitio essentialis.*

1 *Definitio verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis, exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ*, *Obscuræ*, *Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*; si tamen res aliter commodè explicari possit.

2 *Definitio nihil contineat superflui*, ut quam imprimis brevitas commendat, ita tamen brevitati studendum, ut inde rea Parag. 4. *Canones definitionis*

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria

ceſſaria ad plenam definiti explicationem, ejuſque ab aliis omnibus rebus diſtinctionem. E duobus enim, minus vitium eſt, *Superfluum*, quam *Diminutum*.

4 *Definitio ſit adæquata definitio.* Vitioſa ergo eſt, ſiqua aut laxior conveniat aliis à definito; aut anguſtior non conveniat omnibus ſub definito contentis.

Par. 5. *Modus inveſtigandi verum definitiones.*

Genus proximum (ſive ſubſtantiæ definienda ſit, ſive Accidens,) ex Tabellâ proprii Prædicamenti petendum eſt, Subſtantiarum etiam *Differentiæ* tabula ſubſtantiæ ſufficiet; quibus ſi (ut plerumque ſit) nomina deſint, adhibenda ſunt eorum loco Propria: ut *equus eſt animal quadrupes hinnibile*. Accidentium vero differentiæ ſumendæ plerumque ex horum aliquibus aut omnibus; ſc. "*Efficiente*, *Fine*, *Subjecto*, *Objecto*. [eſt "autem *Efficiens*, quod mediâ actione ali "quid efficit. *Finis*, cujus gratia aliquid fit "*Subjectum*, cui accidens inhæret: *Objectum* "circa quod aliquid verſatur.] *Accidentia* itaq; *propria* definienda ſunt per ſubjectum adæquatum, & cauſam efficientem: *Potentiæ* per ſubjectum, efficientem, & actum proprium, qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & objectum: *Actiones* per ſubjectum, objectum, efficientem, & finem: *Relationes*

per ſubjectum, Terminum oppoſitum (qui habet rationem objecti,) Fundamentum (quod habet rationem efficientis) & finem. Et alia accidentia ſimiliter.

Definitio imperfecta, (quæ & *Deſcriptio*) eſt *definiti per terminos non eſſentiales explicatio*. Fitque multis modis. 1 *Per cauſam efficientem* de effectu in abſtracto prædicatam; ut Dolor eſt ſolutio continui. 2 *Per differentiam ad aliquod propinquum*, ut, frui eſt uti cum voluptate. 3. *Per analogiam aut ſimilitudinem tranſlatam*, ut Sol eſt mundi oculus. 4 *Per remotionem contrarii*, frigus eſt abſentia Caloris. *Per circumlocutionem à circumſtantiis ſumptam*, qualis fere ſunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut perſonarum deſcriptiones. Sunt & alii modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur: ſicut & horum fortaſſis aliqui ad Definitionem Nominis. Parag. 6. Deſcriptionis modi.

Deſcriptionum uſus, cum aliàs utilis, tum etiam ſæpe eſt neceſſarius. Quoties ſc. aut res explicandæ occurrunt, quæ non ſunt capaces perfectarum definitionum; qualia ſunt *Tranſcendentia, Genera generaliſſima, Entia Rationis, Singularia, &c.* aut *ipſi* inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum*, quibus eas exprimamus: quorum utrumque ex eo ſæpiſſime contingit, quod

&

& rerum *naturæ* atque essentiæ sunt nobis plerumque parum satis cognitæ: neque suppetunt usque *dictiones* exprimendis animi conceptionibus satis idoneæ, præsertim in rebus extra usum quotidianum & forensem positis.

Quæstiones Capitis decimiseptimi.

1 *De terminis extrapræ dicamentalibus.*
2 *De terminis ortis.*
3 *De definitione nominis.*
4 *De definitione essentiali.*
5 *De definitione Substantiarum.*
6 *De definitione Accidentium.*
7 *De descriptione.*

CAP. 18.

De Divisione.

Parag. 1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

Divisio est latioris in angustiora deductio. Quæ si sit *Nominis*, *distinctio*; si *Rei*, *Divisio* magis propriè appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: ut canis in piscem, domesticum animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum, quam definiendum*; aut alio quovis

quovis modo tractandum: Indistinctio enim parit continuas lites: nec aliter constabit, quid, aut de quo agitur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ, sed quæ sunt cum subjecto negotio conjunctæ: aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

Divisio rei Perfectæ, est totius alicujus propriè dicti in partes propriè dictas distributio. Parag. 2. *Divisio perfecta.*

Totius *Universalis* in partes *Subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum: & hæc propriissimè *dicitur divisio.*

Totius *essentialis* in partes *Constitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommode dici potest.

Totius *Integralis* in partes *Integrantes* sive *Quantitativas*, ut Corpus humanum in sua membra: & *hæc Partitio* dicitur.

Estq; ea triplex scil.

Totum perpetuo dicitur *Divisum*: *Partes* in quas dividitur, *Membra Dividentia.*

1 *Membra absorbeant totum Divisum.* Par. 3. *Canones divisionis perfectæ.*

2 *Divisum esto latius singulis suis membris, adæquatum universis.*

3 *Membrum condividentia sint contradistincta*

ſtincta & oppoſita, ita ut confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Diviſio fiat in membra proxima & immediata, &* (quam fieri commodè poteſt) *pauciſſima*. A proximis porro ad remotiora & minutiora deſcendendum per *ſubdiviſiones*. Dichotimiæ ſunt laudatiſſimæ, ubi commodè haberi poſſunt; non tamen nimium ſuperſtitioſè & anxiè ubique venandæ; quod faciunt *Ramæi*.

Par 4. Diviſio im. perfecta. *Diviſio rei Imperfecta, eſt Totius improprii* in partes impropriæ, vel *Totius per accidens* in partes per accidens diſtributio. Illo modo dividitur *ſpecies infima* in individua; *& compoſitum inartificiale* in ſuas partes: Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contra: *Effectus* per ſuas cauſas, vel è contra; *Res* denique *omnes* per objecta, aut circumſtantias ſuas.

Quæſtiones Capitis decimioctavi.

1 De *diſtinctione ambigui*.
2 De *toto & parte*.
3 De *diviſione perfecta*.
4 De *diviſione imperfecta*.
5 De *ſubdiviſione*.

CAP

CAP. 19.

De Identitate & diversitate.

DEfinitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas*. Est autem *Identitas* rerum convenientia, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse una & eadem. *Diversitas* verò rerum distinctio secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: utrumque scil. tribus; *Genere*, *Specie*, & *Numero*. Par. 1. *Identitas & Diversitas.*

Genere { *Eadem sunt*, quæ sub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem genere proximo*, ut homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem genere* simpliciter, ut Homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eadem proportione*, ut pes & Columna. Par. 2. *Generica.*

Differunt, quæ sub diversis generibus (non subalternatim positis) cõtinentur. Sive ita, ut in nullo prorsus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diversa*, ut Homo, & numerus: sive ita, ut in aliquo saltem remoto conveniant, & dicuntur simpliciter *Genere diversa*: ut Homo & lapis.

Possunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ sunt eadem *genere remoto*: sed nec quæ sunt eadem genere proximo, possunt ullo genere differre, nec ullo genere esse eadem, quæ differunt *toto genere*.

Par. 3. *Specifica.* *Specie*
- *Eadem sunt*, quæ sub eadem infimâ specie continentur; ut *Socrates & Plato.*
- *Differunt*, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species; aut sub eis continentur: ut *Homo & Equus, Socrates & Bucephalus.*

Parag. 4. *Numerica.* *Numero eadem sunt*, quæ dicunt eandem rem singularem: *Differunt*, quæ diversum numerum constituunt. Quorum utrumq; tribus modis contingit, sc. *Realiter, Formaliter, & Ratione.*

Par. 5. *Realis.* *Realiter eadem sunt*, quæ cum dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitos.

Atque hæc sunt duplicia: vel
- *Per se*, quando unum non potest esse sine altero absque contradictione: ut *Homo & risibilis*: & dicuntur simpliciter *Eadẽ Realiter.*
- *Per Accidens*, quando habent se vel ut subjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*: vel ut Accidentia ejusdem subjecti, ut *Flavum & dulce in Melle*; & dicuntur *Eadem Subjecto.*

Differunt

Differunt vero *realiter*, quorum unum potest esse sine alio absque contradictione: vel sunt in diversis subjectis, aut diversa subjecta.

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem conceptum definitivum: *Differunt*, quæ diversos. Utrumque *adæquate*, vel *inadæquate*. Inadæquate ea simul & *eandem sunt & differunt formaliter*, quorum uuum includit conceptum alterius & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*: Adæquatè & *Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut sola evolutione definitionis differant, ut *Ensis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*: & quæcunque in universum aut sunt diversa nomina ejusdem significationis, aut se habent ut Definitio & definitum. *Adæquatè & Formaliter differunt*, quæ habent conceptus omnino diversos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: ut *Homo & Risibile*.

Ratione eadem sunt, quæ habent conce- Parag. 6.
ptum omnino eundem ex parte intel- *Rationalis.*
lectus: ut *Homo est idem sibi ipsi*, & universum quæcunque sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur: ut in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solum ex

parte noſtri intellectus: hac ratione ſc. quod primum ly *homo eſt ſubjectum*, poſterius *prædicatum*.

Parag. 7. *Æqualitas & ſimilitudo.*

Identitari & Diverſitari affines ſunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*: *Similitudo* etiam & *Diſſimilitudo*. *Æquales* ſunt, quorum quantitas eſt eadem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* ſunt, quæ differunt ſecundum majorem & minorem quantitatem: ut *Quinque & decem*. *Similia* ſunt, quæ conveniunt vel in Qualitate, vel id Actione aut Paſſione, aut Relatione conſequente qualitatem: ut *Æthiops & Corvus*. *Diſſimilia*, quæ in aliquo iſtorum diſtinguuntur: ut *Cygnus & Corvus*.

Quæſtiones Capitis deciminoni.

1 De *triplici Identitate & diverſitate*.
2 *De Identitate Reali.*
3 *De Identitate Formali.*
4 *De Identitate Rationis.*
5 *De Æquali & Inæquali.*
6 *De Simili & Diſſimili.*

Finis Libri primi.

COMPENDII LOGICÆ ARTIS LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De Propositionis Partibus.

SEcundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ de *Propositionibus* est: quam exequitur Aristoteles in libro *de Interpretatione*. Est autem *Interpretatio*, vox res ipsas & animi conceptus de rebus significans ex instituto. Consequuntur enim se 4. ista, idque hoc ordine; *Res*, *Conceptus*, *Voces*, *Literæ*. Quorum *Res*, & *Conceptus* sunt à natura; & proinde ubique eadem. *Voces* vero & *Literæ* ex institutione humanâ: & proinde non sunt ubique eædem, sed arbitrariæ, & pro locorum & temporum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* sunt signa sive notæ rerum, *Voces* conceptum, *Literæ* vocum. Parag. 1. *Interpretationis definitio.*

Parag. 2. *Nomen & Verbum.*

Interpretatio, vel est *Simplex*, sive pars orationis; vel *Composita*, sive Oratio. *Partes Orationis* sunt duæ, *Nomen* & *Verbum*. *Nomen*, est interpretatio *simplex* sine tempore: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*; ut Homo. *Verbum* est interpretatio simplex adsignificans tempus: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*: ut Currit. Est autem *significare cum tempore*, ultra principale significatum connotare etiam aliquod discrimen temporis *præsentis* sc. *præteriti aut futuri*. Logicis sola nomina recti casus, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* censentur; ut *Socrates, Currit*: reliqua *Casus Nominum & Verborum* appellantur; ut *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certum aliquod significant: & *positivè* semper exprimuntur; ut *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negativè*: ut *Non homo, Non currit*.

Parag. 3. *Definitio Propositionis.*

Interpretatio composita, sive *Oratio*, est Vox significativa ad placitum, cujus partes separatæ aliquid significant: ut *Homo Currit*, "[Multæ sunt Orationum species: quarum reliquæ, quum inservient

« ſerviant potius interpretandis animi affe-
« ctibus, quam cognitioni, ad *Rhetoricam* ma-
« gis propriè pertinent, vel *Poeticam*. Ea ſola
« *Logica* eſt, quæ aliquid indicat eſſe aut
« non eſſe: quam *Pronunciatum*, aut *Effatum*
« aut *Enunciationem*, aut *Axioma*, aut alio a-
« liquo nomine indigitarunt nonnulli; ple-
« rique *Propoſitionem vocant.*] Eſt autem Propoſitio; *Oratio indicativa, verum vel falſum ſignificans ſine ambiguitate.* Ejus æternum & adæquatum κριτήριον eſt, *Verum vel falſum ſignificare.* Propoſitio cui ambiguitas ineſt, (ſive ea *Æquivocatio* ſit, in voce aliquâ ſimplici; ſive *Amphibolia*, in tota ſyntaxi) ante factam diſtinctionem, non eſt *una*, ſed *plures*,

Parag. 4. *Partes orationis ſyncategorematicæ.*

Ad efficiendam *Propoſitionem*, complexio Nominis & Verbi & abſolutè eſt *neceſſaria* & omnino *ſufficit:* ita ut nec ſine iſtis duobus confici poſſit ulla Propoſitio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Unde iſta duo ſolùm propriè ſunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, ſive *Termini*, aut *Partes Categorematicæ:* ſive ſunt termini per ſe ſignificativi, aptique de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propoſitionibus non raro præter *Nomen*, & *Verbum*, aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur,

tur, aut *Termini Syncategorematici*, qui nihil per se significant, nec dicuntur de aliquo, sed tantum Categorematicis adjumenti non nihil afferunt ad certum orationis sensum efficiendum Cujusmodi sunt *signa quantitatum, particula negativa, exclusiva &c.* His sublatis, nihilominus integra constabit Propositio; quare non sunt omnino magis dicendæ *partes orationis*, si quidem propriè loqui velimus, quam *claviculi & pix*, quæ adhibentur tantum ad lignorum & tabularum compagem, dici possunt domûs aut navis partes. Etsi sint istorum *Syncategorematum* nonnulla permagni sæpenumerò momenti ad veritatem aut falsitatem propositionis immutandum, & quævis in iis vel levissima immutatio (sive ipsius *termini*, sive *loci* tantum) etiam ubi videri posset parum referre, insignem pariat deceptionem.

Par. 5. *Termini Propositionis.*

Nomen & Verbum sunt partes propositionis *Verbales*; signant tamen *Reales*: unde *partes signantes* dicuntur, sicut *Reales* (qui & termini) *partes Signatæ. Terminus* est, ex quo constituitur, & in quem resolvitur propositio. Sunt autem termini tres; *Subjectum, Prædicatum, Copula*: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine signantur; Copula à Verbo, [Ita ferè instituí solent tyrones

"in scholis de numero & natura Termino-
"rum. Sed secundum doctrinam Aristo-
"telis atque ipsam rei veritatem, statuendi
potius essent *duo* tantum Termini, *Sub-*
"*jectum* & *Prædicatum.*, Quorum subje-
"ctum perpetuo est *Nomen*: prædicatum
" *Verbum*, aut per se positum, aut Nomini
"conjunctum. *Copula* autem *verbalis* non
" est proprie *pars* aut *teminus* totius pro-
"positionis: sed *Syncategorema* pertinens
" ad prædicatum, ut ejus pars. E. G. in
"ista propositione *Socrates est justus*, ly So-
" *crates* est Nomen, & subjectum pro-
" positionis, & totum illud *est justus* est
"verbum & prædicatum propositionis. Et
"in ista *Ambulare est moveri*, ly *Ambula-*
"*re* est Nomen & Subjectum; ly *est mo-*
"*veri* Verbum & Prædicatum. Cæterum,
", quoniam interest persæpè tyronum,
" (quorum maxime in gratiam ista me-
" ditamur)dediscenda potius discere,
" quam insolita: nobis sat erit tritam
" insistere semitam, nec veniam despera-
" re, communem errantibus errorem.]

Subjectum(quod & Thema dicitur & Suppositum) est *nomen illud præce-dens copulam, cui Prædicatum attribu-tur*; *Prædicatum* (quod & Atributum & Oppositum, & Adjectum dicitur) *est nomen illud*

Par. 6. definitiones Terminorum.

illud sequens copulam quod subjecto attribuitur. Copula (sive vinculum verbale) *est verbum substantivum Prædicatum cum Subjecto connectens.* Ut in hâc propositione *Homo est Animal:* ly *Homo* est subjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Est* Copula.

Par. 7. *Canones Terminorum.*

1 *Subjectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propositionis inversio, quâ fit ut transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subjectum collocetur: ut in hac, *Saluberrima res est abstinentia*; ly *Abstinentia* est subjectum.

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cujusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant, supplendum est quod intelligitur, ut *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*, & resolvendum siquid alteri includitur, ut *Socrates currit*; resolve verbum adjectivum in copulam verbi substantivi & participium, *est currens.*

3 *Prædicatum dignior est terminus in propositione.* Prædicatum enim habet rationem *formæ*, sicut subjectum *Materiæ*: & est ferè magis universale, quam Subjectum.

4 *Termini*

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi:* sc. aut reipsa, ut *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut *Machæra est gladius.* Identicæ enim Prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Plote Rhetorica* non est identica Prædicatio, propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi.

1 *De libro περὶ ἑρμηνείας Aristotelis.*
2 *De interpretationibus.*
3 *De Nomine & Verbo.*
4 *De propositionis nomine & definitione.*
5 *De terminis Categorematicis & Syncategorematicis.*
6 *De terminis Propositionis.*

CAP. 2.

De suppositione Terminorum.

"TErminis Propositionis respectu Par. 1.
"significationis accidunt *Suppo-* Definitio
"*sitio*, *Ampliatio*, & *Restrictio*: qua- *suppositionis*
"rum Suppositio ipsam significationem, re-
"liquæ

" liquæ latitudinem potius significationis re"
" spiciunt. Suppositio est *acceptio termini in*
" *Propositione pro eo, quod quomodocunque si-*
" *gnificat.* Non est ipsa significatio, sed de-
" terminatio significationis: & à significatio-
" ne in eo differt, quod significatio sit *ipsius*
" *vocis*; suppositio verò *termini* compositi
" quodammodo ex *voce* ut materiali, & *sig-*
" *nificatione* ut formali.

Par. 2. *Suppositio materialis & formalis*

" Unde sequitur Suppositionem ali-
" am esse *Materialem*, *Formalem* ali-
" am. *Suppositio Materialis* est quando
" terminus supponit pro suo materiali,
" sive pro ipsa voce: *Formalis*, quando pro
" formali, sive pro re significata.
" Ut in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Currit*
" *est verbum*; ly *Currit* supponit materiali-
" ter & accipitur pro ipsismet vocibus: in ista
" vero *Homo est Animal*, ly *Homo* supponit
" formaliter, & accipitur pro re significata.

Par. 3. *Propria & impropria.*

" Suppositio formalis alia est

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod impropriè significat: ut in ista, *Aquilæ capte sunt*, ly *Aquilæ* supponit impropriè pro signis militaribus.

Propria, quando vox accipitur pro eo quod propriè significat: ut ly *Homo* in ista, *Homo est Animal.*

" Est

" Est autẽ *Propria* Vocis significatio ea, ad
" quã significãdã vox primo est imposita: *Im-*
" *propria* vero ea, ad quã significandã vox à
" propria significatione transfertur per tropũ.

" Suppositio Propria aut *Simplex* Parag. 4.
" est, aut *Personalis*. Utraque rursus *Simplex &*
" aut *singularis termini aut communis*. *Personalis.*
" Suppositio simplex est *acceptio termini sin-*
" *gularis, vel communis, præcisè pro suo im-*
" *mediato significato*. Terminus singularis tunc
" cognoscitur *supponere simpliciter*, quando
" non possunt inferri sua superiora, ut ly *Socra-*
" *tes* in ista, *Socrates est individuum*: non enim
" licet inferre, ergo *homo* ergo *animal est indi-*
" *viduũ*. Terminus verò cõmunis tunc, quãdo
" non possunt inferri sua inferiora; ut ly *Ho-*
" *mo* in ista, *Homo est Species*, non enim licet
" inferre, ergo *aliquis hominum singularium*
" *est Species*.

" Suppositio Personalis, est *acceptio* Par. 5.
" *termini etiam pro suis mediatis signifi-* *Discreta &*
" *catis*: quæ si sit termini singularis, *communis.*
" *Discreta* dicitur; *Communis*, si communis.
" Terminus singularis tunc supponit *perso-*
" *naliter*, cum possunt inferri sua superiora; ut
" ly *Socrates* in ista, *Socrates currit*: licet e-
" nim inferre ergo *homo*, ergo *animal currit*.
" Terminus vero communis tunc, cum pos-
" sunt inferri sua inferiora; ut ly *Homo* in i-

" sta,

" ſta, *Homo currit*: licet enim inferre, ergo
" *aliquis ſingularium* hominum currit.
" Suppoſitio communis vel *Naturalis* eſt,
" vel *Accidentalis*.

Par. 6. Diſcreta & communis.

" *Suppoſitio Naturalis* (quæ & *Do-*
" *ctrinalis* dicitur, quod in docendis
" diſciplinis eâ fere utamur,) eſt ac-
" ceptio Termini communis pro omnibus
" ſuis inferioribus, de quibus poteſt prædica-
" ri, ſine certi temporis reſpectu: ut in iſtis,
" *Homo eſt animal*, *Cœlum eſt rotundum*; ly
" *Homo* & ly *Cœlum* ſupponunt naturaliter
" id quod fit in omnibus propoſitionibus
" quæ ſunt æternæ veritatis, in quibus vul-
" gatum illud *Copulam abſolvi ab omni Nunc*
" *& Tunc*.

Parag. 7. Suppoſitio Accidentalis.

" *Suppoſitio Accidentalis* eſt accep-
" tio termini communis pro omnibus
" ſuis inferioribus, non ſimpliciter, ſed
" ſecundum exigentiam certi temporis
" importati per adjectum: ut in iſta, *homo*
" *currit*, ly *homo* ſupponit accidentaliter,
" pro ſingularibus hominibus tantum qui
" nunc ſunt, non qui fuerunt aut erunt; &
" *conſimiliter* in iſtis, *homo currit*, *homo cucur-*
" *rit*, mutatis mutandis. Id quod fit in om-
" nibus propoſitionibus, quæ non ſunt æter-
" næ veritatis, in quibus *copula non abſolvitur*
" *à Nunc & Tunc*.

" Suppoſitio

"Suppositio communis rursùs qua- Par. 8.
"druplex est; sc. *Distributiva, Copu-* *Suppositio*
"*lata sive Collectiva, Determinata,&* *distributiva*
"*Confusa*: quarum *Distributiva & Collecti-*
"*va* resolvuntur in sua inferiora mediante
"conjunctione copulativâ; *Determinata* ve-
"ro & *Confusa* mediante conjunctione dis-
"junctivâ. *Suppositio Distributiva* est cum
"terminus communis signo universali affe-
"ctus supponit pro omnibus suis inferiori-
"bus seorsim. Quod fit duobus modis.

" { *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis. ut ly *Homo* in ista: *Omnis homo* est *animal*; id est, omnis singularis homo.

"Vel enim { *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: ut ly *Vinum* in ista, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

"Resolvuntur supponentia distri- Par. 9.
"butivè subsumendo singula inferio- *Distributiva resolutio*
"ra, pro quibus supponunt, cum al-
"tero termino propositionis seorsim, medi-

"ante

"ante conjunctione copulativâ, Ut ista, *Omnis*
"*homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est*
"*animal, & iste homo est animal*, &c. addendo
"ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne*
"*vinum venditur à Socrate*; Resolvitur sic,
"*Hoc genus vini venditur, & illud genus vi-*
"*ni venditur*, &c.

Par. 10. *Suppositio collectiva.* *Suppositio Copulata, sive Collectiva,* " est cum terminus communis signo
" universali affectus supponit pro om-
"nibus suis inferioribus collectivè: ut ly *E-*
"*lementa* in ista, *Omnia Elementa sunt qua-*
"*tuor*. Collective autem supponentia resol-
"vuntur, subsumendo singula inferiora, pro
"quibus supponunt, cum altero termino
" propositionis conjunctim, mediante con-
" junctione copulativa, ut ista, *Omnia Ele-*
"*menta sunt quatuor*; resolvitur sic, *Istud Ele-*
" *mentum, et istud et istud sunt quatuor*;
" addendo ly *quatuor* universis conjunctim:
" nam de singulis seorsim falsum esset.

Par. 11. *Suppositio Determinata.* " *Suppositio determinata,* est accep-
" tio termini communis sine signo,
" vel cum signo particulari pro aliquo
" omnium suorum inferiorum disjun-
" ctivè: ut in istis *Homo currit*, *Aliquis ho-*
" *mo currit*, ly *Homo* supponit determinatè
" pro aliquo singularium hominum. Et re-
" solvuntur hoc modo supponentia subsu-
" mendo

"mendo ſingula inferiora pro quibus ſup-
"ponunt, cum altero termino propoſitionis
"ſeorſim, mediante conjunctione disjuncti-
"vâ. Ut iſta, *Homo currit*, reſolvitur ſic, *vel*
"*iſte homo currit, vel iſte homo currit, &c.*
" addendo ly *currit* ſingulis ſeorſim.

" *Suppoſitio falſa*, eſt acceptio ter- Par. 12.
"mini communis ſine ſigno, vel cum *Suppoſitio*
" ſigno particuli, pro omnibus ſuis *Confuſa.*
" inferioribus disjunctivè: ut in iſtis, *Navis*
eſt neceſſaria ad transfretandum, Aliqua Na-
vis eſt, &c. ly *Navis* ſupponit pro omni na-
" ve confuſè. Et reſolvuntur confuſè ſuppo-
" nentia, ſubſumendo ſingula inferiora, pro
" quibus ſupponunt, cum altero termino
" propoſitionis conjunctim, mediante con-
" junctione disjunctivâ: Ut iſta, *Navis eſt*
" *neceſſaria*, &c. *Vel iſta Navis, vel iſta, vel*
" *iſta, &c. eſt neceſſaria*, addendo ly *Neceſſa-*
" *ria* univerſis conjunctim: nam de ſingulis
" ſeorſim falſum eſſe.

" Dictiones *ſyncategorematicæ*, & præ- Parag. 13.
" cipuè *quantitatum ſigna*, terminorum *De regulis*
" ſuppoſitiones multis modis variant- *ſuppoſitio-*
" de quibus, ut & reſolutione Suppo- *num.*
" ſitionum, *Summularii* ſatis operoſè regulas
" tradiderunt. Sed quas Logicæ ſtudioſus
" per attentam terminorum in propoſitione
" conſiderationem ex iis quæ jam dicta ſunt

" per se facilè observabit.

Quæstiones Capitis secundi.

1 *De definitione & usu suppositionis.*
2 *De suppositione materiali & formali.*
3 *De propria & impropria.*
4 *De simplici & personali.*
5 *De discreta & communi.*
6 *De naturali & accidentali.*
7 *De distributiva & collectiva.*
8 *De determinata & confusa.*

CAP. 3.

De Ampliatione & restrictione.

Par. 1. *Definitio ampliationis & restrictionis.*

" AMpliatio termini est *dilatatio*
" *suppositionis ejus ultra suum*
" *statum respectu temporis.* Restrictio
" verò, *ejusdem coarctatio citra suum*
" *statum.* Dicitur autem Termin
" *habere statum suum* cum supponit pro su
" significatis præcisè secundum exigentia
" temporis in principali copulâ; ut in ist
" *Aliquis homo disputat*, ly *homo* habet su
" tum suum, & supponit præcisè, pro homi

" qu

" qui nunc est. *Ampliari* verò, cum suppo-
" sitio ejus extenditur ad plura: *Restringi*,
" cum contrahitur ad pauciora significata,
" quam pro exigentiâ temporis in principa-
" li copulâ.

" Sunt autem *Temporis differentiæ*, prout hic spectantur, quinque, *Tem-* Par. 2. *Quinque temporum differentiæ*
" *poris* sc. *Præsentis*, *Præteriti*, *Futuri*, *Possibilis*, & *Imaginarii*. Secun-
" dum harum differentiarum plures, aut
" omnes (*disjunctim*) contingit terminum
" ampliari; atque terminus sic ampliatus
" debet resolvi in sua significata secundum
" eas, mediante conjunctione disjunctivâ;
" Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout
" *secundum duas, tres, quatuor, vel omnes*
" temporis differentias contingit terminum
" ampliari.

" Ampliatio prima est secundum Par. 3.
" *duas temporis differentias*; quod etiam *Ampliatio secundum duo tempora*
" fit duobus modis. Primo, cum termi-
" nus ampliatur ad *præsentia* & *præte-*
" *rita*: quomodo ly *sedens* in ista, *sedens surre-*
" *xit*, ampliatur, ut supponat pro eo qui se-
" det, aut sedebat, & ly *domum* in ista, *destruo*
" *domum*, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum
" terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*:
" quomodo ly *Vivens* in ista, *Vivens morietur*,
" ampliatur, ut supponat pro eo qui vivit,

" aut vivet: & ly *domum* in ista, *Ædifico do-*
" *mum*, sc. quæ est, vel erit. Verba præteriti
" temporis semper ampliant subjectum ad
" præsentia & præterita; & futuri ad præ-
" sentia & futura: Termini *posteritoritatis*, aut
" *definitionis* ampliant terminum, cui appli-
" cãtur, ad præsentia & præterita; *inceptionis*
" vero aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Par. 4. *Ampliatio secundum tria tempora*

" Ampliatio secunda est, secundũ *tres*
differentias temporis; cum sc. terminus
" ampliatur ad *præsentia, præterita*, &
" *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus*
" in istâ, *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit,
" vel erit natus. Verba futuri temporis hoc
" modo semper ampliant subjecta præteriti.

Par. 5. *Ampliatio secundum quatuor tempora.*

" Ampliatio tertia est, secundum
" *quatuor differentias temporis*: cum sc.
" terminus ampliatur ad *præsentia*,
" *præterita, futura, & possibilia*: quo-
" modo ly *Flos* ampliatur in ista, *Flos*
" *est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut po-
" test esse. Verbum *Potest*, & nomina ac ad-
" verbia illud includentia, hoc modo semper
" ampliant subjecta.

Parag. 6. *Ampliatio secundum omnes temporis differentias.*

" Ampliatio quarta, & maxima, est
" secundum *omnes differentias tempo-*
" *ris*: cum sc. terminus ampliatur ad
" *præsentia, præterita, futura, & ima-*
" *ginaria*; quomodo ly *Opes* sumitur

" in ista, *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt,
" fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari.
" Verba appetitus, aut intellectus, & similia,
" hoc modo semper ampliant terminum,
" cui velut objecto applicantur.

" *Restrictio* ampliationi contraria Par. 7.
" est; fitque *cum status* seu ampliatio *Restrictio.*
" *termini ad pauciora supposita per aliquod*
" *additum contrahitur*: sive illud additum sit
" Relativum pronomen, quæ copula impli-
" cationis appellatur, ut ista, *Homo, qui est*
" *sapiens, cognoscit se*: sive adjectivum nomen,
" ut in ista, *Homo sapiens cognoscit se*: sive sub-
" stantivum inferius, ut in ista, *Poëta Virgilius*
" *scribit*: sive casus obliquus, ut in istâ, *Equus*
" *Socratis currit*: in quibus omnibus subje-
" ctum restringitur per illa quæ adduntur,
" ad supponendum pro paucioribus.

" Restrictioni affines sunt

Alienatio, estq; cum Par. 8.
additum facit terminũ *Alienatio*
cui additur supponere *& dimi-*
impropriè: ut in ista, *nutio.*
homo pictus est in aula; ly
Homo alienatur per illud
additum ly *Pictus*.

Diminutio; estque, cum
additum diminuit integram
significationem termini, cui
additur: ut in ista, *Æthiops*

" est *album dentibus*, ly *Albus*
" diminuitur per additum ly
" *dentibus*. Terminus diminu-
" tus appellatur *dictum secun-*
" *dum quid*: non diminutus
" *dictum simpliciter*.

Quæstionis hujus Capitis.

1 *De usu ampliationis & restrictionis.*
2 *De utriusque definitione.*
3 *De modis Ampliationis.*
4 De *modis Restrictionis.*
5 De *Alienatione & Diminutione.*

CAP. 4.

De *Divisionibus Propositionis.*

Par. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

TRifariam *dividitur* Propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundum *Substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio, *Quæ*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis: *Quanta*, Quantitatis: unde versiculus,

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.

Quoad

Quoad ſubſtantiam Propoſitio dividitur in *ſimplicem*, *ſive Categoricam*; & *Compoſitam*, quæ & Synecdochicè *Hypothetica*. *Symplex ſive Categorica* eſt, quæ conſtat unico ſubjecto, unico prædicato, & unica verbali copula; ut *homo eſt animal*. Ejus materia immediata ſunt ſimplices termini; forma, unio terminorum per verbum: *Compoſita (ſeu hypothetica late ſumpta)* eſt, quæ conſtat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis; ut *ſi homo ſit Animal, tum homo eſt corpus.* Ejus materia immediata ſunt Categoricæ Propoſitiones: forma, unio Categoricarum per conjunctionem. Parag. 2. *Diviſio propoſitionis quoad ſubſtantiam.*

Propoſitio Categorica *Pura eſt*, vel *Modalis*; *Pura (ſive de ineſſe)* eſt, in qua prædicatum purè affirmatur vel negatur de ſubjecto; ut *homo eſt Animal*: purè affirmatur & negatur, quod ſimpliciter dicitur ineſſe, aut non ineſſe; hoc eſt, non expreſſo ineſſendi aut non ineſſendi modo; unde & Propoſitio *de ineſſe* appellatur. *Modalis* eſt, in qua exprimitur modus diſpoſitionis prædicati cum ſubjecto, ut *Neceſſe eſt hominem eſſe Animal.* Par. 3. *Propoſitio pura & modalis.*

Quoad qualitatem Propoſitionis Categoricæ dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atque iterum in *Veram* & Par. 4. *Diviſio propoſitionis*

quoad qualitatem vocis.

Falsam. Quarum divisionum ista *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in qua prædicatum de subjecto affirmatur, ut *homo est animal: Negativa*, in qua negatur, ut *homo non est lapis*. Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam, quæ si non afficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa, ut, *Non animal est non homo*: negativa est, *homo non est lapis*: Notæ enim negationis *Non, &c.* nisi afficiant copulam, propositionem faciant licet (ex altero, vel utroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Par. 5. *Divisio propositionis quoad qualitatem rei.*

Propositio *vera* est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod non est; ut, *Homo est animal*, *Homo non est lapis*; *Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; ut, *Homo est lapis*, *Homo non est animal*.

Ut in propositione cognoscatur Habitudo qualitatis ad qualitatem; qualitatis, sc. *Rei* ad qualitatem *Vocis*; notanda est materia propositionis diversa. *Materiam* dico, non *ex quâ*, illa enim sunt termini; sed. *Circa quam*, quæ respicit significationem.

Estque

Estque ea triplex

Necessaria: cum prædicatum ita convenit subjecto ex natura rei, ut non possit res aliter se habere: ut *Homo est animal.*

Impossibilis: cum prædicatum ita repugnat naturæ subjecti, ut non possit res ita se habere: ut *Homo est lapis.*

Contingens: cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subjectum, ut ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: ut *Homo est doctus.*

Par. 6. *Veritas & falsitas propositionum quantum ad materiam.*

In materia *Necessaria*, propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: ut ly *Homo est animal*, vera est; ly *Homo non est animal*, falsa.

In materia *Impossibili*, propositiones affirmativæ: semper sunt falsæ, negativæ veræ: ut, ly *Homo est lapis*, falsa est; ly *Homo non est lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ sunt semper veræ aut falsæ; utræque enim vel veræ esse possunt vel falsæ: ut *Homo est doctus*, *Homo non est doctus.*

Quoad

Parag. 8. *Propositio. Universalis* Quoad Quantitatem, Propositio Categorica est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Universalis* est, cujus subjectum est terminus communis cum signo universali. Signa universalia sunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter* &c. ut, *Omnis homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa universalia, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in singula generum*, faciunt propositionem perfecte & simpliciter universalem: secundariò vero & imperfecte universalem, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in genera singulorum* vel etiam *collectivè*.

Parag. 8. *Particularis.* *Particularis* Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia, sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis non*, &c. ut *Aliquis homo est doctus*, *Quidam homo non est doctus*. Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi non universales, proximas tamen universali; ut, *Plerique divites sunt avari*.

Parag. 9. *Indefinita.* Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus commmunis sine aliquo signo: ut *homo est animal*, *homo non est doctus*, Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*: in necessaria vero vel impossibili, *universali*. Indefinitarum præcipuus

præcipuus usus est in propositionibus quas vocant *de Idea*, quibus non rectè apponitur universale signum, etsi æquipolleant universalibus, ut, *Cœlum est rotundum*, indefinitè dicimus, potius quam *Omne Cœlum*, universaliter. Et in iis quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt universalibus proximæ, ut *Divites sunt avari*. Et in iis etiam in quibus subjectum supponit materialiter, vel etiam simpliciter: ut, *homo est nomen, animal est genus*: istæ enim nec universalibus æquipollent, nec particularibus, sed potius singularibus: nam ly *homo* & ly *Animal*, id est, *hæc vox homo, hic terminus Animal*, sunt singularia

Parag. 10. *Singularis*

Propositio *Singularis* est, cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Ut, *Socrates currit. Hic homo non est doctus.* Subjectum quovis (*determinato*) modo individuum facit singularem propositionem.

Parag. 11. *Divisiones aliæ*

Sunt & aliæ *divisiones Propositionum* præter jam dictas, quibus in Rep. Logica suus est locus & usus. Quarum præcipuæ sunt istæ.

1. Propositio est vel *una* vel *Plures*. Propositio *Una* est in qua unum uni attribuitur, *Unum* autem intellige vel *terminum simplicem*, eumque univoce sumptum; quomodo hæc propositio est una. *Homo est animal*:

vel

vel saltem *terminum compositum* ex iis quæ naturaliter conjungi possunt, ita ut ex ipsis fiat unum quid: quomodo hæc propositio est una, *Homo est animal rationale mortale.* Propositiones *Plures* sunt, 1. Ubi aut subjectum aut prædicatum est terminus æquivocus æquivocè sumptus, ut *Canis est substantia:*

2. Ubi vel subjectum vel prædicatum vel utrumque est multiplex & non unum; ut *Socrates & Plato disputant*, *Homo vivit & currit*, *Socrates sedet & Plato currit*; 3. Ubi occurrit terminus compositus ex quibus naturaliter non fit unum per se; ut *Socrates est albus, sutor est musicus.*

3. Propositio vel est secundi adjacentis, vel tertii; *secundi adjacentis* est, in quâ copula non est separata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjacens attribuitur subjecto; ut, *Homo est, homo ambulat.* Propositio *tertii adjacentis* est, in quâ copula verbalis est sejuncta à prædicato: ut, *Homo est Animal.*

4. Propositio omnis est vel *Finita*, vel *Infinita. Finita* est, cujus omnes termini sunt finiti: ut, *homo currit. Infinita* est, cujus aliquis terminus est infinitus. Propositiones *tertii adjacentis* possunt esse ex omni parte infinitæ: *secundi* vero, non nisi ex parte subjecti tantum. Propositionem

contingi

contingit *infinitam* esse tribus modis: sc. 1. de subjecto infinito; ut, *non homo currit.* 2. de Prædicato infinito; ut, *homo est non justus.* 3 de utroque termino infinito: ut, *non homo est non risibilis.*

Quæstiones Capitis quarti.

1 De *triplici divisione & interrogatione Propositionis,*
2 De *Propositione Categorica, & Hypothetica,*
3 De *Propositione affirmativa, & Negativa.*
4 De *Propositionis Veritate & Falsitate.*
5 De *Materia Propositionis.*
6 De *Quantitate Propositionis*
7 De *Propositione una, & pluribus.*
8 De *Propositione secundi & tertii adjacentis.*
9 De *Propositione Finita & Infinita.*
10 De *aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.*

CAP. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

Propositionum *Categoricarum de inesse* (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem subjecti & Prædicati

Parag. 1. *Triplex affectio propositionis.*

ones: *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio*: quarum Oppositio & Æquipollentia est inter duas Categoricas *ejusdem* ordinationis terminorum: Conversio vero *diversa*.

Parag. 2. *Oppositionis definitio & species.*

Oppositio est repugnantia duarum propositionum Categoricarum in quantitate solâ, vel qualitate solâ, vel utraque: eodem manente subjecto & Prædicato. Ejus quatuor sunt species; sc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius *Qualitatis*; Subalterna solius *Quantitatis*; Contradictoria *utriusque*, In quibus omnibus, quo fiat oppositio legitima, cautè videndum, ne non sint in utraque oppositа iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omnino *significandi modus*.

Par. 3. *Oppositio contraria.*

Oppositо *Contraria* est duarum propositionum universalium repugnantia in qualitate, ut, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Possunt contrariæ ambæ esse simul falsæ (*in materia* sc. *contingenti*) nunquam simul veræ: unde sequitur ista est vera: *ergo* illa falsa: non è contra.

Oppo-

Oppositio *Subcontraria* est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: ut, *Aliquis homo currit, Aliquis homo non currit.* Possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materia* sc. *contingenti*) nunquam simul falsæ: unde sequitur, ista est falsa, *ergo* illa vera: non è contra. Parag. 4 *Oppositio Subcontraria.*

Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum Propositionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: ut *Omnis homo currit, Aliquis homo currit: Nullus homo currit, Aliquis homo non currit.* Istarum universalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata.* In *veritate*, subalternata sequitur subalternantem; in falsitate subalternan subalternatam: unde sequitur, subalternans est *vera*, ergo subalternata, & non è contra: atque iterum subalternata est *falsa*, ergo subalternans, & non è contra. Par. 5. *Oppositio Subalterna*

Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia: ita ut unius universalis & alterius particularis altera necessario sit affirmativa altera negativa: ut, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo non currit*: *Nullus* Parag. 6. *Oppositio contradictoria.*

lus homo currit, Aliquis homo currit. Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (ut, *Socrates currit, Socrates non currit*) atque inter binas indefinitas, sive illæ sint de Idea: (ut, *Cœlum est rotundum, Cœlum non est rotundum:*) sive de subjecto supponente materialiter, vel simpliciter, ut, *Homo est species, Homo non est species.*) Quarum omnium lex una communis est: *Impossibile esse contradictorias* in quavis materiâ *ambas esse simul vel veras, vel falsas.*

Parag. 7. *Schema oppositionum et versiculi.*

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subjiciunt.

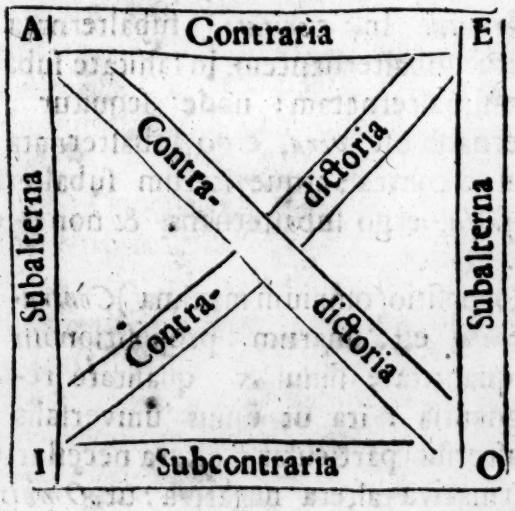

Schemat

Schemati memoriæ juvendæ ergo versiculos adjicimus.

Androgii *contradicunt, contraria* Magnes, Fio *subcontraria sunt*, Capiendo *subaltern.* Utrobique, & in angulis schematis, (ubi *Contraria* ad summum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumq; latus *Subalterna, Contradictoria* ad oppositos angulos collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitiis *Androgei, Magnes, Fio, Capiendus*; quatuor vocales *A. E. I. O.* signant quatuor propositionum differentias ex variâ complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat universalem affirmativam; *E Nullus*, & notat universalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos *Asserit A, negat E, sed universaliter ambæ:*

Asserit I, negat O. sed particulariter ambo.

Quæstiones Capitis quinti.

1 De *Oppositione Propositionum in genere.*
2 De *Oppositione Contraria.*
3 De *Oppositione Subcontraria.*
5 De *Oppositione Subalterna.*

CAP. 6.

De Æquipollentia earundem.

Par. 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

Æquipollentia communiter sumpta est duarum propositionum verbo tenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu cònspiratio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de Prædicato proprio: ut ista, *Socrates est vulpes*, huic *Socrates est versutus*: etsi tropicum quam proprium majorem fere habeant Emphasin. Sed in præsenti strictius sumitur Æquipollentia: estque *duarum propositionum oppositarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

Par. 2. *Ejus fundamentum.*

Fundamentum hujusmodi æquipollentiæ est *natura negationis*: cujus apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, ut totum id neget, quodcunque post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: unde illud, *Duæ negationes faciunt affirmativam unam*. Pro triplici ergo negationis dispositione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus universa doctrina unico hoc versiculo continetur. *Pra,*

Præ, contradict. Post, contrar. Præ, postque subaltern. In quo versiculo ly *Præ* & *Post* significant Præpositionem postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ *signo* simul & *subjecto.*

Regulæ æquipollentiarum sunt tres.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis, aliquis non*: *nonnullus, Aliquis*: *Non aliquis*: *Nullus*: *Non aliquis non, Omnis.* Parag. 3. *Æquipollentiarum Regulæ.*

2 Alterutri *Contrariarum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ. Æquipollent ergo ista, *Omnis non, Nullus: Nullus non, Omnis*; etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior usus effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non,* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non*, haud infrequentiùs quam *Nullus.* Quod imprimis tyronibus observandum moneo: quos in scholis sæpissimè contingit ad ista minus attentos facilè decipi, atque miserrimè hærere in pice.

3 Alterutri *Subalternarum* præposita simul & postposita negatio facit eam æquipollere suæ oppositæ. Æquipollent ergo ista; *Non omnis non, Aliquis: Non aliquis non, Omnis: Non nullus non, Aliquis non.*

[*Subcontrariæ* reconciliandæ essent omnino quomodo contrariæ, postponendo sc. negationem, si usus linguæ ferret: sed cum negatio neutri commodè postponi possit, subcontrarium (non *affirmanti*, quod sic eadem esset cum sua opposita, non sensu modo sed & verbis: nec etiam *neganti*, quod sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæstiones Capitis sexti.

1 *De æquipollentia communiter dicta.*
2 *De vi negationis.*
3 *De Conciliatione contradictoriarum.*
4 *De Conciliatione contrariarum & Subcontrariarum.*
5 *De Conciliatione subalternarum.*

CAP. 7.

De Conversione earundem.

Par. 1. *Definitio conversionis.*

Conversio est mutatio subjecti in locum Prædicati & è converso, manente eâdem qualitate propositionis. In omni conversione legitimâ requiruntur duo: *Commutatio* sc. terminorum (non quoad

quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversa. Est autem propositio *Conversa* illa, cujus termini transponuntur; *Convertens* vero ea, quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde non sequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæcus vidit hominem*; sed inferendum est, ergo *aliquod videns cæcum est homo.*

Conversionis tres sunt species; *Simplex, per accidens, per contrapositionem.* Atque his tribus modus omnes propositiones possunt quidem converti; sed non ita, ut fiat debita illatio. Conversio simplex & per contrapositionem sunt *æquales*; per accidens est *inæqualis*: Simplex & per accidens sunt *finitæ*, Per transpositionem est *infinita.* Doctrina legitimæ conversionis hoc disticho comprehenditur. Par. 2. *Species conversionis*

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Aci*; Cato *per contra*: *sic fit conversio tota.*

Conversio simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Universalis Negativa* in universalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam, notatæ per vocalis *E. I.* in ly *Feci* ut, *Nullus* Parag. 3. *Conversio simplex.*

homo

homo est lapis, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo*.

Par. 4. *Conversio per accidens* sive *Attenuata* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem qualitate, sed mutatâ quantitate: unde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur, *Omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis; quod notatur per vocales E A. in ly *Eva*. Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo, *Aliquis lapis non est homo*.

Conversio per accidens

Par. 5. *Conversio per contrapositionem* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam, notatæ per vocales A. O in ly *Cato*. Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Omne non Animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo, *Aliquis non tyrannus non est homo*.

Conversio per contrapositionem.

Quæstio

Quæstiones Capitis septimi.

1 *De definitione Conversionis.*
2 *De Conversione simplici.*
3 *De Conversione per accidens.*
4 *De Conversione per contrapositionem.*

CAP. 8.

De Modalibus.

Par. 1. *Modorum numerus.*

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ: sive simplicius, est *vox significans quomodo prædicatum inest subjecto.* Sunt autem modi primarii quatuor, *Necesse, Impossibile, Contingens, & Possibile.* Quod vero aliqui addunt *Verum & Falsum, Per se, Per accidens,* id minus recte fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis quam quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per Accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad contingens.

Parag. 2. *Definitio propositionis Modalis.*

Propositio Modalis est, quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus & Dictum. Dictum* est propositio

tio Categorica de ineſſe cui modus attribuitur; *Modus* eſt determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *ſubjecti*, Modus *prædicati*. Ut in iſta, *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*, ly *Homo eſt animal* Dictum eſt, & habet rationem ſubjecti; ly *Neceſſe* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Parag. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari poteſt vel adjective, ut *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*: *vel* adverbialiter, ut *Homo neceſſario eſt animal*: vel verbaliter, ut *Contingit Socratem currere*: poteſtque colloceri vel in principio, ut in primo: vel in medio, ut in ſecundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem eſſe animal neceſſe eſt*, & poteſt efficere ſenſum vel *compoſitum*, cum partes Dicti intelliguntur in eodem tempore: *diviſum*, cum in diverſo: ut *Poſſibile eſt ſedentem ſtare*: quod eſt falſum ſenſu compoſito, verum in diviſo.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter eſſe: ut *Hominem eſſe animal*: & habet vim univerſalis affirmativæ. *Impoſſibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe: ut *Hominem eſſe lapidem*: & habet vim univerſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe: ut *Socratem Philoſophari*: & habet vim particularis affirmativæ.

firmativæ. *Possibile est*, quod non ita est, sed potest esse: ut *aquam esse calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Quantitas Modalium, si attendatur penes *Dictum*, (& est quantitas *materialis*) est omnino ut in Categoricis puris: sin penes *Modum* (& est *formalis*) ea *Universalis* est, quæ habet modum universalem *Necesse*, vel *Impossibile*: *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Possibile*; ut ista, *Impossibile est aliquem hominem esse lapidem*, particularis est ex parte *Dicti*, ex parte *Modi* universalis. Par. 5. *Quantitas Modalium*

Qualitas similiter si attendatur penes *Dictum*, est ut in puris: si penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Necesse* vel *Contingens*, ea negat, quæ negantem: *Impossibile* vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*: ea negativa est, in quâ modus formaliter negatur: affirmativa, in qua non. Ut ista, *Impossibile est hominem non esse animal*, est negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*: sed *secundum se totam* affirmativa. Parag. 6. *Qualitas Modalium.*

Modalis omnis *vera* est necessaria, *falsa* omnis impossibilis: nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est: falsa, cujus materia est impossibilis, vel contingens. De Par. 7. *Veritas & falsitas Modalium.*

Impos-

Impossibili vera est, cujus materia est impossibilis; falsa cujus materia est Necessaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens; falsa, cujus materia est necessaria vel impossibilis; De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingens: falsa, cujus materia est impossibilis.

Par. 8. *Oppositio et Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibusdam vocabulis expressêre Logici: *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli.* Quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant; ut *possibile* primæ, *contingens* secundæ, tertiæ *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat: Quatuor verò, vocalium quæ in istis sunt dictionibus, A notat utrumque (dictum sc. & modum) affirmari: *U* utrumque negari: *E* affirmari modum, negari dictum: *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus,

Destruit V *totum*: *sed* A *confirmat utrumque*

Par. 9. *Schema oppositionis et Æquipollentiæ modolium.*

Destruit E *dictum*: *destruit* I *que modum.*

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-

Pur-	*Non possibile non*	*Non possibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impossibile non*	*Impossibile*	a-
a	*Necesse*	*Necesse non*	ce

A-	*Possibile*	*Possibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impossibile*	*Non impossibile non*	tu-
mus	*Non necesse non*	*Non necesse*	li

In quo schemate æquipollent quæ unâ aliquâ dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, summum, latera, & oppositos angulos* eodem prorsus modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionem ostensum retro est suo loco. Contrariatur ergò *Purpurea, Iliace.* Subcontrariantur *Amabimus, Edentuli:* Contradicunt *Purpurea, Edentuli*, atque iterum *Iliace, Amabimus*: subalternantur *Purpurea, Amabimus*; atque iterum *Iliace, Edentuli.* Respice (bone Lector) puraram oppositiones & æquipollentias; ne actum agatur. Pat. 10. *Expositio schematis.*

De *Conversione* verò *Modalium* nihil hîc præcipio: nec enim libet subtilitatibus parùm necessariis, plusque habituris operæ quam fructus, creare studiosis molestiam inutilem. Consulat, qui volet, Aristotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæstiones

Quæstiones Capitis octavi.

1 *De Modis & Modalibus in genere.*
2 *De Modis & Modalibus in specie.*
3 *De Quantitate Modalium.*
4 *De Qualitate Vocis Modalium.*
5 *De Qualitate Rei Modalium.*
6 *De Oppositione Modalium.*
7 *De Æquipollentia Modalium.*
8 *De Conversione Modalium.*

CAP. 9.

De Exponibilibus.

Par. 1. *Propositiones Exponibiles.*

"SUnt præter has, & aliæ etiam "*Secundariò dictæ Modales*: in "quibus dispositio prædicati cum "subjecto suo quodammodo determinatur syncategorematicâ aliquâ particulâ, sed minus nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quod obscuræ cum sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. In iis præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa*: Reliquas, quòd exigui sint usus, memores compendium esse quod scribimus, facilè negligimus.

Propositio

Propositio *Exclusiva* est, in qua reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solùm, tantùm, præcisè, &c.*) Ut *solùm homo est rationalis.* Par. 2. *Propositio Exclusiva.*

Est; ea exclusiva vel
- *Prædicati*; cum signum exclusivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: ut, *Elementa sunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propositio de exclusо termino.*
- *Subjecti*; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: ut, *Tantùm homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva.*

Propositio *de exclusо extremo* exponitur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcunque alium numerum, aut rem, prout casus exigit: ut ista, *Elementa sunt tantùm quatuor*, Exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subjecti*, etsi possit aliter, simpliciſſimè tamen exponitur per universalem affirmativam de transpositionis terminis: ut ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis, mutatis mutandis. Par. 3. *Expositio Exclusiva.*

Propositio

Parag. 4. *Propositio Exceptiva.* Propositio *Exceptiva* est, in qua reperitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi*, *præterquam*, *præter*, *excepto*, *&c.*) Ut *Omne animal, præter hominem, est irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio & sub eo contineri, ac etiam debet terminus excipiens supponere *distributive*.

Par. 5. *Expositio Exceptiva.* Exponitur exceptiva per duas exponentes; quarum *prior* debet esse ejusdem quantitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsa exceptiva *altera* diversæ & quantitatis & qualitatis, in qua subjectum sit terminus exceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut ista, *Omne animal præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas, *Omne animal aliud ab homine est irrationale, & Aliquis homo non est irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Par. 6. *Propositio Reduplicativa.* Propositio *Reduplicativa* est, in qua reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *qua, quatenus, in quantum* &c.) ut, *Homo qua homo est rationalis*; dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio.*

Reduplica-

Reduplicatio alia est

- *Uniformis*, quæ & simplex *sive specificativa* dicitur; cum fit reduplicatio secundum idem nomen, ut, *Homo qua homo est rationalis*, atque ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione ubi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*.
- *Difformis*, sive *composita*, cum fit reduplicatio per diversum nomen; sive id fit generis, & *Generica* dicitur, ut, Homo quà *animal est sensibilis*; sive partis, & *Partialis vel Synecdochica* dicitur, ut, *Homo quantum ad animam est immortalis*; sive accidentis, & *Accidentalis* dicitur, ut, *Socrates quatenus Philosophus disputat*.

Par. 7. *Expositio Reduplicativa.*

Exponitur Reduplicatio per *quatuor* exponentes: quarum *prima* principale prædicatum attribuit subjecto; *secunda* reduplicativum attribuit subjecto; *tertia* prædicatum principale universaliter attribuit reduplicativo; *quarta* est causalis inferens principale prædicatum

ex

ex reduplicativo : ut ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponitur per istas, *homo est sensibilis, & Homo est animal, & omne animal est sensibile & quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundum *Summularios*: sed expeditius res tota peragetur, nec minus commode, exponendo simpliciter per unam tantum causalem, sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic; *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Exponibilibus in genere.*
2 *De exclusivis.*
3 *De exceptivis.*
4 *De reduplicativis:*
5 *De aliis Exponibilibus.*

CAP. 10.

De Hypotheticis.

Parag. 1. *Hypothetica in genere.*

PRopositio *Composita*, (sive *Hypothetica late*) est, quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam unitis. Estque ea duntaxat triplex:

triplex : *Conditionalis*, (ſive hypothetica ſtrictè,) *Copulativa*, & *disjunctiva*. *Cauſalis* enim & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adverſaria*, & *Comparativa*, & *Significativa loci aut temporis* ad Copulativam referuntur.

Propoſitio *Conditionalis*, (ſive *Hypothetica* ſtrictè) eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem Conditionalem, ut, *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis*. Referuntur huc Cauſalis, ut, *Quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis*: & Rationalis, ut *Homo eſt rationalis, eſt riſibilis*: niſi rationalis Argumentationibus potius annumeranda ſit, utpote apertum Enthymema, quam propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ, *conſequens* dicitur. Par. 2. *Conditionalis.*

Propoſitio *Copulativa* eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *Homo eſt rationalis, & brutum irrationale*. Referunt huc adverſativa; ut *Socrates, etſi non ſit Orator, eſt tamen Philoſophus*: & comparativa; ut, *Socrates tam eſt doctus, quam Plato*: & ſignificativa loci, ut, *Ubi Socrates legit, Plato diſputat*; aut tem- Par. 3. *Copulativa.*

poris, ut, *Dum Socrates legit, Plato disputat.*

"[Proprie tamen loquendo, & secun-
"dum doctrinam Aristotelis, *Propositio copu-*
"*lativa* non debet censeri in hac classe,
"nec in Hypotheticis numerari. Copula-
"tiva enim non est *una* propositio, sed *plu-*
"*res* Categoricæ, unitæ quidem specie te-
"nus & quoad vocem, sed sine ulla ἕνωσει ip-
"sarum inter se quoad rem ipsam. Nec
"valet omnino ad *Syllogismum*, sicut va-
"lent conditionalis & disjunctiva: ne-
"que enim datur *syllogismus copulativus*,
"sicut dantur conditionalis & disjunctivus:
"sed ejus usus est solum in *inductionibus* &
"*exemplis*, ubi ex pluribus propositionibus
"æqualibus colligitur conclusio.

Par. 4. *Disjunctiva.* Propositio *disjunctiva* est, in quâ plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *Aut dies est, aut nox est.*

Par. 5. *Veritas & falsitas conditionalis.* Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel unius, vel utriusque, sed ex bonitate aut ex malitia consequentiæ. Proinde *vera* est, in qua consequens sic ab antecedente dependet, ut sit necessaria consecutio, licet alterum vel utrumque sit falsum; ut *Si homo est lapis, est insensibilis*; *falsa*, in qua non est necessaria consecutio consequentis

consequentis ex antecedente, licet utrumque sit verum, ut *si Sol lucet, Socrates currit.* Sed in *Causali*, & *Rationali*, præter necessitatem consequendi, requiritur veritas utriusque partis, atque ulterius etiam, ut veritas antecedentis sit causa veritatis consequentis; ut *Quia Sol lucet, dies est*: quod supponit utrumque, sc. & lucere solem, & diem esse, ac insuper illud esse causam hujus.

Par. 6. *Veritas & falsitas Copulativæ & disjunctivæ.*

Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* est, cujus omnes partes sunt veræ; ut *Socrates est homo, & animal, & corpus*; *falsa*, cujus aliqua pars falsa est, licet reliqua sit vera, ut *Et dies est & nox.* Veritas *Disjunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis: Proinde *vera* est, cujus una aliqua pars est vera, licet reliqua sit falsa: ut, *Aut dies, aut nox est: falsa*, cujus omnes partes sunt falsæ; ut, *Socrates est vel Asinus vel lapis.*

Par. 7. *Oppositio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè, nec *Qualitatem*, præter quas à suis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppositiones*, nec *equipollentias* quas Categoricæ. Unius tantum sunt capaces oppositionis *Contradictoriæ*, quæ fit præposita particula negationis toti Hypotheticæ: unde isti, *si Socrates currit, est animal*, contradicit ista, *Non si Socrates*

crates currit, est animal. Pari modo se habet & in Copulativis, ac disjunctivis.

Quæstiones Capitis decimi.

1 *De Hypothetica late.*
2 *De Hypothetica strictè, sive conditionali.*
3 *De Copulativa.*
4 *De Disjunctiva.*
5 *De Oppositione Hypotheticarum.*

Finis Libri Secundi.

COMPENDII LOGICÆ

Artis liber tertius:

CAP. I.

De Argumentatione.

Discursus, tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: eum dirigit tertia Logicæ pars, quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem & Methodum*, quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando. Par. 1. *Discursus duplex.*

Argumentatio est *Oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* est propositio quæsita sive quæstio, quæ probanda est; quæ eadem postquam illativè probata est, *Conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum dicitur *Antecedens*, & infert *consequens* sive *conclusionem*. Nota illativa est cõmuniter *Ergò*: interdum dictio Parag. 2. *Definitio Argumentationis.*

aliquà ei æquivalens: ut, *Igitur, Proinde, &c.* & in ea consistit Argumentationis nexus omnis: etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

Par. 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est,

Materialis: quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut *Socrates est risibilis*, ergo, *aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit.*

Formalis: quando consequens infertur ex antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est *Forma* argumentationis: ut *Omne rationale est risibile, Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt ista duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur*: proinde nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex falso & falsum sequi potest, & verum*: unde sequitur, Consequens verum posse inferri vel à falso, vel à vero antecedente. Hinc versus, Par. 4. *Principia bonæ consequentiæ.*

Ex falsis falsum, utrumque aliquando sequetur.
Ex veris possunt nil nisi vera sequi.

Argumentatio potest considerari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior est consideratio; vel *quatenus restringitur ad certam materiam*, ut suo loco videbitur. Argumentationis species solent assignari quatuor; *Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum*: sed ad duas omnino possunt referri, cum Enthymema non sit nisi *Syllogismus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum nisi *imperfecta Inductio*. Quin & minus principales, quæ vocantur, Argumentationes, aut nullius sunt usus, aut ad Syllogismum reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui sunt Syllogismi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus*. Par. 6. *Argumentationis species.*

Quæstiones Capitis primi.

1 De *Analyticis Aristotelis.*
2 De *definitione Argumentationis.*
3 De *bona & mala consequentia.*
4 De *speciebus Argumentationis.*

CAP. 2.

De Partibus Syllogismi.

Par. 1. *Definitio Syllogismi.* SYllogismus est *Oratio in qua, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est & duplex, *Categoricus*, cujus omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est Hypothetica latè. Utriusque potest considerari tum *materiale* tum *formale*: sed de Hypotheticis suo loco.

Par. 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi.

- *Remota*, sunt *simplices termini*; qui in propositionibus syllogismi subjiciuntur, & prædicantur.
- *Proxima*, sunt propositiones; quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.

U-

Utraque materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur ; ut cum sint tres *Propositiones* totidémque *Termini*, singulæ propositiones duos terminos habeant ; singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Termini Syllogismi sunt tres, *Major*, *Minor*, & *Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium* (ratione sc. usus, non situs ;) reliqui *Extremitates* sive *Extrema* dicuntur. *Major terminus*, sive *Majus Extremum* est prædicatum quæstionis. *Minor terminus*, sive *minus Extremum* est subjectum quæstionis : *Medium* sive *Argumentum* est terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subjecto uniens.

Propositiones Syllogismi sunt tres ; *Major*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio*, (quæ & *Complexio*) est pars Syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore sc. & Minore propositione, quæ propterea *præmissæ* dicuntur.) Præmissarum *Major Propositio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur) est in qua Medium cum majore extremo conjungitur : *Minor Propositio* (quæ & *Assumptio*) in qua medium cum minore extremo conjungitur : Par. 4. *Propositiones Syllogismi.*

Ut

Ut in ista, *Omne animal est sensibile, Homo est animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne Animal est sensibile* Major Propositio, ly *Homo est Animal* Minor; ly *Homo est sensibilis* Conclusio.

Parag. 5. *Ordo propositionum.* Major Propositio ferè *primum* locum obtinet; Minor secundum; Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non rarò *per crypticam propositionum transpositionem* ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentius trainpositis Majore & Minore. Judicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

Parag. 6. *Canones partium Syllogismi.* 1. *In Syllogismo sunt tres tantum termini.* Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicujus è tribus, vitiosus fit Syllogismus.

2. *Medium conclusionem ne ingrediatur.* Nec totum sc. nec aliqua ejus pars.

3. *Conclusio semper sequitur deteriorem partem.* Est autem debilior, sive deterior Universali *Particularis*, & *Negativa* Affirmativâ.

4. *Ne*

4. *Ne esto plus minusve in conclusione, quam in præmissis.*

Distribuitur Syllogismus, quoad qualitatem, in *Affirmativam* & *Negativam*: quoad quantitatem, in *species*. *Universalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogismi omnino *penes conclusionem*: ita ut, quomodocunque se habeant præmissæ, ille *Syllogismus* haberi debeat. *Affirmativus* cujus conclusio est affirmativa; & *Universalis*, cujus conclusio est universalis. Parag. 7. Syllogismi

Quæstiones Capitis secundi.

1 De *Syllogismi nomine & definitione*,
2 *De tribus syllogismi terminis.*
3 *De tribus syllogismi propositionibus*, &
4 *De crypsi Syllogistica.*
5 *De variis Syllogismorum speciebus*, & *divisionibus.*

CAP. 3.

CAP. 3.

De fundamento formæ Syllogisticæ.

Par. 1. *Regulæ propositionis.* FUndamentum Formæ & dispositionis syllogisticæ situm est in illa veritate, naturæ lumine satis perspectâ: *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter se convenire.* Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant *dictum de omni & nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum est Syllogismorum Affirmativorum, *dictum de nullo* Negativorum.

Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.* Dictum de omni est hujusmodi: *Quicquid affirmatur universaliter de aliquo subjecto, affimari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Dictum de nullo hujusmodi: *Quicquid negatur universaliter de aliquo subjecto, negari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim suam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: sed evidens est illa necessitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui proptera *Perfecti* dicuntur; reliquorum evidentia necesse habet

habet oſtendi per reductionem ad iſtos, & propterea Imperfecti habentur.

Ex hoc dicto velut principio, ſe- Parag. 3.
quuntur tanquam Corollaria, duo *Corollaria.*
Syllogiſmorum Regulæ generales.

1. *Ex utraque præmiſſa particulari nihil ſequitur:* Repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera ſaltem præmiſſarum ſit univerſalis.

2. *Ex utraque præmiſſa negativa nihil ſequitur,* Neceſſe eſt enim medium terminum cum altero extremorum conſentire: quod niſi in affirmativa propoſitione fieri non poteſt, utramq; regulam diſticho complectuntur.

Syllogizari non eſt ex particulari;
Neque negativis recte concludere ſi vis.

Tradit Ariſtoteles Syllogiſmo- Parag. 4.
rum ſex quaſdem virtutes ſive *Syllogiſmorum virtutes.*
Poteſtates, itemque vitia ſive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Poteſtates.

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogiſmorum indirecti.

2. *Ex falſis verum colligendi.*

3. *Probandi per circulum*; cum ſc. ex concluſione & altera præmiſſarum converſa, infertur reliqua.

4. *Evertendi per converſionem*: cum ſc.

ex

ex oppoſito concluſionis. & altera præmiſſarum, evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impoſſibile*, quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppoſitis*, cum ſc. ex præmiſſis (aut *verbo tenus*, aut *re ipſa*) oppoſitis concluſio falſa colligitur; quod fit in modis tantum negativis ſecundæ & tertiæ figuræ.

Par. 5. *Syllogiſmorum vitia.* Illa verò ſex vitia ſive imbecillitates Syllogiſmorum, ſunt

1, *Petitio quæſiti* cum id ſumitur ad probationem, quod eſt in quæſtione.

2. *Non propter hoc falſum accidere*: cum in deductione ad impoſſibile hypotheſis ſumpta ita ſe habet, ut vel eâ dempta nihil minus accidat Impoſſibile ex reliquis propoſitionibus.

3. *Falſa ratio*: cum ex propoſitionibus (Syllogiſini vel proſyllogiſmi) falſitas irrepit in concluſionem. Nam ſemper prima falſitas eſt cauſa ſequentium.

4. *Impedimentum Cataſyllogiſmi*: quia niſi concedamus duas propoſitiones in quibus idem terminus reperitur, non poteſt contra nos concludi Syllogſtice.

5. *Impedimentum Elenchi*: quia niſi concedamus propoſitionem aliquam univerſalem, aut affirmativam, non poteſt theſis

noſtra

noſtra everti.

6. *Deceptio*: qua contingit, ut aliquid ſcientes, fallamur tamen; quoties ſc. eandem rem, ſed diverſis reſpectibus, & ſcimus & ignoremus.

De iſtis omnibus cùm *Poteſtatibus*, tum *imbecillitatibus ſyllogiſmorum*, conſulat qui volet fusè diſſerentem Ariſtotelem in ſecundo libro priorum Analyticorum.

Quæſtiones Capitis tertii.

1. De *regula propoſitionis.*
2. De *Dicto de omni & nullo.*
3. *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?*
4. De *ſyllogiſmorum Poteſtatibus.*
5. De *ſyllogiſmorum imbecillitatibus.*

CAP. 4.

De Syllogiſmorum Figuris.

Parag. 1. *Forma ſyllogiſmorum duplex.*

DUplici Syllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma; *Figura* ſc. & *Modus*. Horum *Figura* reſpicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitionis, materiam proximam.

Figura

Par. 2. *Tres syllogismorum figuræ.*

Figura est *debita medii termini cum extremis dispositio quoad subjectionem & prædicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim *Medium:*

Prædicatur de uno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maximè naturalis, & cum necessitate parti etiam evidentiam: ut in *Prima* figura; ubi medium est *Subjectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propositione.

Prædicatur de utroq; ut in *secunda* figura, ubi medium est *Prædicatum* in utraque præmissa.

Subjicitur utrique, ut in *Tertia* figura, ubi medium est *Subjectum* in utraque præmissa juxta versum.

Sub. præ, prima; bis præ, secunda; tertia, bis Sub.

Modus est *apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.*

Parag. 3 *Modi definitio.*

Directiva, in quo infertur conclusio directè & immediatè sequens à præmissis,

præmissis, & factum cognoscitur, quoties in conclusione *Major terminus* prædicatur de Minore.

Modus alius est

Indirectus, in quo infertur Conclusio, non quæ ex præmissis immediatè sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi sunt omnino distincti 16. qui multiplicati secundùm triplicem figuram faciunt 48. suntque majori adhuc numero si addantur indirecti. Sed illis 16. octo sunt prorsus inutiles, sc. *EE. EO. IE. II. IO. OE. OI. OO.* quod adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiore cap. parag. 3. datis nisi quod IE. indirectè concludat in *Frisesom*. Reliqui octo utiles sunt; sc. AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA. habentque in figuris locum ita, ut quatuor in *prima*, totidemque in *secunda*, in *tertia* sex modi disponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his versiculis continentur.

Par 4. *Modorum numerus.*

1. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio*, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesmorum:

morum: *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.* In quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Majorem*; secunda *Minorem*; ultima *Conclusionem*; & propria cujusq; syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

Par. 5. *Regulæ figurarum speciales.* Primæ figuræ *quatuor* sunt modi *directi*, *quinque indirecti*; in primis duobus versiculis comprehensi: In hac figura *Conclusio est libera*: *Major Universalis*, *ubique Minor Affirmativa.* Secundæ figuræ sunt *quatuor* modi directi ab initio tertii versus: in hac figura *Minor est libera*, *Major* ubique *Universalis*, *Conclusio negativa*: Tertiæ figuræ sunt *sex* modi directi; in reliquo tertii & in toto quarto versu comprehensi: in hac figura *Major est libera*, *Minor* ubique *Affirmativa*, *Conclusio particularis*. Sunt & secunda & tertia figurâ modi *indirecti*, sed minoris usus; qui propterea negliguntur à plerisque.

Parag. 6. *Exempla figurarum.*

1. Bar- *Omne rationale est risibile.*
   ba- *Omnis homo est rationalis.* ergo (*bilis*,
   ra. *Omnis homo est risi.*

Exemplum

Exemplum Syllogismi in figura,

2. Ce- *Nullus justus est crudelis.*
sa- *Omnis Tyrannus est crudelis.* ergo
re. *Nullus Tyrannus est justus.*

3. Da- *Omnis homo est rationalis.*
rap- *Omnis homo est risibilis.* ergo
ti. *Aliquod risibile est rationale.*

Syllogismi & in reliquis modis ad horum rationem formari possunt, servata recta dispositione terminorum & quantitate & qualitate propositionum.

Quæstiones Capitis quarti.

1 De *triplici syllogismorum figura.*
2 De *modorum numero.*
3 De *prima figura & ejus modis.*
4 De *secunda figura & ejus modis.*
5 De *tertia figura, & ejus modis.*
6 De *modis figurarum indirectis.*

CAP. V.

De Reductione Syllogismorum.

Par. 1. *Definitio Reductionis.* REductio est *mutatio Syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ, concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Parag. 2. *Reductio duplex.* Reductio vel est
- *Ostensiva*, fitque sola propositionum conversione, aut transpositione.
- *Ad impossibile*, estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Par. 3. *usus literarum in Reductione* Ad reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B. C. D. F. totidemque *intermediæ*, S. P. M. C. *Initiales* ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum sc. qui eandem habet Initialem, ut *Baroco* ad *Barbara*, *Disamis* ad *Darii*, *&c.* *Intermedii* ostendunt modum reductionis; ita ut *S.* no

tet propositionem esse convertendam simpliciter; *P.* convertendam esse per Accidens; *M.* propositiones esse transponendas; *C.* modum reducendum esse per deductionem ad impossibile: juxta versus.

Simpliciter verti vult S; P. *vero per acci.*
M. *vult transponi*; C. *per impossibile duci.*

Illud tamen notandum, *literam intermediam* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere semper, non sequentis.

Exemplum Ostensivæ Reductionis sit modus *Disamis* tertiæ figuræ: cujus initialis D. ostendit eum reducendum ad *Darii*; M. transponendas præmissas: S. in prima & ultima syllaba simpliciter convertendas Majorem & Conclusionem, hunc in modum. Par 4. *Exemplum Reductionis ostensivæ.*

Dis- *Aliquis Tyrannus est injustus.*
am- *Omnis Tyrannus est crudelis*: ergo
is. *Aliquis crudelis est injustus.*

Da- *Omnis Tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis injustus est Tyrannus.* ergo
i. *Aliquis crudelis est injustus.*

Parag. 6. *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baroco* secundæ figuræ: cujus Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; C. reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ*; Minoris sc. in secunda figura, Majoris in tertia; juxta versus.

Servat majorem, mutatque secunda minorem;
Tertia majorem mutat, servatque minorem.

Reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
ro- *Aliquod animal non est risibile*: ergo
co. *Aliquod animal non est rationale.*
Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba. *Omne animal est rationale*: ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Par. 5. *usus reductionis per impossibile*

Usus talis reductionis est, ut qui concessis Majore & Minore negat ex illis sequi conclusionem in Modis secundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis

rectis primæ; per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam; ex contradictoriâ concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejusmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam: Et, Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

Par. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

"Soli ex omnibus modis *Baroco* & "*Bocardo* ſignantur litera *C*: quod "illæ non alio modo reduci poſſint, "quam per impoſſibile: non quod "illæ ſolæ ita reducantur. Nam & "Imperfecti omnes reducuntur per "impoſſibile: quamvis non ſemper "ad Modum ſuæ initialis. Id quod aliqui "conati ſunt iſtis vocibus exprimere, "*Neſciebatis*, *Odiebam*, *Letare*, *Romanis*, "in quibus quatuor vocales denotant qua"tuor perfectos modos, pro ratione quan"titatis & qualitatis concluſionum per illas "vocalis ſignatarum: ſc. A. *Barbara*, E. *Cela"rent*, *I Darii*, O. *Ferio*. Deinde "tot ſyllabæ tot modos deſignant, idque "vulgato ordine: ita ut ly *Neſciebatis* ſig"nificet quinque indirectos primæ, ly *Odie-*

bam

" *bam* quatuor ſecundæ, ly *Letare, Romanis*
" ſex tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly
" *Romanis* prima ſyllaba *Ro* oſtendit quar-
" tum modum tertiæ figuræ, ſc. *Datiſi*, re-
" ducendum eſſe ad *Ferio*.

Par. 8. *Reductio perfectiorum Modorum ad perfectiſſimos.*

" Nec imperfecti ſolum ad perfe-
" ctos; ſed & ex perfectis, particula-
" res & minus perfecti ad univerſales
" & perfectiſſimos, hoc eſt, *Darii* &
" *Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* redu-
" cuntur per impoſſibile: licet non
" immediatè. Reducuntur enim *Darii* ad
" *Cameſtres*, & *Ferio* ad *Ceſare* figuræ ſe-
" cundæ modos per impoſſibile, eo pacto
" quo reducuntur modi ſecundæ figuræ ad
" modos primæ: & tum poſtea reducuntur
" oſtenſive ad *Celarent* in prima.

Quæſtiones Capitis quinti.

1 *De definitione & uſu Reductionis.*
2 *De Reductione oſtenſiva, & ad impoſſibile.*
3 *De Reductione indirectorum primæ figuræ.*
4 *De Reductione modorum ſecundæ figuræ.*
5 *De Reductione modorum tertiæ figuræ.*
6 *De Reductione perfectiorum primæ figuræ ad perfectiſſimos.*

7 De

De resolutione syllogismorum unius figuræ in aliam.

CAP. VI.

De *Inventione medii termini.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex *inventione aptorum Mediorum*: de quâ quantum ad figuras dari possunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ: *speciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ sunt. Parag. 1. *usus hujus doctrinæ*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo syllogismo, erit necessario alterius extremorum (quæ in problemate seu Conclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod potest ei universaliter subjici: *Consequens*, quod potest de eo universaliter prædicari: *Repugnans*, sive extraneum, quod nec ei subjici potest, nec de eo prædicari. Horum autem singula considerari debent ratione habita ad utrumq; extremum; *Majorem* sc. *Terminum* & *Minorem*. Quorum Major *Prædicatum* est Conclusionis, Minor *Subjectum*. Par. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Ad

Par. 3. *Regulæ inveniendi medium.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis concluſioni aptum, obſerventur Regulæ.

1 Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod ſit *Antecedens Majoris* extremi, & *Conſequens Minoris*: & fiet Syllogiſmus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Antecedens Majoris*, & *Conſequens Minoris*, & erit Syllogiſmus in *Darii*: vel *Antecedens utriuſque* & erit in *Darapti*, *Diſamis*, aut *Datiſi*.

3 Si *Univerſalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans majoris*, & *conſequens minoris*; & erit Syllogiſmus in *Celarent*, aut *Ceſare*: vel *Conſequens Majoris* & *repugnans Minoris*, & erit in *Cameſtres*.

4 Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Majoris* & *Conſequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Feſtino*: vel *Conſequens Majoris* & *repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Majoris* & *Antecedens Minoris*: & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Feriſon*.

5 Si ſumatur Medium, quod ſit vel *Repugnans utriuſque* Extremi, vel *Conſequens utriuſq*; vel *Antecedens Majoris*, & *repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Rem

Rem omnem ſubjectum Schema delineat.

Par. 4. *Schema de inventione Medii.*

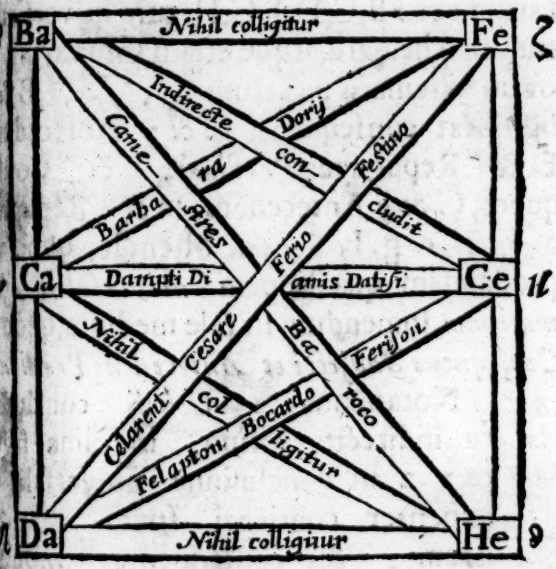

Cui explicando verſiculos excogitârunt.

Fecana, Cageti, Daſenes, Hebare, Gedaco, Cabali ſtant: non ſtant *Febas, Hedas, et Hecas.*

In quibus verſiculis tertia cujusque vocabuli *ſyllaba* notat *concluſionem*, Parag. 6. *Expoſitio Schematis*

ejuſque

ejuſque ſyllabæ vocalis concluſionis *quantitatem & qualitatem*, ut ſuprà. In Prioribus ſyllabis duarũ vocalium A & E. A notat *majus extremum* ſive prædicatum Quæſtionis, E *minus extremum*, ſive ſubjectum: literarum verò B,C,D,F,G,H, tum in verſiculis tum in ſchemate, atque etiam Græcarum ad oram Schematis pictarum β,γ,δ,ζ,η,ϑ,B &β, ſignificat conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & ϑ Repugnans *Subjecti*. e. g. ly *Fecana* oſtendit, quod ad probandam quæſtionem *univerſalem affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens Subjecti et Antecedens Prædicati*.

Parag. 6. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Notandum 1 *Gebali* concludere indirectè tantùm, in prima figura: 2 in concluſione univerſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod modus univerſalis ejusdem figuræ ſibi affinis; ut *Fecana* non tantum concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darii*. 3, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles eſſe, quod in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecunda figura; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent negativæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæſtiones

Quæstionis Capitis sexti.

1 *De copia Argumentorum.*
2 *De habitudine Medii ad extrema.*
3 *De conjugationibus inutilibus.*
4 *De medio respectu Problematis A.*
5 *De medio respectu Problematis E.*
6 *De medio respectu Problematis I.*
7 *De medio respectu Problematis O.*

CAP. 7.

De Syllogismis quibusdam specialibus.

Sunt quædam Syllogismorum formæ, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent consideratione, quales sunt *Syllogismus Expositorius*, *Syllogismus ex obliquis*, & *syllogismus Modalis*. Par. 1. *Syllogismi quidam speciales.*

Syllogismus Expositorius est, in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus usus præcipuus est *in tertia* figura: in qua sæpe propositiones particulares exponuntur per singulares, quo illationis necessitas evidentius, & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi expositio tertiæ figuræ, sed ut nonnullis Par. 2. *Expositorius syllogismus*

nonnullis placuit; sed habet suum usum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit *tertiæ*; quod in illa Medium ubique subjiciatur & singulorum maximè sit subjicibile: ut,

Socrates est homo:
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

Par. 3. *Syllogismus ex obliquis* est, cum aliquis terminorum, præcipuè verò medius, est obliquus: De quo breviter tres regulæ observentur.

Syllogismus ex obliquis.

1. Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2. Medio existente obliquo in altera præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: ut *Omnis hominis equus currit, Socrates est homo*: ergo, *Socratis equus currit.*

3. Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Par. 4. *Syllogismus Modalis* est, in quo propositio aut propositiones modificantur: Estque si omnes modificentur, *mere Modalis*; sin aliqua fit modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus.

Syllogismus modalis.

In

In his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est.

Quæstiones Capitis septimi.

1 De *Syllogismo Expositorio.*
2 De *Syllogismo ex Obliquis.*
3 De *Syllogismo mere Modali.*
4 De *Syllogismo mixte Modali.*

CAP. 8.

De Enthymemate & Sorite.

SYllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*, Deficiens est Enthymema. Est autem *Enthymema Logicum*, (nam Rhetoricum alius est rationis) Argumentatio, in qua ex una præmissa infertur conclusio: ut, *Socrates currit*, ergo est *animal*. Deficit autem Enthymema non reipsa, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, (ad quam termini sufficiunt) sed reticetur. Utimur Enthymemate, aut *brevitatis* gratia, cum præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & occultationis*, cum est infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen. Par. 1. *Enthymematis definitio.*

Enthymema

Parag. 2. *Reductio Enthymematis ad Syllogismũ.*

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionem illius præmissæ quæ deest, *Majoris* sc. vel *Minoris*. Utra verò harum desit, cognoscitur ex terminis. Deest enim *Major*, si *Subjectum* Consequentis reperiatur in Antecedente; si vero *Prædicatum* Consequentis reperiatur in Antecedente, tum deest *Minor*. Propositio autem quæ supplenda est, ex duobus illis terminis confici debet, qui semel tantum reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici solet; quæ si sit falsa & independens, negamus *Argumentum* sive *Consequentiam*.

Parag. 3. *Prosyllogismus.*

Syllogismus Redundans virtualiter continet plures Syllogismos: eosque vel *Inæqualiter*, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmissæ principali *Prosyllogismũ* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illustret*: ut *Nullus injustus est amandus.*

Omnis Tyrannus (crudelis quum sit) est injustus. ergo

Nullus Tyrannus est amandus.

Par. 4. *Resoluti Prosyllogismi.*

Resolviturque in plures, (si præter principalem syllogismum) ex prosyllogismo, tanquam *antecedente*, & præmissa cui additur tanquam *consequente*

fiat

fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectũ Syllogiſmum. Incommodè loquuntur in ſcholis, qui inter diſputandũ penultimũ ſyllogiſmũ *Proſyllogiſmum* vocant; cum potius poſterior quiſq, Syllogiſmus inter diſputandum ſit *Proſyllogiſmus* prioris, utpote ad aliquã ejus præmiſſam confirmandam adhibitus: perpetuo enim quod in *Geneſi* prius eſt, id eſt poſterius in *Analyſi*, & è converſo.

Syllogiſmus Redundans, qui virtu. aliter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur. Eſt autem *Sorites* Argumentatio, in qua plures propoſitiones ita coacervantur, ut prædicatum prioris propoſitionis perpetuo ſubſumatur velut ſubjectum ſequentis, donec tandem ultimum prædicatum tum primo ſubjecto componatur: ut, Par 5. *Sorites.*

Omnis homo eſt Animal
Omne animal eſt vivens:
Omne vivens eſt corpus:
Omne corpus eſt ſubſtantia: ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

Sorites vim habet in terminis duntaxat neceſſario ſubordinatis: ſubordinatione ſc. vel *Prædicamentali*, vel *Cauſali.* Fundatur hoc Argumen- Parag. 6. *Soritis leges & reſolutio.*

tandi genus *in prima regula Anteprædicamentali*; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot syllogismos in *Barbara*, quot sunt termini subsumpti ante conclusionem; qui singuli erunt *Media* singulorum syllogismorum: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter tres syllogismi; quorum primi medium erit ly *Animal*, secundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*.

Quæstiones Capitis octavi.

1 *De Enthymemate.*
2 *De Prosyllogismo.*
3 *De Sorite.*

CAP. IX.

De Syllogismo Hypothetico.

Par. 1. *Syllogismus mere hypothæticus.*

Syllogismus Hypotheticus est, in quo reperitur propositio aliqua Hypothetica. Estque vel *pure*, vel *ex parte solum* Hypotheticus. *Pure Hypotheticus* est, cujus omnes propositiones sunt Hypotheticæ; ut

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

Reducitur-que

Reduciturque ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum ſubjecto Antecedentis; ſic.

Omnis homo eſt animal.
Omne rationale eſt homo: ergo
Omne rationale eſt animal.

Syllogiſmus ex parte Hypotheticus eſt, cujus tantum major Propoſitio eſt Hypothetica. Eſtque *Conditionalis*, & *Disjunctivus*: Copulativus enim non datur, niſi negativus; qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, ſive *ſtricte Hypothetici*, eſt, qui conſtat ex majore Conditionali. Parag. 2. *Syllogiſmus Conditionalis.*

Ejus duplex forma eſt, ſc.

1 A poſitione Antecedentis ad poſitionem Conſequentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed eſt homo*: ergo *eſt animal.* non è converſo.

2 Ab everſione Conſequentis ad everſionem Antecedentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed non eſt animal*, ergo *non eſt homo*: non è converſo.

Par. 3 *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ* ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa: *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus minor est negativa. In utraque major conditionalis debet fieri categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & consequentis, omissis *subjectis* utriusque: ut in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal.*

Par. 4. *Syllogismus Disjunctivus* est, qui constat ex Majore Disjunctiva. Ejus unica tantum est forma simpliciter necessaria, sc. à negatione reliquarum partium ad positionem unius, ut, *Aut dies, aut nox est; dies non est*: ergo *nox est*. A positione vero unius ad negationem reliquarum, ubi duntaxat necessitatem habet, ubi termini disjuncti ita immediate sunt oppositi, ut necesse sit unum inesse subjecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disjunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem disjunctivam primo quidem in conditionalem, tum vero deinceps in Categoricam.

Parag. 5. *Dilemma.*

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Est autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta disjunctione membrorum

membrorum, ita adversarium constringit utrinque, ut quamlibet interrogationis partem accipiat, causa tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus*, quod utrinque adversarium velut cornibus petat,& feriat:ut, *Uxorem si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda.*

Dilemma ita comparari debet, ut 1. *disjunctio sit plena*; 2. *utraque pars feriat*; 3 *non possit retorqueri.* Resolvitur in unum *Syllogismum Hypotheticum*, ab eversione consequentium ad eversionem antecedentis, & *plures Categoricos*, ita ut ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici. Par. 6. *dilemmatis leges & resolutio.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Syllogismo mere Hypothetico.*
2 *De Syllogismo Conditionali.*
3 *De Syllogismo Disjunctivo.*
4 *De Dilemmate.*

CAP.

CAP. X.

De *Inductione & Exemplo.*

Par. 1. *Inductio* — *INductio* est argumentatio, qua ex singularibus (*sive particularibus*) sufficienter enumeratis colligit universale. Ea *explicita* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicita*, si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjecta aliqua clausula, ut, *& sic de cæteris &c.* quamvis brevitatis studio non expressa intelligi tamen significantur: ut, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum.* Estq; inductio alia Affirmat. alia Negativa.

Parag. 2. *Inductionis vis.* Inductio est *utilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: ut quo probentur prima principia, & Universalissima: quorum non dantur causæ, nec universalia, per quæ possint probari. Nititur autem inductio hoc principio velut fundamento necessario. *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti superiori convenire.* Evertitur Inductio, si fiat exceptio, aut instantia in contrarium.

Par. 3. *Exemplum* — *Exemplum* est Argumentatio, in qua ex singulari notiore infertur simile

mile ignotius. Fitque duobus modis: nam aut ſuadendæ quæſtioni *univerſali* affertur, aut *ſingulari*. Univerſali, ut ſi oſtenderes *exemplo Marii & Syllæ duos ſummos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari, ut ſi oſtenderes *eodem exemplo Cæſarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.*

Exemplum poteſt eſſe vel *unius* ſingularis vel *plurium*: modo omnium non ſit. Eſt exemplum omnium Argumentationum inefficaciſſimum: *Illuſtrat* enim magis, quam *probat*: nec tam *cogit*, quam *ſuadet*: ut quod fundamento nitatur tantùm probabili, *Similibus* ſc. *eadem aut ſimilia convenire.* Evertitur Exemplum facillime, ſi diſſimilitudinis ratio oſtendatur. Par. 4. *Exempli vis.*

Quæſtiones Capitis decimi.

1 De *Inductione.*
2 *De Exemplo.*

CAP. XI.

De fine & præcognitis Demonſtrationis.

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali* & *incontracta* hactenus egimus) vel *Apodictica* eſt, quæ & Demonſtratio: vel *Dialectica*, quæ & Syllogiſmus Par. 1. *Argumentationis ſpecies quoad Materiale.*

gismus Topicus: vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ista ex parte
- Medii: quod est in
  - Demonstratione, *Necessariũ.*
  - Topico Syllogismo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captiosum.*
- Finis: qui est in
  - Demonstratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogismo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

Parag. 2. *Demonstrationis definitio.*

Demonstratio est *Syllogismus faciens Scire.* Scire autem unumquodque dicimur, *cum causam cognoscimus propter quam res est, quod illius rei causa sit, nec possit res aliter se habere.* Unde duplex oritur scientiæ *Certitudo.* Altera *Objecti*, vel *Scibilis*, quando rei causa proxima apprehenditur: altera *Subjecti*, vel *Scientis*, quando sciens certus est rem non posse aliter se habere. Per illam distinguitur scientia ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione sui formidinem oppositi.

Par. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis scientia est conclusionis; orituque ex præcedente cognitione præmissarum. *Præcognita* autem cujusque scientiæ sunt tria; *Subjectum*, *Passio*, & *Dignitas* sive principium. Modi autem quibus ista præcognoscuntur, *Præcognitiones* appellantur: suntque duæ; *Quod sit*, & *Quid sit.* *Subjectum*

Subjectum est minor extremitas quæ in quæsito subjicitur, & de qua passio demonstranda est: ut *Homo*. De eo utrumque prægnoscendum est, & *Quod sit*, & *Quid sit*. *Quod sit*, quia alias frustra quæreretur scientia de eo: de non ente enim non est scientia: *quid sit* vero, non *nominis* solum, sed & *Rei*; cum *quid sit rei subjecti*, sit Medium Demonstrationis, & Medium prægnoscei necesse est conclusioni, saltem *confuse*. Prægnitio Quod sit, dicitur *Hypothesis*; Quid sit, *Definitio*. Par. 4. *Subjecti* *Prægnitio.*

Passio est accidens proprium de subjecto demonstrabile; estque semper Major extremitas quæ in Conclusione prædicatur: ut *Risibile*. Ipsam necesse est Prægnoscí *Quid sit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid sit Rei. Non verò prægnoscitur *Quod sit*; illud enim est ipsummet *Quæsitum*, cujus scientiam investigamus per Demonstrationem. Par. 5. *prægnitio* *Passionis.*

Dignitas sive principium est propositio per se nota, in qua passio cum definitione Subjecti conjungitur, estque semper Major Propositio Demonstrationis, ut, *Omne animal rationale est risibile*. Ea cognita *virtualiter* cognoscitur conclusio, ut quæ in ea virtualiter continetur, Par. 4. *Prægnitio* *Dignitatis.*

tur, quæ tamen non *actu* cognoscitur, donec assumatur Minor: quibus cognitis, (etsi naturâ posterius, tamen) *simul tempore* cognoscitur Conclusio. Dignitas prægnoscitur non potest *Quid sit*, cum sit propositio complexa, & *Quid sit* sit tantum incomplexorum: prægnoscitur tamen debet *Quod sit*, hoc est, quod sit vera, aliàs non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones Capitis undecimi.

1 De *speciebus Argumentationis quatenus ad materiam certam restringitur.*
2 *Sitne Scientia, & Demonstratio?*
3 *An aliquid sciatur de novo?*
4 De *fine & usu Demonstrationis.*
5 *An omnis doctrina discursiva sit ex præexistenti cognitione?*
6 De *prægnitione numeri.*
7 De *prægnitione Subjecti.*
8 De *prægnitione Passionis.*
9 De *prægnitione Dignitatis.*
10 *An cognitis Majore & Minore, simul tempore cognoscatur Conclusio?*
11 De *prima definitione Demonstrationis.*
12 De *definitione ipsius scire.*
13 De *scientiarum subalternatione.*

CAP.

CAP. 12.

De Conditionibus propositionum Demonstrationis absolutis.

Par. 1. *Secunda Definitio demonstrationis.*

DEmonstrationis definitio prior erat *ex finali*: alteram exhibet Aristoteles *ex materiali* talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *Absolutæ* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* sc. & *Immediatus*; reliquæ *Relatæ* sunt, sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

Par. 2. *Necessitatis gradus.*

Prima conditio *Necessitas* est: oportet enim omnes Propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus; *De Omni*, *Per se*, & *Universale primùm* sive *Quatenus ipsum.*

Par. 3. *Propositio de Omni.*

De Omni Propositio tunc esse censetur cum prædicatum subjecto & omni inest & omni tempore; ut *Ho-*

mo

moeſt animal. Diciturque *di Omni Poſterioristicum*, ad diſcrimen propoſitionis univerſalis quantitatis, quæ *de omni Prioriſticum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioriſticum ſufficit *univerſalitas ſubjecti*, ad Poſterioriſticum præter *Subjecti* requiritur & *Temporis* univerſalitas; in illo, univerſalitas attenditur *ex ſigno univerſali*, in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad ſubjectum, quantumvis abſit univerſale ſignum.

Parag. 4. Propoſitio per ſe.

Per ſe Propoſitio tunc eſſe cenſetur, cum eſt in aliquo modorum *dicendi per ſe*, ſed præſertim cum eſt in *primo* vel *ſecundo* modo: *Tertius* enim modus eſt inutilis omnino ad Demonſtrationem, & *quartus* modus ad potiſſimam demonſtrationem, niſi in quantum eſt reducibilis ad primum vel ſecundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per ſe*, quibus oppponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

Par. 5. Primus modus perfectitatis.

Primus modus dicendi per ſe eſt, quando prædicatum eſt de definitione ſubjecti, ut iſta, *Homo eſt animal.* Prædicatum autem eſt de definitione ſubjecti, vel actu, ut *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis conſtans *integra definitio*, vel implicitè, ut *Genus remotum & differentia remota.*

Secundus

Secundus modus dicendi per se est, quando Subjectum est de definitione prædicati, id quod fit, quoties *propria affectio* (una aut per se, aut per divisionem adæquatam) de proprio subjecto prædicatur: ut, *Homo est risibilis, numerus est par aut impar.* His duobus modis dicendi per se opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cum neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto aut è contra. ut *Corvus est niger.* Par. 4. *Secundus modus per-seitatis.*

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantia, quod fit, quoties in propositione quam vocant *secundi adjacentis* terminus substantialis subjicitur, ut, *Homo est.* Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cùm existentia de accidente prædicatur: ut, *Albedo est.* Par. 5. *Tertius modus per-seitatis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*Efficiens* nimirum, *vel finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicissim effectus de ipsa, ut, *Jugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cum causa fortuita de effectu prædicatur; aut contra: ut, *Socrate ambulante corruscavit.* Par. 6. *Quartus modus per-seitatis.*

Quatenus

Parag. 9. *Propositio quatenus ipsum.*

Quatenus ipsum, sive *universalis primum* (qui tertius necessitatis gradus est) Propositio tunc esse censetur, quando prædicatum ita universaliter subjecto attribuitur, ut primo ei insit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo est risibilis.* Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt *quatenus ipsum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie.

Parag. 10. *Quo gradu propositiones debent esse necessariæ.*

In omni demonstratione omnes propositiones debent esse *De omni*: & conclusio etiam *Per se secundo modo.* In *demonstratione* autem simpliciter *Potissimâ* requiritur, ut omnes propositiones habeant singulos Necessitatis gradus, ut sint *De omni*, & *per se*, & *quatenus ipsum.*

Parag. 11. *Immedietas duplex.*

2ª absoluta Conditio propositionum in demonstratione est *Immedietas.*

Estq; ea duplex

1 *Subjecti*, quando prædicatum inest subjecto, nullo mediante alio subjecto, cui prius insit: id quod fit in omni propositione *Quatenus ipsũ*; ut, *Homo est risibilis.* 2. *Causæ*; quando prædicatum inest subjecto, nulla mediante causa propter quã insit: id quod fit in propositionibus

sitionibus *primo & per se notis*; ut, *Totum est majus sua parte.*

Immedietas *causæ* perfectior est immedietate *Subjecti.* Propositiones ergo dicuntur *primæ atq; immediatæ*; quarum non datur Mediū, aut *inessendi* prædicati in subjecto, aut *demonstrandi* prædicatum de subjecto.

Conclusio in omni Demonstratione debet esse immediata *Immedietate subjecti*, sed nunquam *Immedietate causæ*: quia habet semper demonstrari per medium. Dignitas sive *major propositio* utrâque immedietate talis sit: Atque etiam *Minor Propositio* in Demonstratione potissimâ, in eâ enim utraque præmissa debet esse principium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum & immediatum etiam immedietate causæ. Par. 11. *Qualis immedietas requiratur in propositionibus.*

Quæstiones capitis duodecimi.

1 *De secunda Definitione Demonstrationis.*
2 *De tribus gradibus necessitatis.*
3 *De gradu de omni.*
4 *De gradu per se, & quatuor ejus mediis.*
5 *De primo modo dicendi per se.*
6 *De secundo modo dicendi per se.*
7 *De tertio modo dicendi per se.*
8 *De quarto modo dicendi per se.*

9 De

9 De *utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonſtrationem.*
10 De *gradu quatenus ipſum.*
11 De *neceſſitate requiſita in ſingulis propoſitionibus Demonſtrationis.*
12 De *duplici Immedietate.*
13 De Indemonſtrabilitate Principiorum.
14 De variis principiorum diviſionibus & ſpeciebus.

CAP. 13.

De Conditionibus Propoſitionum relatis.

Parag. 1. *Conditiones Propoſitionum reſpectu concluſionis.*

RElIquæ conditiones in definitione demonſtrationis conveniunt Propoſitionibus quatenus *præmiſſæ* ſunt, hoc eſt, cum reſpectu ad Concluſionem: quas proinde *Relatas* ſed Comparatas diximus.. Sunt eæ tres *Prioritas*, *Notioritas*, *Cauſalitas*: debent enim præmiſſæ eſſe Priores, Notiores, & cauſæ concluſionis.

Parag. 2. *Prioritas Præmiſſarum.*

Prius dicitur, quod poteſt eſſe ſine altero, ſed non illud ſine ipſo, ut *Binarius* prior eſt *Ternario*. Principia ergo ſive præmiſſæ priores ſunt concluſione, licet non *tempore*, (nam concluſio vera eſt,

est, quam primum præmissæ veræ sunt) *natura* tamen; nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis.

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso, ut, *Binarius* notior est *Ternario*. Præmissæ ergo sunt notiores nobis conclusione: aliàs enim non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod unumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licet enim singularia & effectus, quorum est *Conclusio*, sunt nobis notiora Universalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*, simpliciter & *cognitione confusa*: *distincta* tamen *& accurata cognitione*, Universalia & Causæ sunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia cognoscendi* Conclusionem. Parag. 3. *Notiorit as præmissarum.*

Ex duabus istis conditionibus sequitur tertia, quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sunt & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione, *Causæ* etiam ejus sint necesse est; unde & *Principia* audiunt. Neque hoc *cognoscendi* solum, & respectu *consequentiæ* Parag. 4. *Causalitas præmissarum.*

conclusionis (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod Demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu *inhærentiæ* prædicati in subjecto: nam *Medium*, quod est in præmissis, est causa *Affectionis*, quæ est in Conclusione.

Quæstiones Capitis decimi tertii.

1 De *prioritate & notioritate Præmissarum in demonstratione.*

3 *An Universalia in prædicando sint nobis notiora particularibus?*

3 *An Universalia in causando sint nobis notiora Effectibus?*

CAP. XIV.

De *Demonstrationis variis gradibus.*

Parag. 1. *Demonstrationes non omnes æque perfectæ.*

Quæ hactenus de demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissima duntaxat demonstratione, quam *potissimam* vocant intelligenda sunt absolutè: aliis vero demonstrationis speciebus, (vel gradibus potius) conveniunt solum per Analogiam ad potissimam; idque secundum magis & minus pro diverso gradu perfectionis. Quod ut cognoscatur plenius considerandi sunt Demonstrationum gradus; atque ut illi

illi, quæstionum scibilium numerus.

Quæstiones scibiles sunt quatuor, quarum duæ sunt simplices, *An sit*, & *Quid sit*: duæ complexæ, *Quod sit* & *Propter quod sit*. *An sit* quærit existentiam subjecti vel prædicati: ut, *An sit Luna? An sit Eclipsis? Quid sit* duplex est: vel nominis, vel rei: Quid sit *Nominis* quærit significationem vocis, ut, *Quid Luna significet?* Quid sit *Rei* quærit definitionem rei per vocem significatæ, ut, *Quid sit Luna?* Hæ quæstiones cum sint simplices, habent præcognosci ante demonstrationem, non scire per demonstrationem: Quæstio demonstrationis est quæstio Conclusionis, & proinde complexa. Parag. 2. *Quæstiones an sit, & quid sit.*

Quæstionum complexarum *Quod sit*, sive *utrum sit*, quærit connexionem prædicati propositionis cum subjecto, ut, *Utrum Luna sit Eclipsabilis?* *Cur sit*, sive *propter quid sit*, quærit causam connexionis prædicati cum subjecto, ut, *Cur Luna eclipsetur?* Harum quatuor quæstionum tertia se habet ad quartam, ut prima ad secundam: tunc enim quærimus *Quid sint* in simplicibus terminis, cum novimus esse, & tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus, cum novimus quod sint. Parag. 3. *Quæstiones quod sit, & cur sit.*

Par. 4. *Demonstratio quod & propter quid*

Ex duplici ergo ista quæstione, ὅτι & διότι, oritur duplex demonstratio; prior & imperfectior, (quæ dicitur demonstratio ὅτι, sive *Demonstratio quod sit*) probat tertiam quæstionem, sc. *Prædicatum illud inesse illi subjecto*: Posterior & perfectior, (quæ dicitur demonstratio διότι, sive *Demonstratio propter quid*,) probat quartam quæstionem, sc. *Prædicatum illud propter illam causam inesse illi subjecto.* Utraque rursus aut *Universalis* est, aut *Particularis*. Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa*.

Parag. 5. *Demonstratio universalis, & particularis*

Demonstratio *Universalis* est, in qua demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui primo inest & immediate; ut, si demonstretur *Sensibilitas* de *Animali*. *Particularis* est, in qua demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui non inest primo & immediate, ut, si demonstretur *sensibilitas* de *homine*. Unde ista conclusio: *omnis homo* esse *sensibilis* sucit Syllogismum universalem quidem *Prioristice*, sed *Posterioristice* non; quia non est *quatenus ipsum, & universalis primum.*

Parag. 6. *Demonstratio Affirmative, & negativa.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in qua Affectio demonstratur inesse subjecto primo, vel alicui ejus parti: ut *Sensibilitas* inesse *Animali*, vel *Homini*.

mini. *Negativa est*, in qua affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars, ut *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*.

Demonstratio *Universalis* nobilior est perticulari; & *Affirmativa* Negativa: non tamen absolute, & simplicitur; sed *cæteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter prior & nobilior est demonstratione *quod*: unde quælibet Demonstratio *Propter quod*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen est qua vis demonstratione *quod*, quantumvis Affirmativa & universali. Est & demonstrationis, præter dictos, gradus quidem alius: *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima: & vix digna, quæ demonstrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habit usum, & est propterea à bonis autoribus recepta, Parag. 7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demonstratio quod duobus fit modis. Altero, cum causa demonstratur inesse subjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas homini* per *Risibilitatem*: & dicitur *Demonstratio ab effectu*. In tali Demonstratione *Medium* est effectus proximus; *Prædicatum* Conclusionis causa ejus: *Major propositio* est in primo vel saltem quarto modo dicendi per se: Par. 9. *Demonstratio a causa remota.*

Minor

Minor in ſecundo ſi ſit Demonſtratio (ut ferè eſt) affirmativa, ſive primæ figuræ.

Parag. 9. *Demonſtratio a cauſa remota.*

Altero modo fit *demonſtratio quod*, cùm effectus demonſtratur ineſſe ſubjecto per cauſam remotam non reciprocam, vel potius demonſtratur non ineſſe ei, quod non eſt ejus ſubjectum per talem cauſam: & dicitur *demonſtratio à cauſa remota*. Eſt autem talis Demonſtratio vix alia quàm negativa, & conſequenter ſecundæ figuræ in *Cameſtres:* nam ejus *Medium* eſt cauſa remota non reciproca, quæ in Majori propoſitione conjungenda eſt cum Effectu, in Minore removenda à *non ſubjecto*, non enim poteſt cojungi cum ſubjecto in minore niſi eſſet reciproca cum eo, ut ſi probetur *Lapidem non reſpirare, quia non eſt animal*. In tali demonſtratione Major debet eſſe de *omni*, & *per ſe quarto modo*: ſed nulla propoſitio immediata.

Parag. 10. *Demonſtrationis variæ Diviſiones.*

Ex prædictis liquet, Demonſtrationem varias ſubire poſſe diſtributiones, pro varia ſui ratione. Eſt enim *Demonſtratio*, ſpectata quoad

1 *Quantitatem*; alia univerſalis, alia particularis

2 *Qualitatem*, alia affirmativa, alia negativa.

3 *Modum procedendi*; alia oſtenſiva, alia deductiva

deductiva ad impossibile vel absurdum.
4 *Ordinem*; alia à priori, alia à posteriori.
5 *Medium*; alia à Causa, alia ab Effectu.
6 *Finem*; alia (demonstrans) Quod sit, alia cur sit.
7 *Vim*; alia potens, alia potior, alia potissima.

Quæstiones Capitis decimi quarti.

1 *De quatuor quæsitis.*
2 *De demonstratione Universali & Particulari.*
3 *De demonstratione Affirmativa & Negativa.*
4 *De demonstratione Ostensiva & ducente ad impossibile.*
5 *De demonstratione quod, ab effectu.*
6 *De demonstratione quod, à causa remota non reciproca.*
7 *De demonstrationis speciebus & divisionibus aliis.*

CAP. XV.

De demonstratione Siori.

DEmonstratio *propter quid* non omnis est potissima, sed habet suos quosdam gradus: in omni tamen Medium est aliqua causa passionis Parag. 1. *Quatuor Causarum genera.*

sionis. Causarum autem genera sunt quatuor.

Est n. omnis causa vel
- Interna eaq; vel
  - 1 *Materialis*: ex qua res fit: ut statuæ *Æs*.
  - 2 *Formalis*: per quam res fit: ut statuæ *propria sua figura*.
- Externa eaq; vel
  - 3 *Efficiens*: a qua res fit: ut statuæ *Polycletus*.
  - 4 *Finalis*: propter quam res fit: ut statuæ *Memoria viri alicujus illustris*.

Par. 2. *Ex quibus causis possit demonstrari*

Demonstari non potest per omnia causarum genera. Sunt enim è Causis *Materialis & Formalis*, qua tales, simpliciter inutiles demonstrationi: quamvis enim *Materia subjecti* possit esse aliquando, & in potissima *Forma subjecti* semper sit medium; hoc tamen sit quatenus sunt *Efficientes* Affectionis præcisè: nam causa effectus demonstrandi est medium; is tamen *Affectio* est, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo externæ tantùm causæ; *Finalis & Efficiens*. Demonstrationes *per finalem* causam potissimum contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Disciplinis* verò *theoreticis* parciorem habent usum Demonstrationes per finalem, frequentiorem

quentiorem multo *per efficientem* causam.

Causa efficiens vel est
- *Remota*; quæ effectum non immediatè, sed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* est causa *pluviæ*. Parag. 3. *Causæ efficientis divisio.*
- *Proxima.*
  - *Intrinseca*; quæ subjecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*.
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus nō ineſt: quomodo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis*.

Præter has sunt & aliæ causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate variè oriuntur differentiæ Demonstrationum *sicuti*.

Ut cum probatur effectus. Par. 4. *Varii modi Demonstrationum sicuti.*

1 *Per finalem remotam*: ut Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*: ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, sed cum affectu recipro-

reciprocam; ut, Animal augeri propter animam.

4 *Per efficientem proximam extrinsecam*; ut Lunam eclipsari, propter interpositionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinsecam*, sed subjecto essentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi demonstrationum sive *modi*, sive *species*, suos usus: constantque ex propositionibus, pro sui quique medii exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo saltem gradu necessariis. Sed minutatim singula explicare non licet, ad potissimam properantibus.

Quæstiones capitis decimi quinti.

1 De *quatuor causarum generibus*.

2 De *inutilitate Materialis & Formalis Causæ ad Demonstrationem*.

3 De *demonstratione per causam Finalem*.

4 De *demonstratione per Efficientem Remotam reciprocam*.

5 De *demonstratione per Efficientem Proximam extrinsecam*.

6 De *demonstratione per Affectionem priorē*.

CAP.

CAP. 16.

De *demonstratione Potissima.*

QUas hactenus exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum *Potissima* illa est, quam quærimus, *Demonstratio*: in quâ sc. unâ omnes necessitatis & immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea vero duntaxat talis est, *In qua effectus demonstratur inesse Subjecto primo & immediato per causam Efficientem proximam subjecto Essentialem*: hoc est, in qua propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem speciei definitionem; ut in ista. Par. 1. *Potissima Demonstratio quæ sit.*

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis homo est Animal rationale:
ergo
Omnis homo est Risibilis.

Medium esto causa utriusque extremi: Formalis sc. *Subjecti* sive speciei, Efficiens *Prædicati* sive Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ. Par. 2. *Leges potissimæ demonstrationis.*

2 *Omnes propositiones sunt de omni.* Proinde non potest fieri demonstratio potissima nisi in *Barbara.*

2. *Omnis*

3 *Omnes propositiones sint per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; præmissarum major etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4 *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel conclusio vel aliqua Præmissarum non est reciproca, non sunt potissimæ.

5 *Utraque præmissarum sit principium.* Major, ut *hypothesis*; Minor, ut *definitio*: & consequenter immediatum immedietate causæ, ac indemonstrabile.

Parag. 3. *De Analysi demonstrationis.*

Ex his sequuntur quædam Potentiæ Demonstrationis: quæ sunt præcipuè tres istæ; *Analysis*, *Regressus*, *Conversio in definitionem*. *Analysis* est Resolutio effectus in causas suas primas ad pariendam perfectam ejus scientiam. Cum enim sit catena quædam & subordinatio *Efficientium & effectorum*, quamvis effectus posterior possit quidē demonstrari per effectum priorem; non tamen in eo acquiescet mens, sed ulterius requirit causam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primam causam, cujus non datur causa, quæ est *Forma subjecti*, & in qua sola quietatur animus: ut si demonstretur

Augmentatio

Augmentatio de omni vivente per *Nutritionem*; illa rursus per *facultatem vegetantem*, atque illa demum per *Animam*.

Regressus est *Reciprocatio causæ & effectus per Demonstrationem*: quâ effectum per causam, per quam ipse priùs demonstrabatur, reciproce demonstramus. Dicitur hæc Potentia *Regressus*: quia intellectus noster postquam è confusa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam sensui propinquioris *progressus fuerit* ad similem & confusam causæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem causæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem usque adeo ut ex confusâ fiat distincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similem & distinctam cognitionem effectus. *Progressus* ergo fit per *Demonstrationem quod* & à Posteriori, respicitque confusam cognitionem *causæ per effectum*: *Regressus* verò per *Demonstrationem propter quid*, & a priori; respicitque distinctam cognitionem *effectus per causam*, differtque propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ fit utrobique *Propter quid* & à priori: quem ut impossibilem merito rejicit Aristoteles: *Conversio*,

Par 4. De regressu Demonstrationis.

Par. 5. *De conversione demonstrationis in definitionem.*

Conversio Demonstrationis in definitionem est, cum ex terminis Demonstrationis per eorum transpositionem constructur definitio Accidentis Proprii, est autem Accidentis Proprii

Definitio duplex: vel *Partialis*; eaq; aut
1. *Nominalis*; quæ genere & subjecto constat: ut *Eclipsis est defectus luminis in Luna*; sumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, sed ut *Causali*.
2. *Causalis*; quæ ex ejus causa constat: ut *Eclipsis est interpositio terræ*.
Totalis; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causa proxima constat: ut, *Eclipsis est defectus luminis in Luna propter interpositionem terræ*.

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio: *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab ea differens: Definitum enim est *Majus extremum*: subjectum *Minus*; causa *Medium*.

Quæstiones Capitis decimi sexti.

1 *De Medio potissimæ Demonstrationis.*
2 *De primo necessitatis gradu in omnibus propositionibus*

propositionibus potissima Demonstrationis.
3 *De secundo gradu.*
4 *De tertio gradu.*
5 *De Immedietate principiorum.*
6 *De Analysi demonstrativa.*
7 *De Regressu, & Circulo.*
8 *De conversione Demonstrationis in definitionem.*

CAP. XVII.

De Syllogismo Topico in Genere.

Parag. 1. *Quid syllogismus Dialecticus; & quid probabile.*

SYllogismus *Topicus*, (qui & *Dialecticus stricte*) est qui ex probabilibus, vel quasi probabilibus parit probabilem opinionem conclusionis. *Probabile* verò est, quod primo, aut omnibus videtur, aut plerisque, aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisque, vel celeberrimis: ut, *Parentes esse honorandos*, *Sola honesta est bona*: aut secundo, quod alteri probabili simile est; ut *unam esse Logicam*, quia una est Grammatica: aut tertio, quod oppositum alicui probabili oppositè proponitur: ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut quarto, quod in aliqua disciplina receptum est: ut, *Contraria contrariis curari*, quia docent medici.

Syllogismi

Par. 2. *De Problemate.* Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo differetur probabiliter; estque Syllogismi jam facti Conclusio. Ut autem problema aliquod sit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones.

sc quod sit
- 1. *Utile*: idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum, ut, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, ut, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An divisio sit Syllogismus.*
- 2. *Dubium*: in quo sc. dissentiunt, aut vulgus à sapientibus: ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; ut, *An usura sit licita?* aut sapientes inter se: ut *An cor sit membrum nobilissimum?*

Par. 3. *Quatuor Prædicata Topica.* Problematis partes sunt termini *Subjectum & Prædicatum*. De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata vero sunt quatuor: *Genus, Definitio, Proprium, & Accidens.* Horum *definitio* & *proprium* cum subjecto reciprocantur, sed ita ut definitio

definitio ostendat quid sit res, proprium vero non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur, sed Genus est essentiale subjecto, Accidens vero non.

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter disseritur: suntque Syllogismi Topici præmissæ, In iis terminus unice spectandus est *Medium* sive *Argumentum*; reliqui enim Problematis potius sunt, quam Propositionum. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum est affectum. Argumenta ex *Locis* sunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quod in Argumentis secundum locos inveniendis ac judicandis tota versetur. Parag 4. *Argumentum quid.*

Instrumenta inventionis Dialecticæ sunt ista quatuor: *Acceptio propositionum. Ambigui distinctio: discriminis rerum investigatio: & Consideratio similitudinis rerum.* De quorum utilitate, & usu, copiose satis ac perspicue *Aristoteles* in tota posteriore parte *lib.* 1. *Topicorum.* Par. 5. *Instrumenta inventionis.*

Quæstiones Cap. decimi septimi.

1 *De libris Topicorum Aristotelis.*
2 *De Utilitate Dialecticæ.*
3 *De Syllogismo dialectico & opinione.*

4 *De propositione probabili.*
5 *De Problemate Dialectico.*
6 *De quatuor Prædicatis Topicis.*
7 *De numero & utilitate Instrumentorum Inventionis dialecticæ.*
8 *De propositionum Sumptione.*
9 *De distinctione ambigui.*
10 *De Indagatione discriminis.*
11 *De Similitudinis consideratione.*

CAP. XVIII.

De *locis Topicis.*

Par. 1. *Locus maxima & differentia maximæ.*

Locus est Argumenti sedes; Estque Locus duplex: *Maxima & differentia Maximæ. Locus Maxima* est præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti: *Locus differentia maximæ* est notatio præcepti secundum differentiam simplicis thematis unde ducitur Argumentum. Exempli gratia, si quis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quod sit *Animal rationale*. Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco definitionis*, atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod sc. *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illis

Diffe-

Differentiam Maximæ.

Cuilibet loco differentiæ Maximæ respondet locus maxima: ut loco *Definitione* ista, *Cui attribuitur definitio, eidem & definitum.* Locos Differentias Maximarum simpliciter *Locos*, Locos Maximas simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, Maximæ ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Falentias* dicemus. Parag. 2. *Utriusque comparatio & usus.*

Locorum ordinem variè varii instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles universos ad quatuor *prædicata* Topica retulit. Qui explicatius & distinctius eorum aliqui locos faciunt (qua internos quà externos, qua medios,) omnino 24: quem numerum alii ad *tredecem* contraxerunt, ad *decem* alii: aliique aliter. Par. 3. *Locorum classes secundum alios.*

Haud fortassis incommode facturi sumus, si ad *septem* complexiones classium sive notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa & Effectus.* 2. *Subjectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 2. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus Par. 4. *Locorum classes, & ordo.*

octavo loco addi potest Inartificialium argumentorum sedes *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæstionis Capitis decimi octavi:

1 *De locis Maxima & Differentia Maximæ.*
2 *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.*
3 *De Locis Internis, Externis, Mediis.*
4 *De octo locorum classibus.*
5 *De usu locorum, & de Argumentis inde eruendis*

CAP. 19.

De Locis à causa & Effectu.

Parag. 11. *Loci Præcognitio.*

CAusarum genera quatuor diximus supra. Sunt aliæ earum divisionis: sed præsenti negotio accommodatissimæ sunt hæ. 1. In *Solitarium*, *sive totalem*; ut Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam*, *sive partialem*; ut Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*, ut Ædificans Domus: & *Potentia*, ut, Architectus Domus 3 in *Remotam*; ut Morbi Convivium,

Calicu

Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas: & *Proximam*; ut Cruditas Morbi, Aurum Calicis, Pharmaci Purgatio. 4 in *Causam per se*; ut, Sol luminis, Architectus Domus: & *Causam per Accidens*; ut Sol cæcitatis, Musicus Domus.

Hujus loci Maximæ sunt istæ. 1 *Posita causa, ponitur effectus, & sublata tollitur*: ut, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maximæ pars primo, in *causa remota*, ut qui bibit vinum, non semper inebriatur. 2. in *causa impedita*, ut gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi: 3. in *causa per accidens*; ut ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum semper reperit thesaurum; 4. in *causa non sufficiente per se*; ut, non semper ubi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui bene colitur: quia utrobique alia requiruntur; Fallit posterior pars 1, in *causa per accidens*: ut, potest non fodiens agrum reperire thesaurum: 2, in *causa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificum mortuo architecto: 2, *quoties effectus potest a variis causis æque produci*; ut potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa. Par. 5. *Maxima prima.*

Par. 3. Secunda. II. *Posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: ut, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1. in *effectu per accidens*: ut, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2. in *effectu permanente post causam*, ut manet domus mortuo ædificatore: 3. in *effectu producibili à diversis causis*: ut potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1. in *effectu per accidens*: ut fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2. in *effectu causæ quæ aliquando fuit*, ut corruere potest ædificium, superstite ædificatore: 3. in *effectu liberi agentis*: ut potest esse Medicus, etsi non sanet.

Par. 4. Tertia. III. *Qualis causa, talis effectus, & è contra*: ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contra. Fallit utrumque 1. in *causis & effectibus æquivocis*, ut pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2. in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum, ut, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

Parag. 5. Quarta. IV. *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale*: ut, Aer calidus propter ignem arguit ignem calidiorem. Fallit 1. *ubi utrumque non est tale*,

tale, ut vinum quod efficit hominem ebrium non est magis ebrium, quia non ebrium; 2. *ubi illud tale non recipit magis & minus*, ut, non est pater magis homo, quam filius, etsi sit causa cur filius sit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3. *in causa non sufficiente per se*, ut non semper præceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industria accedente quandoque evadit doctior præceptore.

V. *Causa natura prior est effectu*: ut, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis causa*, in qua sola fallere videtur, etsi mediis posterior sit *actu & executione*, est tamen prior *in intentione agentis*, qua etiam sola ratione est causa. Sciendum tamen pleraſque istarum Maximarum intelligi præcipue & simpliciter de *Causis Internis* & Essentialibus; de *externis* vero aliqua solum ex parte, secundum quid, & per analogiam: & proinde argumenta iis nixa non semper necessario & *dictice* concludere, sed (ut plurimum) *probabiliter* tantùm & verisimiliter. Par. 6. Quinta.

Quæstiones Capitis decimi noni.

1. *De variis Causarum divisionibus.*
2. *De prima Maxima.*

3 De *Secunda.* 5 De *Quarta.*
4 *De Tertia.* 6 *De Quinta.*

CAP. XX.

De *locis a Subjecto & Accidente.*

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

NOn hic *Subjectum*, pro ſubſtantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod ſubſtantiæ inhæret, præcisè & adæquatè ſumuntur: ſed *Subjectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus eſſentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Ut *Numerus eſt ſubjectum paritatis*, accidens ſc. accidentis. Accidens multiſariam diſtribuitur, ſicut & Subjectum. Nam eſt accidens, 1. *Proprium* & *Commune*: 2. *Separabile* & *Inſeparabile*: 3. *Inhærens* ſive internum & *Adhærens* ſive externum: 4, & potiſſium, *Antecedens*, ut laſſitudo febris, luna Pallida Pluviæ, & omnia omnino ſigna Prognoſtica; *Concomitans* ſive connexum, ut Eclipſis plenilunium; & *Conſequens*, ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumſtantiæ* hujus ſunt loci.

Hujus loci maximæ ſunt.

Parag. 2. *Maxima prima.*

I. *Poſito ſubjecto ponitur Accidens Proprium, & ſublato tollitur, & è contra*; ut ſi ſit homo, eſt riſibilis, & è contra;

contra; & si non sit homo, non est risibilis, nec è contra. Nunquã fallit ista propter subjecti & proprii Accidens reciprocationem.

II *Posito subjecto ponitur accidens commune, sed non è contra*: ut, si sit nix est alba; non si sit album est nix; Fallit prior pars in *Accidente separabile*, ut, non si sit aqua, necessario est frigida. Fallit posterior pars 1. in *accidente proprio primo modo*; ut, si sit scientia, est homo. 2. in *accidente individuo*; ut, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum. Par. 3. *Secunda.*

III *Sublato accidente communi, tollitur subjectum; sed non è contra*: ut, si non sit album, non est nix; potest tamen esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars in *Accidente Separabile*; posterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subjecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima. Par. 4. *Tertia.*

IV *Positare ponitur loci & temporis circumstantia, & sublata circumstantia tollitur res*; ut si Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstantia requisita necessario. Parag. 5. *Quarta.*

V

Par. 6. Quinta. V. *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur (pro cujusque exigentia) consequens, concomitans, & antecedens*; sc. concomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse, & *sublato tollitur*. Ut, si sit Eclipsis, est plenilunium; si parit, concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit 1. in *non necessario cohærentibus*, ut potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum. 2. *In necessario etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: ut, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuo erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in unum fuerint: Unde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi*, *Physiognomici*, & *Oratores*, maxime in quæstione *Facti*.

Quæstiones Capitis vicesimi.

1 *De Subjecti et Accidentis variis divisionibus.*
2 *De Circumstantiis & Objectis.*
3 *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.*
4 *De maxima Prima.*
5 *De Secunda.* 7 *Quarta.*
6 *De Tertia.* 8 *Quinta.*

CAP.

CAP. 7.

De Locis & Dissentaneis & Comparatis.

DIssentanea sunt *Opposita*, aut *Disparata*; ut *Bos* & *Equus* Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis, ut *Similia* & *Dissimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut *Paria* & *Imparia* & quæcunque possunt dici *Magis*, *Minus*, vel *Æque*. De quibus omnibus variæ sunt Maximæ. Parag. 2. *Præcognitio loci.*

De Relatis hæc. *Posito altero relatorum* (in esse, vel cognosci) *ponitur reliquum, & sublato tollitur*: ut, si sit filius, est pater, &c. Fallit 1. in *relatis secundum dici*: posito scibili potest non esse scientia: 2. *Si intelligatur in eodem subjecto & non simpliciter*: nam qui est pater hujus, non modo potest non esse, sed omnino non potest esse filius ejusdem. Par. 2. *Maxima Relatorum.*

De contrariis istæ.

I. *Posito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *remissis qualitatibus*, nam aqua quæ calida est ad sex, est frigida Par. 3. *Maximæ contrariorũ*

ad

ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admistionem contrarii.

II. *Sublato uno contrariorum, ponitur alterum*: ut, si aqua non fit sicca, erit humida: Fallit 1. in *contrariis mediatis*, ut *mel* nec album, nec nigrum est, sed flavum. 2. In *subjecto non capaci*: ut, Anima nec alba est, nec nigra, nec frigida, nec calida.

III. *Contrariorum idem est genus & subjectum*: ut si albedo est color, & nigredo color erit; si amor sit in concupiscibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV. *Contrariorum contraria est ratio*: ut si dolor sit fugiendus, voluptas est sequenda: & si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1. in *prædicatione generis, aut affectionis genericæ*: ut quia albedo est color aut visibilis, non propterea nigredo non erit: 2. in *ratione subjecti*; ut, quia sanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis; sed potius è contra: 3. in *causis per accidens*, non enim, si musicus ædificat, ergo destruet immusicus. 4. in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*: non enim emollit lutum frigus: quia indurat calor.

V. *Majoris boni contrarium est majus Malum & è contra*: ut, quia sanitas melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate.

Fallit *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur*: ut utilius eſt poſſe philoſophari, quam ſcire literas: & tamen è duobus utilius ignoratur Philoſophia.

De Privantibus iſtæ.

I. *Poſito habitu, tollitur Privatio, & è contra*: ut, ſi videt, cœcus non eſt, ſi cœcus eſt, non videt: Et nunquam fallit. Par. 4. *Maximæ Privativorum.*

II. *Sublato habitu, ponitur Privatio, & è contra*: ut, non videt, ergo eſt cœcus; non eſt cœcus, ergo videt. Fallit 1. in *ſubjecto non capaci*; lapis enim non videt nec tamen cœcus eſt: 2. in *ſubjecto capaci ante tempus ſuæ capacitatis*; unde catulus ante nonum diem etſi non videat, cœcus tamen non cenſetur.

De Contradicentibus unica iſta æternæ veritatis. *Poſito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & ſublato ponitur*: ut ſi paries ſit albus, non eſt non albus; ſi ſit non albus, non eſt albus. Parag. 5. *Maxima contradictoriorum.*

De diſparatis iſta. *Poſito uno diſparatorum, tolluntur reliqua*, ut ſi Socrates ſit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit in *accidentibus quando in concreto attribuuntur ſubjectis*: idem enim lac eſt album & dulce. Parag. 6. *Maxima diſparatorū*

De

Par. 7. *Maxima Similium &c.*

De Similibus & Dissimilibus, Proportionatis ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & proportionalia: Dissimilibus & Improportionatis, dissimilia & non proportionalia:* ut, si Plato sit mortalis, & Socrates erit: si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur reduplicative*, de similibus sc. qua similia &c. omne enim simile, est etiam dissimile: aliàs simile non esset, sed idem: unde non sequitur corvum rationalem esse, quia Æthiops est rationalis, & similiter de reliquis. Atque hic opportet respondentem, si excipiat adversus argumenta in hac Maxima fundata, ostendere in quo quæ proponuntur ut similia, sunt dissimilia.

Parag. 8. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

Magis, minus, & æque & de *rebus* inter se comparatis dicuntur, & de *propositionum probabilitate.* De Comparatione rerum Maximæ sunt, *generales* quædam, omne genus collationi accommodæ, quædam *speciales:* de magis & minus bono Generales sunt istiusmodi.

I *Quod natura est tale, magis tale est quam quod per participationem*: ut Sol luminosior aere. II. *Quod per se, magis quam quod per accidens*: ut, Dieta salubri-

or

or vomitu. III. *Quod remotius a contrario, quam quod propinquius*: ut frigidius cœlum ſub polis quam ſub Tropicis. IV. *Quod magis efficit, quam quod minus*: ut Ignis vehementius calefaciens calidior. V. *Cui magis ineſt cauſa, magis quam cui minus*: ut, Juvenis Sene robuſtior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minus*: Quod ad finem magis conducit. utilius. Et multæ aliæ, quæ omnes fallunt, *niſi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono ſunt ejuſmodi. I *In quo ſunt plura bona, melius*; ut, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; ut, Juſtitia Fortitudine. III. *Quod propter ſe expetitur, melius*; ut, Pax Bello, IV. *Quod per ſe bonum, melius*; ut, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod ſtabilius, melius*; ut, Virtus decore. VI. *Quod ſolitarie bonum, melius*; ut, αὐταρκεία divitiis. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*; ut, artes liberales quæſtuariis. VIII. *Quod nobilioris objecti, melius*; ut Theologia Medicinâ. IX. *Quod ad perfectionem, quam quod ad neceſſitatem, melius*; ut viſus tactu. X. *Quod*

Par. 9. *Maximæ ſpeciales comparati Boni.*

finis

fini propius, melius, ut, Messis semite: Xb. *Quod meliori similius, melius*; ut, Æs Plumbo; Plurimæque hujus generis apud *Aristotelem lib.* 3. *Topic.* & alios. Quæ sunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris paribus.*

Par. 10. *Maximæ comparatæ Rationis.* Maximæ *comparatæ Rationis*, sive probabilitatis propositionum sunt istæ. I. *Eorum quæ æque sunt aut non sunt talia, si unum sit tale & reliquum, si non sit nec reliquum*: ut, pariter se habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si ergo honores non reddant beatum, nec divitiæ reddent: si cibus sit necessarius ad vitam sustinendam & potus erit necessarius. II. *Si quod magis videtur esse tale, non sit, etiam quod minus videtur esse non erit*; ut, non placuit omnibus Homerus, quî placebit Mævius? III. *Si quod minus videtur esse sit tale; etiam id quod magis.* Ut, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior sacrilegus.

Quæstiones Capitis vicesimi primi.

1 *De Dissentaneis, & Comparatis.*
2 *De Maxima Disparatorum.*
3 *De Maxima Relatorum.*
4 *De Maximis Contrariorum.*

5 *De*

5 De *Maximis Contradictoriorum & Privativorum.*
6 De *Maximis* Similium, *Dissimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.*
7 De *Maximis generalibus comparate* Rei.
8 De *Maximis specialibus comparatæ Rei secundum magis & minus bonum.*
9 De *Maximis comparatæ Rationis.*

CAP. 22.

De *locis à Conjugatis & Notatione.*

Conjugata sunt Proprie quæ ob significationis affinitatem, vocis quoque affinitate conjuncta sunt: ut *justus, justitia, juste.* Præcipua eorum vis est in *abstracti* & *concreti* consecutione: secundaria & in reliquis: atque spectanda potius conjugatio est ex rerum quam nominum ordine; unde *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundum Etymologiam: ut *Consul à consulendo Reipublicæ.* Parag. 1. *Prægagitia loci.*

Conjugatorum maximæ sunt Parag. 2. *Maxima Conjugatorum prima.*

1. *Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum*: ut, si Socrates est justus, ergo agit juste. Fallit 1. in *his quæ sunt conjugata*

gata tantum quoad vocem; non enim si Socrates habet vinum, statim erit vinolentus: 2. *quando arguitur ab una actione aut pancis ad habitum*; propterea non sequitur, Socratem, si agit justa, esse justum. 3. *quando arguitur à potentia ad actum*, ut, Socrates est risibilis, quamvis non rideat.

Parag. 3. Secunda. II *Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius, & negative similiter*: ut, si albedo sit color, & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia. Fallit. 1. *cum conjugata sunt talia solùm quoad vocem*: ut non sequitur vinum esse malum, quia vinolentia sit mala: 2. *arguendo affirmative a concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se*; ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3: *arguendo negative ab abstractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Par. 4. *Maximæ Notationis & notati.* Notationis maximæ sunt. 1 *Quod convenit aut non convenit Notationi, Notato convenire aut non convenire par est*: ut Sapientiæ studium si sit præterendum arti militari, certe & Philosophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur*

dicitur Notatum, & natatio; & de quo negatur Notatio, & notatum: ut, si solstitium sit, Sol stat: &, si non sit sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus à Notatione plus habet amœnitatis quam virium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt; ut 1, *si Notationes sint frigidæ aut nimium coactæ*; ut non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 2, *si vera natatio in argumentatione accipiatur non vera*: unde non sequitur Socratem tueri pupillum, quia est Tutor; dicitur enim tuor à tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3, *si mutatio contingat in Notato, non in notatione*: ut, non sequitur convivas, quia discumbunt ad cœnam, propterea fusos in lectis cœnare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc significatio huic voci imposita fuit: *multisque aliis modis*, quos attentior quisque per se facile observabit.

Quæstiones Capitis vicesimi secundi.

1 *De Conjugatis.*
2 *De Notatione & Notato.*
3 *De Maximis Conjugatorum.*
4 *De Maximis Notationis & Notati.*

CAP. XXIII.

Loci à Toto & Parte.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

TOtum & Partes relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium unione absolvitur, ut *Homo*. *Partes*, quæ in toto uniuntur, ut, *Caput, Pectus, Crura. Totius essentialis* partes sunt essentiales; *Materia & Forma. Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, ut possit pars a parte separari; ut *Domus* partes sunt *Fundamentum, Parietes, Tectum.* Integrum *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur, quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars est *Aqua.* Integrum *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: ut *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, Pes, &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel conjunctim universæ.

Parag. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

Totius & partis maximæ sunt.

1 *Posito toto, ponuntur partes*: ut si sit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum*: ut si

si fundamentum non sit, certe Domus non erit. Fallit utraque 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non sequitur, si pili & ungues non sint, nec hominem esse; 2. in *toto mutilato parte aliqua non simpliciter necessaria*; ut, potest esse homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

3 *Sublato toto, partes tolluntur*: ut, si domus non sit, nec fundamentum erit.

4 *Positis partibus, ponitur totum*: ut, si sint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus divisim acceptis*: ut potest esse fundamentum, ita tamen ut domus non sit.

Quæstiones Capitis vicesimi tertii.

1 *De toto & Partibus Essentialibus.*
2 *De Toto & partibus Homogeneis.*
3 *De Toto & Partibus Heterogeneis.*
4 *De Maximis totius & partis.*

CAP. XXIV.

De Locis à Genere & Specie.

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Genus* enim hic est omne Parag. 1. Præcognitio loci

prædicatum eſſentiale; ſive ſit *Genus proprie dictum*, de ſpecie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut Socrate: ſive *Species* de Individuo; ut, Homo de Socrate; ſive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciei quam conſtituit; ut, Senſibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hic non ſola illa propriè dicta, quæ generi immediate ſubjicitur, ſed & *differentia Specifica*, & ipſum etiam *individuum*; in univerſum, quicquid ſuperiori ſubjicitur, in quantum ſubjicitur, *Speciei* appellatione continetur.

Par. 2. *Maxima prima & ſecunda.*

Generis & Speciei Maximæ ſunt.

1 *Sublato genere, tollitur ſpecies*: ut, ſi non ſit animal, nec eſt homo, nec brutum, nec rationale, &c.

2 *Poſita ſpecie, ponitur genus*: ut, ſi ſit homo, aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

Parag. 3. *Tertia.*

3 *Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit ſpeciei*: ut, ſi animal ſit ſenſibile, & homo: ſi non ſit incorporeum, nec homo. Fallit 1, in *ſuppoſitione materiali, vel ſimplici*: neque enim homo eſt genus, quia Animal eſt: neque non eſt ſpecies, quia Animal non eſt. 2. *In iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non univerſaliter*: ut, Homo neque eſt irrationalis, quia aliquod

quod animal est; neque non est rationalis, quia aliquod animal non est.

4 *Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit aut non convenit generi:* Explica; *si alicui speciei, Generi ex parte*: unde fiunt syllogismi in tertia figura: ut, si homo sit rationalis, aut non sit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod si speciebus omnibus toti Generi*: unde fiunt Inductiones; ut si homo, & Equus &c. sint sensibiles, aut non sint immortales; certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones Capitis vicesimi quarti.

1 *De Genere & Specie.*
2 *De Maxima prima & secunda.*
3 *De Maxima tertia*
4 *De Maxima quarta.*

CAP. XXV.

De Locis à definitione & divisione.

DEfinitio *Topica*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum con-

Parag. 1. Prædogniti loci.

vertibile, ſicut *differentiam* conſtitutivam; & quarto modo *proprium*, complectitur. *Diviſio* vero ita ſumitur, ſicut in primo libro dictum eſt cap. 18.

Par. 2. *Maxima definitionis.* Definitionis Maxima unica hæc eſt. *Poſita aut ſublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra*: ut ſi ſit animal rationale, eſt homo, & è contra; ſi non ſit homo, non animal rationale, nec è contra. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus ſunt definitio aut definitum*: non enim ſi animal rationale ſit complexa vox, & homo erit; aliàs perpetuo vera eſt: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione.

Par. 3. *Maxima diviſionis.* Diviſionis etiam unica eſt maxima hæc. *Membrorum condividentium uno aut altero ſublato, ponitur reliquum; & poſito, tollitur*: ut ſi hoc animal non ſit brutum, erit homo; ſi ſit homo, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona diviſione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus aſſignatis ſupra lib. 1. cap. 18. Par. 3.

Quæſtiones Capitis viceſimi quinti.

1 De *Definitione & Diviſione.*
2 De *Maxima definitionis.*
3 *De Maxima diviſionis.*

CAP.

CAP. 26.

De Loco à Teſtimonio.

INartificialia argumenta reſtant, quæ vel experti artis obvia ſunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur a teſtimonio. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

- Teſtimonium aliud eſt
  - *Divinum* propter
    - *Revelationem*: ut Scripturæ, Somnia, Viſiones, &c.
    - *Operationem*: ut Dei judicia, Miracula, Experimenta Divinæ Juſtitiæ, Potentiæ, aut Providentiæ, quò & naturæ totius vox refertur.
  - *Humanũ*
    - *Proprium*: & eſt ſenſuum teſtimonium.
    - *Commune*
      - *Publicum*: ut Conſuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides, &c.
      - *Privatum*: ut Chirographa, Confeſſiones, Teſtamentum, Juſjurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, &c.

Teſti-

Teſtimonium illud alio firmius eſt, de quo plurimæ dari poſſunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

Par. 2. *Maxima prima.* I. *Teſtimonium non valet negative*: non enim ſequitur non ita eſſe, propterea quod nullibi dixit Ariſtoteles. Fallit 1. in *his quæ non ſunt ſtatuenda ſine certa authoritate*: ut, quia ſcripturæ ſacræ non dicunt, ergo non eſt dogma fidei: nec capitale eſt temere jurare, quia nulla lex dicit eſſe capitale: 2. in *his de quibus author debuit aut promiſit perfecte diſſerere*: ut, Ariſtoteles lib. 5. Metaphyſ. ubi tamen inſtituit enumerare ſingulas ſpecies Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non eſt.

Par. 3. *Secunda.* II. *Divino Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut, Chriſtus eſt Meſſias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

& *Tertia.* III. *Senſuum Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut ignis calidus eſt, quia ſenſus docet. Fallit *quoties reddi ratio poteſt, cur ſenſus fallatur*: ut baculus non propterea curvus eſt, quia in aqua talis videtur.

Par. 4. *Quarta.* IV. *Peritis credendum in ſua arte*: ut Partus perfectus naſcitur menſe ſeptimo, hoc enim aſſerit Hippocrates. Fallit 1. *ubi peritiores aut æque periti diverſum*

sum sentiunt: ut, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente; quia refragatur Aristoteles, 2, *ubi sensus, aut ratio contradicit*: ut, nix nigra non est, etsi dixerit Anaxagoras, nec Galaxia de natura elementari, etsi dixerit Aristoteles: quia sensus illic, hic ratio repugnat.

V. *Plurimorum Testimonium præfertur testimonio paucorum*: ut, verisimilius est dari elementum ignis, quod plerique putant, quam non dari, quæ paucorum est opinio. Fallit 1. *ubi pauciores sunt prudentiores*: ut, virtus præferenda est divitiis, quòd sic prudentiores censeant. 2. *ubi pauciorum sententia firmioribus rationibus probatur*: ut, Logica Ars est potius quam Scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse. Par. 5. Quinta.

VI. *Antiquorum Testimonium præferendum est testimonio recentiorum.* Sexta. Parag. 6.

Quod intelligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant *& mores*: nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenii*, haud dubie superantur Neotericis prisci; quo facilius est inventis addere, quam nova invenire.

Quæstiones

Quæstiones Capitis vicesimi sexti.

1 *De Argumentis inartificialibus.*
2 De *Maxima prima.*
3 De *Maxima secunda & tertia.*
4 *De Maxima quarta.*
5 De *Maxima quinta.*
6 *De Maxima sexta.*
7 De *reliquis Maximis.*

CAP. 27.
De Fallaciis in genere.

Par. 1. *Quid Elenchus sive Fallacia.*

Syllogismus captiosus, qui probalitatem mentitur, quam habet Dialecticus, *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferentur appellatur. *Sophistæ* veteribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimum mediis, quæ propterea *Metæ Sophistarum* dicuntur: cogendo sc. respondentem ad *Redargutionem*, *Falsum*, *Inopinabile*, *Solœcismum*, aut *Nugationem.*

Par. 2. *Quinque Sophistarum Metæ.*

Redargutio, est præconcessi negatio, aut prænegati concessio; quando respondens cogitur sibi contradicere. *Falsum*, est propositionis manifestè

manifestè falsæ per respondentem admissio. *Inopinabile*, est propositionis à communi hominum opinione alienæ admissio. *Solœcismus*, est vitium orationis peccantis adversus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, est ejusdem inutilis & inanis repetitio.

Fallaciæ possunt disponi secundum locorum Dialecticorum seriem, quorum mentiuntur probabilitatem: sed non incommodè Aristoteles omnes ad generales quasdam notas retulit, numero tredecem, istis versiculis comprehensas. Par. 3. *Fallaciarū numerus.*

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi.

Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Con. Petit, Interr.

Quorum prior versiculus *sex* Fallacias *in Dictione* complectitur; posterior *septem* reliquas, quæ *extra Dictionem* sunt.

Quæstiones Capitis vicesimi septimi.

1 De *Elenchi definitione & Nomine.*
2 De *necessario usu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Aristotelis.*
3 De *Sophistis veteribus.*
4 De *quinque Metis Sophistarum.*

5 De

5 De *Fallaciarum numero.*
6 De *dispositione sophistica, sive de arte interrogandi.*
7 De *solutione fallaciarum, sive de arte respondendi.*

CAP. XXVIII.
De Fallaciis in Dictione.

Parag. 1. *Multiplex triplex.*

FAllacia omnis in Dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate.

Est autem *Multiplex* aliud
- 1. *Actuale*: quando dictio invariata multa significat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia.*
- 2. *Potentiale*: quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat; ut in *Compositione, Divisione,* & *Accentu.*
- 3. *Phantasticum:* quando dictio unum reipsa significans, videtur tamen multa significare; ut in *Figura dictionis.*

Par. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymiæ* est, quando vox aliqua simplex aliter atque aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus

tribus modis: 1. *cum dictio multa principaliter significat*: ut, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal, vel latrare, quia est canis. 2. *cum dictio unum proprie significans, per Analogiam aut Metaphoram ad alia transfertur*: ut, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut urinam valere, quia sana est. 3. *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partiũ orationis secundum Grammaticam*: ut si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini; & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata.

Fallacia *Amphiboliæ* (sive *Amphibologiæ*) est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis. 1. *manente eadem constructione, sub diversa tamen habitudine*: ut, si probetur hunc librum possideri ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*. 2. *mutato constructionis ordine*: ut, si probetur columnam sentire, quam Socrates tangit: quia quicquid Socrates tangit illud sentit: 3. *cum oratio præter propriam significationem, transumptam etiam & tropicã habet*: ut, si probetur, qui indocilem docere vult terram scindere, quia littus arat: quo fere pertinent & cæteræ locutiones prover-

Parag. 3. *Fallacia Amphiboliæ.*

proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

Par. 4. *Fallatiæ compoſitionis & diviſionis.*

Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex adverſo reſpondet fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à bene diviſis ad male conjuncta*: iſta *à bene conjunctis ad male diviſa*. Contingit utrumque quatuor modis: 1. *cum dictum in Modali poteſt ſupponere pro ſe toto, vel pro parte ſui*: ut, ſi probetur poſſibile eſſe ut niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2. *ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ*: ut, ſi probetur Quinque eſſe Par & Impar, quia duo & tria ſunt par & impar: 3. *cum dictio aliqua diverſis in oratione conjungi poteſt*: ut, ſi probetur Socratem ſemper futurum, quia, Qui vivit ſemper erit: 4. *cum voces unitæ in præmiſſis in concluſione dividuntur, aut è contra*: ut, ſi probetur canem eſſe patrem Socratis, quia eſt pater, & eſt Socratis: aut Socratem eſſe, quia eſt mortuus. In his ſunt quatuor termini: & ſolvuntur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito; & oſtendendo uter ſit verus & genuinus, uter non.

Fallacia

Fallacia *Accentus* sive *Prosodiæ* est, cum propter aliquam in pronunciatione similitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1. *ratione quantitatis aut toni diversi*: ut, si probetur poma fugienda esse, quia mala; aut judicem suspendendum, quia debet pendere. 2. *Ratione diversæ scripturæ, cum vel sine diphthongo aut aspiratione*: ut, si probetur judicem corruptum esse quia vendit Equum; aut porcorum stabulum esse in fano, quia ibi Ara est. 3. *Ratione coalitionis diversarum vocum in unam, aut unius è contra in plures distractionis*: ut, si probetur rempublicam conculcari, quia via, quæ res est publica, conculcatur; aut Senatum reprehendendum, qui in curia est, quia in curia reprehendenda. 4. *Ratione modi pronunciandi*: ut, cum illa, quæ dicuntur per concessionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid simile, accipiuntur ut simpliciter & categoricè dicta. In hâc similiter sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo diversam accentûs, aut scripturæ rationem. Par. 5. *Fallacia Accentûs.*

Fallacia *Figuræ dictionis* est, cum propter similitudinem aliquam dictionum id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammatice*: ut, si probetur *Poëtam* esse generis fœminini, Par. 9. *Fallacia figuræ dictionis.*

nini, quia *Musa* est: vel *Logica*: ut, si probetur videre esse agere, quia docere est; vel alio quocunque modo. Hæc Fallacia minutior est, quam ut facile decipiat; & contenta negari, operosam solutionem non expectat.

Quæstiones Capitis vicesimi octavi.

1 De *Fallaciarum in dictione sufficientia secundum triplex multiplex.*
2 *De Fallacia Æquivocationis, & ejus solutione.*
3 *De Fallacia Amphiboliæ, & ejus solutione.*
4 De *Fallaciis Compositionis & Divisionis, earumque solutione.*
5 De *Fallacia Accentûs.*
6 De *Fallacia Figuræ dictionis.*

CAP. 29.

De *Fallaciis extra dictionem.*

Par. 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* sunt, in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quam ex ignoratione Rerum; & sunt *septem*, quæ sequuntur suo ordine.

Fallacia

Fallacia *Accidentis* est, cum alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per Accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentia rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum, in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *cum procedit ab accidente ad subjectum, aut è contra*: ut, si probetur Socratem crudas carnes comediſſe, quod illas comederit, quas emiſſet. 2. *cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut è contra*: ut, si probetur syllabam rodere mus, quia mus est syllaba: aut Socratem, quia homo est, esse speciem. 3. *cum procedit à superiore ad inferius, & è contra*, in eis quæ conveniunt alteruri secundum rationem superioris & inferioris; ut, si probetur rationale convertι cum Animali, quia cum homine convertitur. Siqui ab illis assignentur modi, reduci ad hos possunt, sicut & istorum forte nonnulli, ad alias fallacias. Nihil enim impedit, eundem aliquando Elenchum ad diversas fallacias referri posse. Solvitur fallacia Accidentis distinguendo id, quod alicui convenit *per se*, à eo quod *per accidens*.

Paragr. 2. *Fallacia Accidentis*

Parag. 3. *Fallacia secundum quid ad simpliciter.*

Fallacia *à dicto secundum quid ad dictum simpliciter*, est cum illud, quod verum est tantùm secundum quid, accipitur ut simpliciter, & absolute verum. *Simpliciter* autem dici est sine aliquo addito dici; *secundum quid* vero, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *Cum determinatio addita destruit terminum cui additur*: ut, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo; cujusmodi dicitur *contradictio in adjecto*. 2. *Cum determinatio addita significat partem*: ut, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dentes. 3. *Cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, soni, &c.* ut, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id, quod est simpliciter ab eo, quod est quadantenus & secundum quid.

Par. 4. *Fallacia ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi* est cum ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui ut sit legitimus, requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; ut scil. si 1. *ejusdem eodem modo*: 2. *secundum idem*

3. A

3. *ad idem.* 4. *eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur: sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitque: 1. *Cum collatio non est ejusdem eodem modo*: ut, si probetur cadaver Socratis esse & non esse hominem, quia est mortuus, non est vivus homo: 2. *Cum non est ejusdem secundum idem*: ut, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus. 3. *Cum non est ad idem*: ut, si probetur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Crœsum. 4. *Cum non est eodem tempore*: ut, si probetur Socratem venturum & non venturum, quia venturus est cras, non venturus hodiè. Ad *Ignorationem Elenchi* omnis fallacia potest aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem* omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Parag. 5. *Fallacia non causa pro causa.*

Fallacia *à non causa ut causa* est, cùm aut causa *non vera* sumitur pro causa vera; aut causa *non talis* pro causa tali: ut, *insufficiens* pro sufficiente, *per accidens* pro per se, *remota* pro proxima, &c. Istis enim duobus modis con-

tingit. 1. *A causa non vera, ut causa vera*: ut, si probetur bellum intestinum esse propter cometam. 2. *A causa non tali, ut causa tali*: ut, si probetur vini usum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia usum habet in syllogismis ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam.

Par. 6. *Fallacia consequentis* Fallacia *Consequentis* est, cum ex antecedente infertur ut consequens, quod tamen non est consequens. Contingit id, quoties contra regulas conversionum, aut syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retro, *Lib. 2. c. 7. Par. 4. & Lib. 3. c. 9. Par. 2.* Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis, vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

Par. 7. *Fallacia petitionis principii.* Fallacia *petitionis principii*, est cum id sumitur tanquam principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis. 1. *Cum supponitur id ipsum quod quæritur sub iisdem terminis*, quæ dicitur *Petitio statim*: ut, si probetur hominem esse, quia homo est. 2. *Cum sub diversis, sed synonymis*: ut, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est. 3. *Cum quæstio probatur per æque ignotum*: ut, si probetur hominem esse risibilem,

risibilem, quia equus est hinnibilis. 4. *Cum propositiones mutuo & circulariter se probant:* ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

Par. 8. *Fallacia secundū plures interrogationes.*

Fallacia *secundum plures interrogationes, ut unam*, est cum plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæstio videri possit: Contingit id duobus modis. 1. *Cum quæritur idem prædicatum de diversis subjectis*: ut, sūntne mel & fel dulcia? 2. *Cum de subjecto eodem diversa prædicata quærūntur*: ut, éstne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distinctè ad singulas.

Quæstiones Capitis vicesimi-noni.

1 De *Fallaciis extra dictionem in genere.*
2 De *Fallacia Accidentis.*
3 De *Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.*
4 De *Fallacia ignorationis Elenchi.*
5 *De reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.*
6 De *Fallacia à non causa ut causa.*

7 *De Fallacia consequentis.*
8 *De Fallacia Petitionis Principii.*
9 *De Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.*

CAP. 30.
De *Ordine & Methodo in Genere.*

Parag. 1. *Methodi vox & definitio.*

Conſideratâ Argumentatione, reliquum eſt alterum diſcurſus Inſtrumentum, *Ordo* ſeu *Methodus*. Qui accuratius iſta diſtinguunt, *Ordinem* volunt eſſe integræ alicujus diſciplinæ, *Methodum* etiam particularium concluſionum; atq; *Ordinẽ* diſponere, *Methodum* etiam inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Eſt autẽ ordo, ſeu Methodus, *ratio ita diſponendi partes alicujus Diſciplinæ vel Tractationis, ut facillime à nobis integra diſcatur.*

Par. 2. *Methodus inventionis.*

Methodus alia eſt *Inventionis*, alia *Doctrinæ*; diverſâ enim prorſus via ad diſciplinarum præcepta indaganda, & indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior eſt; *Doctrina* nobilior. Utraque à *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit, ſed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *aſcendendo*, hoc eſt, progrediendo à ſenſibilibus & ſingularibus, quæ ſunt *notiora nobis ſimpliciter*, ad intelligibilia

Intelligibilia & universalia, quæ sunt *notiora naturâ*: sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab universalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora naturâ*, *& nobis etiam distincte*, ad minùs universalia & sensui propinquiora, velut *ignotiora*.

Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*, & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus est*: cujus adminiculo colligimus aliquam singularis rei notitiam: Secundus *Observatio*: sive *Historia*: quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties haurimus: Tertius *Experientia*: quâ collectas plures observationes ad certum usum applicamus: Quartus & ultimus *Inductio*; quâ collectas plures Experientias ad universalem conclusionem constituendam adhibemus. Parag. 3. *Methodi inventionis Media.*

Methodus doctrinæ alia est,

1 *Compositiva*; quæ a notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & affectiones & species investigat; hæc tradendis disciplinis *Theoreticis* inservit.

2 *Resolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentiis aut Artibus tradendis inservit. Par. 4. *Methodi inventionis Media.*

Leges

Par. 5. Leges utrique Methodo communes
Lex brevitatis. sunt;

I. Lex Brevitatis. *Nihil in disciplina desit, aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, siqua pars necessaria desit; Redundantia vero & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, aut commentariis; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commentarii* si pleniores, ita non damnamus, at probemus magis.

Parag. 6. II. Lex Hormoniæ. *Doctrinæ singulæ*
Lex harmoniæ. *partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

Par. 7. III. Lex unitatis, sive Homogeneæ:
Lex unitatis. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subjecto aut fini homogeneum.* Dico *Subjecto*, propter scientias; *Fini* propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus.

Parag. 8. IV. Lex Generalitatis, sive Ante-
Lex generalitatis. cessionis & Consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quo alterum intelligi nequit, sed ipsum sine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus; non hæc ab illius.

Par. 9. V. Lex Connexionis. *Singulæ partes*
Lex connexionis. *doctrinæ aptis transitionibus connectantur.*

tur. Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & utrumque juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus pretium qui docet, Methodi connexionem & rationem universam *tabulâ* aliqua, sive *diagraphe* cõpendiariâ discipulis repræsentabit.

Quæstiones Capitis trigesimi.

1 *De Ordinis & Methodi distinctione.*
2 *De utriusq; definitione.*
3 *De Methodo Inventionis.*
4 *De quatuor Mediis inventionis.*
5 *De Methodo Doctrinæ: an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facultatem.*
6 *De Lege Brevitatis.*
7 *De Lege Harmoniæ.*
8 *De Lege Unitatis.*
9 *De Lege Generalitatis.*
10 *De Lege Connexionis.*

CAP. 31.

De Methodis in specie.

METhodum *Syntheticam*, sive *Compositivam*, Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, propriam diximus. Partes ejus tres sunt: *Subjectum*, Par. 1. *Methodi Cõpositivæ partes.*

jectum, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ sunt omnia suo modo Præcognita, quemadmodum ostensum supra est cap. 13. hujus libri. Nec est quod *Species* quartam partem addamus, tum quod possit esse Subjectum alicujus scientiæ, quod non habet species: tum quod species subjecti totalis sunt etiam subjecta suo modo, sc. partialia.

Par. 2. *Lex unitatis.* De hac Methodo sunt speciales leges.

I Lex Unitatis. *Unitas scientiæ pendet a subjecti unitate.* Subjecti sc. vel Materialis, vel saltem Formalis. *Materiale* subjectum est res considerata, *Formale* est ratio secundum quam consideratur. Illud unum potest esse & idem multarum disciplinarum; ut, *Arithmetica* & *Musica* considerant *Numerum:* Hoc uniuscujusque Proprium; ut, Arithmetica numerum considerat, *quà numerum*; Musica eundem, *quà sonorum.*

Par. 3. *Lex Generalitatis.* II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedant minus universalia.* Prius ergo agendum de subjecto in genere, quam de speciebus ejus: ut, in *Physica* prius agendū est de *corpore naturali in communi*, quam de *Cœlo* aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad universalia

versalia in causando : agendum enim prius de *Principiis*, quam de *Affectionibus* Subjecti.

Unde in Scientiis Methodi ratio hæc est. Primo agendum de *Subjecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo prægnoscatur ; secundo loco de ejus *Principiis* ; tum de *communibus* ejus *affectionibus* ; de *Speciebus* deinceps, descendendo à *simplicioribus*, ad magis *compositas* ; dum ad *infimas* perveniatur. Hâc Methodo accurate utitur Aristoteles in tradenda disciplina *Physica*. Par. 4. *Methodi ratio in disciplinis contemplativis*

Methodi *Analyticæ*, sive *Resolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inservit, partes sunt tres, *Finis*, *Subjectum*, & *Media*. Finis enim introducendus est in subjectum per Media quædam. Parag. 5. *Methodi Resolutivæ partes.*

Ejus speciales sunt Leges. Parag. 6.

I Lex Unitatis. *Unitas disciplinæ operatricis pendet ab unitate finis.* Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis. *Lex unitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedant minus universalia* : intellige de universalibus & in causando, & in prædicando : atque in causando rursum ; & respectu *causæ finalis*, quia prægnitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem, & respectu *Causæ efficientis*, Par. 7. *Lex generalitatis.*

tis, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Par. 8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus*

Unde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primo agendum de *notione finis*, ut de prægnoscendo: mox de *Subjecto*, in quod finis introducendus est; tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipsis, iisque primo *in genere*; postea *specialiùs*, dum ad infima perveniatur. Ut in *Ethica* prudentia, primo agitur de *Felicitate*, ut de Fine; tum de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, ut subjecto felicitatis: inde de *Electione, Fuga, Consuetudine*, &c. quæ sunt principia virtutum; de *virtutibus* demum ipsis ut mediis ad felicitatem in genere, & in specie.

Quæstiones Capitis tricesimi primi.

1 *An sit unica omnium Disciplinarium Methodus?*
2 *De Methodo Compositiva.*
3 *De Lege Unitatis in illa.*
4 *De Lege Generalitatis in illa.*
5 *De Methodo Resolutiva.*
6 *De Lege Unitatis in illa.*
7 *De Lege Generalitatis in illa.*
8 *An sit præter istas alia Methodi species?*

APPEN-

APPENDIX PRIMA

DE USU LOGICÆ.

CAP. I.

De *Tractatione Simplicis Thematis*: *sivè de Geneſi Thematica.*

DIſciplinarum *Inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in uſu ſita eſt: *Uſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt ut paucis oſtendamus. Is autem duplex; vel enim ipſi aliquid ſecundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificioſè reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*; hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis diſcutiendum; vel *integræ Diſciplinæ*, quæ Methodice diſponenda Proponitur: Geneſin *Thematicam* Par. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

Proble-

Problematicam, *Methodicam*, non incommode dixeris.

Parag. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quicquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, ut non sunt omnia unius rationis, ita nec uno omnino modo tractanda. Expendat itaque oportet animo prius Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale* an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, *&c.* Sed non persequor ista sigillatim Consultius fuerit, tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus, plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant; eorumque praxin unico exemplo ostendisse.

Parag. 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem. varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo; unamque ex omnibus deligendo eam, de qua præsens instituitur tractatio.

tractatio. Συωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & originem; atque etiam conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tum quarundam Disciplinarum *Propria*; qualia sunt Dictionaria *Theologica, Juridica, Medica, Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia, & semper & ubique adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*; illa fit, cum Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes distribuitur: Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædam *non Essentialia*. Essentialia hic intellige, non solum quæ propriè constituunt Essentiam *Genus*, & *Differentiam*; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, *lib.* 1. *Compend. c.* 17. *Par.* 5. Qualia sunt in Substantiis *Propria* Accidentia; in Ac-

Par. 4. *Explicatio Rei.*

cidentibus propria *Subjecta* & *Objecta* in utrisque *Causa Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus istorum proportione respondent, (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Respectivis; & *Fundamentum* Causæ *Efficientis* in Potentiis; *Actus* proprius habet rationem *Finis*, *&c.*) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non-Essentialia. *Essentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non-essentialibus conveniet* novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissimè collocabitur.

Par. 5. *Per Attributa Essentialia.*

Inter Essentialia *Genus* quia communissimum, primum; idque assignandum est semper, quam fieri potest propinquum; præmissis tamen sicubi opus erit, & remotioribus. Genus sequitur *Differentia*; cujus aut defectum supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*; & hoc maximè in substantiis, additis etiam *Causis Efficientibus* Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus; & *Fine* tum proximis, tum etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* ejus proprium, & adæquatum *Objectum*.

Ista

ista autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora, prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demum integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudant hanc Tractationis partem. Placuisse video permultis diversam omnino ab ista pergendi rationem: quos integram definitionem primo statim loco posuisse juvat, mox eam per singula membra resolvisse. Quibus assentior in rexendis disciplinarum Compendiis; atque alias etiam, quoties insigni brevitate opus est. Ast ubi Thema aliquod laxius tractandum proponitur, suaderem studiosis, presertim minus exercitatis, ut illa potius incedant via, quam jam ostendi; quod naturæ convenientius sit à primis & simplicibus terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere, quam è contra, resolvendo.

Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*, sive eas habeat proprias & per se, sive improprias, aut per accidens. Sed partes vel nominâsse tantum ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam paucissimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquam yero sunt justa tractatione, & susius declarandæ. A

Par. 6. *Per distributionem.*

Divisione ad *Attributa*, transeundum non *Essentialia*: quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Parag. 7. *Per effecta.* Effecta plerunque late admodum patent, & copiosam suppeditant tractandi materiam: Sed *Effecta Thematis*, si qua sint, aut minus nobilia, aut nimium communia, poterit quisque pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis propria convenient ad certas velut classes, maximè si multa sint, revocare; quo distinctius, & enucleatius explicentur. Sed quia sæpius contingit, ut *Effecta* cum *Propriis* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis attributis, vel reipsa coincidant, vel saltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; dispiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quo quæque commodissime referri possint, debeantve; an ad *Effecta*, an vero ad *proprietates*, aut *finem*, aut aliud aliquod Thematis attributum; ne cogatur idem bis aut pluries in unius Thematis tractatione repetere. Porro hic affectorum locus est afferendis exemplis maximè opportunus.

Parag. 8. *Per cognata* Post Effecta sequuntur *Comparata*, quæ vel cognata sunt, vel Oppositæ: quorum *Cognata* comparantur cum Themate, ut cum eo convenientia; *Oppositæ*,

ut

ac pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum ea quæ ipsi aliqua ratione sunt eadem, aut similia, afferuntur; ostenditurque in quo sita sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio, itemq; *diversitatis* & *dissimilitudinis*. Ratio identitatis, & similitudinis inter Cognata declaratur, cum ostenditur in quo eodem aut simili conveniant vel *Genere*, ut Comitas, & Urbanitas: vel *Causa efficiente*, ut Augmentatio & Nutritio: vel *Materia*, ut Ros & Pruina: vel *Fine*, ut scribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides, & Charitas: vel *Effectu*, ut Magnes, & Succinum: vel *Proportione*, ut Sol & Oculus: vel alio quoquam Cognationis vinculo. Quinetiam quandoquidem est aliquod perpetuo inter Cognata discrimen, (aliàs *Cognata* non essent ampliùs, sed *Eadem*:) convenientiâ explicata aperienda est consequenter eorum discrepantia & dissimilitudo: sive *Genere* differant; ut Sol, & Oculus: sive *Causa efficiente*; ut Ros & Pruina: sive *Materia*, ut Os & Cartilago: sive *Fine*, ut Physica & Medicina: sive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: sive *Objecto*, ut Comitas, & Urbanitas: sive *Circumstantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *Temporis*, ut Crepusculum, & Aurora: sive *Mole*, ut Collis, & Mons: sive *Gradu*, ut

Liberalitas, & Magnificentia: sive alio quocunque demum modo.

Par. 9. *Per Oppositа.*

Adhibenda sunt ultimo loco *Oppositа*; ubi Thema explicandum est per collationem ad ea, quæ cum ipso pugnant: *Oppositа* enim *juxta se positа magis elucescunt*. Oppositorum autem quatuor sunt genera: de quibus *lib.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præstare non potest, propterea quod vagum sit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potius censetur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* oppositа hic locum & usum habent; ut quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atque illustrare sua oppositа. Quibus expositis, & cum Themate collatis, non est quod ulterius desideretur in simplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualiter exhibeo. Esto ergo Thema tractandum

INVIDIA.

Parag. 10. *Exemplum tractationis Thematicæ.*

Expensâ imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale*, *Absolutum*, & *Abstractum*. Mox tractationem ordior. Ubi considero *Invidiæ*

NOMEN

NOMEN, ejusque

Primo Ὀνωνυμίαν. Sumitur enim *Passivè* & *Activè*, notante *Cicerone lib. 4. Tusc. quæst. Activè* rursus vel in bonam partem, pro *honesta æmulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius: qua ultima significatione impræsentiarum accipitur.

2. Συνωνυμίαν. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1. *Invidia*, quam appellationem pleræque linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2. βασκανία, 3. ζῦλος, &c.

3. Παρωνυμίαν, ibique

1. *Etyma* vocum in variis linguis; ut, 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*; quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φόνυ, quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat: vel necem optet ejus cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*; Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen passive. 2. *Substantivum*; Invidentia; quia voce

Cicero potius utendum judicat, quam Invidiæ, quod liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *Invidentia* non nisi Active. 3. *Verba, Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

II. ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi

1. *Genus*. 1. *Remotiora* nonnulla; sc Passio, Passio animi. Dolor, sive Ægritudo. 2. *Proximum*; Dolor vitiosus.

2. *Differentia*: sumpta

1. A *Subjecto*; qui sunt homines plerique omnes: pauciſſimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen simpliciter omnes, sed ii fere qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2. Ab *Objecto*: quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod* est *Bonum* cujuscunque generis: verum, apparens, honestum, utile, jucundum; animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipsa quidem virtute excepta. Objectum *Cui* est in universum quivis *Homo alter*, superior, par, inferior: (invidemus enim *superiori*, quia ei non æquamur; *pari*, quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis & conditionis aliqua ex parte *Æqualis*: nemo enim invidet

invidet aut olim defunctis aut longiùs remotis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribusve; secundum illa, *Pascitur in vivis livor.* ζηλοῖ δέ τι γείτονα γείτων, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ: *Extra omnem invidiæ aleam, &c.*

3. A *Causa efficiente.* 1. *Principali, & Interna, in eo qui invidet,* quæ superbia est, & inordinatus amor sui: quia enim quis ex vitio οἰκειώσεως propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis objecto minui, & obscurari. 2. *Impulsiva, & Externa,* quæ multiplex esse potest & varia: sive 1. *in eo cui invidetur*: ut si inimicus; si rivalis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile: sive 2. *in tertia aliqua persona*: ut Despectio, *Adulatio*, Susurrationes &c. quæ sunt omnia permagni momenti ad Invidiam concitandam.

4. *Integra Definitio,* eaque 1. *Brevior*: Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*: Invidia est vitiosa animi ægritudo, qua quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt, aut prævidet fruiturū, in quantū æstimatur diminuere propriam excellentiam.

DISTRI-

III. DISTIBUTIONEM. Ubi breviter expedio tres *Invidiæ* ſpecies; poſtremam quamque peſſimam: quarum prima eſt, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *ſpecie* vel *gradu*) quo ipſe potiri non poteſt pariter. Secunda eſt, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipſe fruitur, ſed cupit frui ſolus. Utramque hanc *Invidiæ* ſpeciem Lucanus brevi ſeſquiverſu & expreſſit eleganter, & egregiis exemplis illuſtravit *Cæſaris & Pompeii* lib. 1. Pharſ. *Nec quenquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem, Pompeiuſve parem*, 3. eſt cum quis proprium bonum corrumpit, aut ejus uſum ſibi etiam negat, ne forte alteri bono eſſe poſſit: quo ſenſu *Plinius*, aliique per tranſlationem ſimilitudinis, *Cervum, Stellionem*, & alia quædam animalia invidiâ notarunt. Laborare hâc peſſima ærugine non paucos eruditorum, nimio notius eſt, quam ut hic oſtendatur.

IV EFFECTA, quæ ſunt partim *Interna*, reſpectu ejus qui invidet; partim *Externa*, reſpectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque non deformat modo, ſed etiam velut tabe quadam conſumit. Juſtiſſimum malum, quæ & culpa eſt eadem, & pœna; nec

nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis malisque pariter invisum; odiosum universis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia; quæ non mala denique ex radice pullulant invidiæ? Eum vero, cui invidetur, Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaque vir sapiens, quantum in ipso est Invidiam: id quod facit primum, si gaudeat, in sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare; deinde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omnino indignus videri possit.

COGNATA: quæ sunt inter alia.

1. *Odium*: quo quis aliquem animo aversatur, eique male vult. Convenit cum *Invidia*. 1. *Subjecto*, etsi non reciproce: semper enim qui invidet alteri, ipsum odit, etsi non è contrà. 2. *Causa Efficiente interna*: quæ est utrobique elati animi superbia, & cæcus amor sui. V

2. Ἐπιχαιρεκακία, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciprocè: nam qui de bono alterius contristatur, lætatur de malo; & contra. 2. *Causa Efficiente*, ut supra.

Diffe-

Differunt tamen ab Invidia

I *Odium.* 1. *Subjecto*: potest enim esse Odium in quo non est Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in Invidia non nisi Bonum est; at in Odio potest esse Malum. 3. *Objecto Cui*: quod latius est Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipsis, sed aliis: ast Odisse possumus & alios homines, & nos ipsos, & alias creaturas, & ipsum Deum. Invidemus iis tantum qui sunt nobis aliqua saltem proportione æquales: ast odisse quis potest & diu defunctos, & longe dissitos, & immenso intervallo superiores aut inferiores.

2 Ἐπιχαιρεκακία 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor est; ἐπιχαιρεκακία Lætitia. 2. *Objecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de Malo est; Invidia de Bono.

VI Opposita, quæ sunt potissimum ista, 1. *Sympathia*, sive *Benevolus affectus*, cum quis sic comparatus est, ut alteri bene velit, bonumque ejus serio, & ex animo gratum habeat: atque iste affectus Invidiæ ex diametro adversatur, 2. *Honesta Æmulatio*, cum quis dolet se ab aliis bono aliquo superari aut æquari, quos par erat ipsum superasse: non quod ægrè ferat profectum alienum; sed quod desideret suum. *Invidia*

hominum

hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum: Proficiscitur ab animi hæc *Magnitudine*; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene sit alteri: hâc, ut sit sibi,

Hanc tractandi rationem si in aliis Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia singula præcise ubique adhibere, nec enim res feret: sed istis addat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla, quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etsi Logicus quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inseruisse. Sed 1. si sint *breves*: 2. si instituto *accommodæ*. 3. si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt, aut studiosius quæsitæ, aut languidæ & è trivio, perpetuo sunt ingratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere perutile fuerit. Quales sunt formulæ explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*, Rerum *causas Efficientes*, *Impulsivas*, *Instrumentales*; *Finem*, *Materiam*, *Subjectum*, *Objectum*, *Integras* Parag. 11. *Imitationis ratio, & or natus.*

Definitiones, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *convenientiam*, & *differentiam*; Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Par. 12. *Materia practicandi*

Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturque quid præstare valeat, & quantum in re Logica profecerit, visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exemplum Thematis

1 *Substantialis* 1 Universalis: *Canis*, *Metallum*. 2. Singularis; *Cicero*, *Bucephalus*. 3. Partialis; *Manus*, *Oculus*, *Cerebrum*. 4. Aggregati; *Oceanus*, *Galaxia*.

2 *Accidentalis* 1. Absoluti: *Lumen*, *Nutritio*, *Metus* 2. Relati: *Conjugium*, *Locus*. 3. Singularis: *Conjuratio Catilinæ*, *Acumen Aristotelis*. 4. Concreti: *Philosophia*.

3 *Non-Realis*. 1. Secundæ Notionis: *Metaphora*, *Syllogismus*, *Æquator*. 2. Privativi: *Cæcitas*, *Mors*. 3. Figmenti: *Sisyphus*, *Chimæra*, *Phœnix*.

Subtituli Capitis primi.

1 De *Genesi & Analysi*.

2 *De Genesi triplici*.

3 *De*

3 *De Notatione, & expensione Thematis simplicis.*
4 *De Explicatione Nominis.*
5 *De Explicatione Rei per Attributa Essentialia.*
6 *De Distributione.*
7 *De consideratione Effectorum.*
8 *De consideratione Cognatorum.*
9 *De consideratione Oppositorum.*

De tractatione
- *Substantiæ*
  - 10 *Universalis.*
  - 11 *Singularis.*
  - 12 *Partialis.*
  - 13 *Aggregatæ.*
- *Accidentis*
  - 14 *Absoluti.*
  - 15 *Relati.*
  - 16 *Singularis.*
  - 17 *Concreti.*
  - 18 *Aggregati.*
- 19 *Secundæ Notionis.*
- 20 *Entis privativi.*
- 21 *Entis ficti.*

CAP. 2.

De Tractatione Problematis solitaria.

Par. 2. Notio & expensio Problematis.

Genesis Problematis est Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas elucescat.

tescat. Est autem *Problema* propositio in disceptationem vocata, cujus conditiones vide supius *lib.* 3. *Compend. cap.* 17. *Parag.* 2. Ejus partes eædem sunt, quæ & Propositionis; sc. *Subjectum* & *Prædicatum*, licet non semper expresse proponatur per modum Propositionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute*. Integre proponitur, quoties certo constat de utroq; termino, & ambigitur tantum utra pars contradictionis sit vera: exprimiturq; vel *positive*, cum altera pars definite statuitur; ut *Logica est Ars*, vel *negativè*, ut, *Forma non est Principium Individuationis*; & *Thesis* dicitur: vel *interrogative*, cum utraq; pars ex æquo dubia relinquitur, ut *An Logica sit Ars? An forma sit principium Individuationis?* & *Quæstio* dicitur. *Diminute* proponitur, quoties expresso tantum altero terminorum ambigitur de reliquo: exprimiturq; varie, sed fere ad modū Thematis aut Quæstiones simplicis, ut *de Genere Logicæ*, De *Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per disjunctionem, ut *sitne Logicæ Genus Ars, vel Scientia, vel Habitus instrumentalis ab utraq; diversus? An Materia sit principiū Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos distinctionis ergo, Problema integrum, *Categoricū* dicemus; Diminutū, *Disjunctivū*.

Tra-

Tractatio utriusque generis Problematum, aut *Solitaria* est; aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem aliquam per se examinat. Cujusmodi Tractatus tres sunt præcipuæ partes Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ, *Præparatio Quæstionis*, *Probatio veritatis*, & *Dilutio objectorum*, Quibus etiam, ex abundanti & præmitti potest, quasi *Proœmii* vice, Προπαρασκευὴ, de gravitate controversiæ, atque dubii occasione: & subnecti, quasi *Epilogi* loco, ἐπανάληψις, repetitionem complectens summatim totius dispositionis, cum corollariis inde emergentibus. Parag. 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

In Præfatione imprimis ostenditur gravitas Quæstionis, prout res ipsa postulabit. Quod sc. problema tractandum non sit nullius vel levis momenti: sed vel de rebus apertè graviſſimis; vel de iis quæ etsi prima specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox, si fieri potest, occasio dubii detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res ansam huic disputationi primæ præbuerint; erroique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, ut ista Parag. 3. *Præfatio.*

Logice fiant, hoc est, unde & aperte secundum rei veritatem, non invidiosè & hyperbolice, ut oratores solent. Quin & omitti potest omnis Præfatio: ubi aut minus necessaria est, aut problema brevius tractandum.

Par. 4. *Evolutio tituli.* Habita brevi præfatione, Problema non statim probandum est, (nisi ubi termini satis perspicui sunt, & res ipsa parum controversa:) sed præparandum prius, *Evolutione tituli*, & *Conjectione Quæstionis*. *Evolutio Tituli est* explicatio Terminorum Quæstionis; tum *Subjecti*, tum etiam *Prædicati*: cujus utriusque brevis aliqua præcognitio habenda est, ut fælicior sit progressus in reliqua tractatione. Utile erit quidem, animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem utriusque Termini secundum rationem in superiore capite traditam prius instituere, quàm ad tractandum integrum problema accedatur: sed ex istis pauculà tantùm sunt aperte ponenda in Tractatione ipsius Problematis; quæ scil. videri possint magis necessaria ad Intelligendum sensum quæstionis; qualia plerumque sunt 1. *Vocum variæ Acceptiones*, præcipue quæ nobiliores, & præsenti instituto accommodatiores. 2. *Rerum Definitiones*. 3. *Earum distinctiones à cognatis*. Ponenda autem sunt isti præ-

cognita,

cognita, primo ex parte *Subjecti*. 2. Ex parte *Prædicati*; atque ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

Conjectio Quæstionis, sive Explicatio status Controversiæ, est ostensio quid sit ultro citroque concessum & quid proprie controversum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, in quo partes consentiunt: & aliquid *dubium*, in quo non: illud διδόμενον dicitur, hoc ζητούμενον, sive κρινόμενον: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios, adjuncta, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cum ostendimus perspicue in quo *summa litis*, sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situm est, id si dextrè fiat, totum penè negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur probationi, & refutationi. Si controversiarum in omni genere Scriptores, hoc rite & accurate ubique præstarent, mille con-

Parag. 5. *Conjectio quæstionis.*

troversiæ in Philosophicis, atque aliis, jacerent dudùm consopitæ; de quibus hodie acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *variarum Opinionum recensio*, quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam sinistra interpretatione pervertamur; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio: & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parum sincere alterius sententiam explicuisse.

Par. 6. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ hujusmodi præparatione, Καταστευὴ sequitur, quæ in sententia quam defendendam suscepimus, declaranda, & astruenda cernitur. In *Problemate Categorico* præstiterit unica thesi affirmante vel negante sententiam nostram breviter proponere, eamque aliquot rationibus confirmare: nisi sit acrius controversum & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theses* utilius proponentur, cum suis quæque *probationibus*. In *Problemate vero Disjunctivo*, ubi ferè opinionum major est varietas, & plures difficultates, necessarium erit defensionem nostram pluribus propositionibus complecti, quas *Theses*, *Conclusiones*, vel *Assertiones* vocant: incipiendo more Aristotelico ab illis, in quibus removentur aliorum sententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro post singulas conclusiones *Argumenta* quibus ex

eæ confirmentur ponenda sunt, petita partim à *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel secundum rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nude proposuisse: fortiter premenda sunt, & defendenda, adversariorúmque evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus eorum vim & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ *Confutatio*, sive *Dilutio Objectorum*. Nec multum interierit, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Status Quæstionis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba; sive omnes ultimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; sive, quod suaderem magis, post singulas *Opiniones*, aut certè post singulas *Conclusiones* certæ objectionum classes quæ pro tali opinione aut contra talem Conclusionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut singulis

Par. 7. *Objectiones*

objectionibus subjici possunt singulæ, aut universis universæ; pro cujusque arbitrio: Nec enim morari debent quemquam istæ curæ: illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextre & artificiosè solvantur.

Parag. 8. *Solutio ad Conclusionem.*

Id quo fiat apposite, & cum judicio; considerandæ sunt in objectione tria hæc, atque hoc ordine: *Conclusio*, *Forma*, *Materia*. Si enim efferatur objectio, in cujus nec *Forma* nec *Materia* vitium sit, rejicienda tamen est tota, si non directè contradicat alicui *Conclusioni* defensionis nostræ: sæpe enim contingit vitium ἐπεξηγήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur, quæ sunt extra quæstionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandum erat. Cæterum, ejusmodi objectiones operosâ non indigent *solutione*: satis erat eas, ut alienas à quæstione, rejecisse; atque ostendisse paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Thesi nostra. Huc spectant illæ Formulæ ἀπροσδιόνυσον *hoc, & ad rem nihil. Deseritur quæstio. Concedatur totum, nec video quid incommodi sequatur. Hoc non impugnat Thesin meam*: &c. Quandoque Objectio allata contra Thesin aliquam, tam non evertit eam, ut confirmet magis: quod quoties, fit, non

rejicienda

rejicienda est tantùm, ut impertinens: sed etiam *retorquenda.* Quo spectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc Adversarius meas partes agit. Prævaricari hoc est, non objicere. Dum hoc urget, miror ipsum non advertere, se propria vineta cædere, &c.*

Si objectionis Conclusio sit ad rem, & directe contradicat alicui Thesi nostræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda est: atque examinanda Objectio secundum leges Syllogismorum Generales, & speciales; num sit rite disposita, vel non. Si facto examine constet *legem aliquam Syllogisticam* violari; (ut si sint quatuor termini; si medium ingrediatur conclusionem; si propositiones sint purè particulares, si purè affirmantes in secunda figura: si arguatur à negatione antecedentis ad negationem consequentis in Hypotheticis; si in Inductione sit insufficiens enumeratio particularium, aut quid simile) solvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Ut si dicamus, *In hoc Syllogismo sunt quatuor termini; Manca est hæc Inductio,* &c. Et hoc in rigore satis est: Sed expediet etiam vitium in Formâ ulteriùs ostendisse, allato uno aut altero argumento, ejusdem omnino formæ, quod tamen mani-

Par. 9. *Solutio ad Formam.*

feste sit vitiosum, & absurdum. Cujus Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit &c. Si sic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ consimiles.

Parag. 10 *Solutio ad Materiam.*

Quod si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; consideranda est *Materia* Objectionis. ex *Præmissis:* & secundum ejus rationem instituenda erit responsio ad Objectionem. Si qua Præmissarum sit *manifesta falsa*, aut *non sufficienter probata*: solvetur objectio simplici ejus *Negatione*, abjecta (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod si ejusmodi sit Objectio ut nihil commode negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. expendendi autem primùm *Extremi*: in quorum altero si lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus: & respondendum ad Præmissam, in qua ille terminus reperitur, ostendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmissa*, aliter in *Conclusione*. Si non sit ambiguitas in Extremis, tunc *Medius Terminus* est expendendus: & *secundum se*; & *ratione habita ad locum* ex quo ducitur. Secundùm se consideratũ Medium si sit *ambiguum*: responsendum est, ut prius,

prius, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodem modo sumi in Majore & Minore; & in uno sensu veram esse *Majorẽ*, *Minorem* falsam; in altero *Majorem* falsam, *Minorẽ* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit recténe ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atque Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, *l.* 3. *Compend. c.* 19 *& deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferat argumentum ex loco aliquo Topico perperàm ductum. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellectâ: respondebitur ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo sensu intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur.

Par. 11. *Collectio Corollariorum.*

Expeditâ hactenus *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum brevi aliqua repeti-

seste sit vitiosum, & absurdum. Cujus Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit &c. Si sic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ consimiles.

Parag. 10 *Solutio ad Materiam.*

Quod si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; considerandæ est *Materia* Objectionis. ex *Præmissis:* & secundum ejus rationem instituenda erit responsio ad Objectionem. Si qua Præmissarum sit *manifesta falsa*, aut *non sufficienter probata*: solvetur objectio simplici ejus *Negatione*, abjecta (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod si ejusmodi sit Objectio ut nihil commode negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. expendendi autem primùm *Extremi*: in quorum altero si lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus: & respondendum ad Præmissam, in qua ille terminus reperitur, ostendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmissa*, aliter in *Conclusione*. Si non sit ambiguitas in Extremis, tunc *Medius Terminus* est expendendus: & *secundum se*; & *ratione habita ad locum* ex quo ducitur. Secundùm se consideratũ Medium si sit *ambiguum*: responsendum est, ut prius,

prius, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodem modo sumi in Majore & Minore; & in uno sensu veram esse *Majorẽ*, *Minorem* falsam; in altero *Majorem* falsam, *Minorẽ* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit recténe ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atque Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, *l.* 3. *Compend. c.* 19 *& deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferat argumentum ex loco aliquo Topico perperàm ductum. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellectâ: respondebitur ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo sensu intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur.

Par. 11. *Collectio Corollariorum.*

Expeditâ hactenus *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum brevi aliqua repeti-

repetitione *Theſis*, aut *Theſium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Niſi quod alicubi ἐπιτροπὴ propemodum neceſſaria eſt: cum ſc. ex conſtitutione ſententiæ noſtræ quædam *Obſervationes* emergunt, quæ aut ad praxin, aut ad illuſtrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adverſarii aſſertiones videri poſſint non infimi momenti, Πορίσματα vocant & *Conſectaria*, & *Corollaria*: quæ per ſubſumptionem, aut ex noſtra concluſione inferuntur immediate, aut ad ſic illatam conſequuntur. Corollaria autem iſta non neceſſe eſt novis adductis rationibus ulterius confirmare; (ſatis enim jam ante confirmata præſumuntur in probatione Principalium Concluſionum:) ſed ſufficiet ea poſuiſſe tantum breviter, & adnotaſſe, ut ex principalibus Concluſionibus per neceſſariam, & evidentem conſecutionem deducta.

Parag. 12. *Exemplum tractationis problematicæ.*

Exemplo rem declaratam oportuit in ſtudioſorum gratiam: ſed præ ſtudio brevitatis non tam juſtum exemplum, quam exempli rudem aliquam Ideam, & velut ſceleton exhibeo; idque in tractatione Problematis Disjunctivi. Quod ſit

DE

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus tractationis erunt
Προθεωρητικὴ, ubi ostenditur
1. *Gravitas Quæstionis* ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis I
& in Practicis.
2. *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμης &
Τέχνης, Scientiæ & Artis apud bonos
Authores. 2. Infelix Barbaries sæculi
Scholastici & ignoratio usus Logicæ.
Παραστικὴ. ubi
1. *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista II
Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*;
2. Ejus Genus quæritur non *Remotum*
sed *Proximum.*
2. *Conjectio Quæstionis*, ibique
1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur
omnes, Logicam 1. esse habitum intellectualem de prima specie Qualitatis.
2. nec Sapientiam esse, nec Prudentiam,
nec intellectum Principiorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem, in larga vocum acceptione. 4. esse instrumentum
Philosophiæ & omnium Disciplinarum.
2. *Constitutio Quæsiti.* Sed illud ambigitur,
quodnam sit ejus Genus Proprium, &
Proximum: sitne illud Ars, an Scientia;
an vero Habitus ab utraque diversus?
ubi occurrunt 3. opiniones. 1 *Avi-*

1 *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Alberti*, &c. quod sit Scientia propriè dicta.

2 Quorundam è veteribus, & omnium fere *Neotericorum*: quod sit Ars proprie dicta.

3 *Græcorum*, quos sequitur *Zabarella*: quod nec Scientia sit, nec Ars, sed habitus instrumentalis ab utraque diversus.

Κατασκευὴ Ubi pro veritate declaranda pono quasdam *Conclusiones*: & sunt istæ.

1 *Logicæ Genus non est habitus Instrumentalis, a Scientia, & Arte specifice distinctus.* Probatur

1 A sufficientia quinque habituum Mentis apud Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare nisi tantum principales habitus, sub quibus tamen inclusive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum Instrumenta: & ponit exemplum de discedente Patavio Romam, ut videre est plenius apud ipsum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Aristotelem ibi voluisse enumerare omnes species habitus in quibus est veritas; quare habitus,

quos

quos *Zabarella* instrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut sub aliqua dictarum specierum continentur. 2. Grammatica est aperte una ex illis quinque; sc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2 Ab insufficientia fundamenti illius opinionis, quod non est aliud, quam quod Logica habeat rationem Instrumenti, sed ratio Instrumenti, cum sit relativa non habet diversificare species: ergo

2 *Genus Logicæ non est Scientia proprie dicta.* Probatur

1 *à Subjecto,* Quod in Scientiis debet esse Ens Reale, & Necessarium: cum Logica versetur circa *secundas Intentiones,* quæ non sunt ante operationem nostri intellectus; & eâ cessante, cessant: ergo

2 *à Fine.* Qui in Scientiis est contemplatio proprii subjecti: Logica vero in illa non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subjectorum in aliis Disciplinis; cum sit earum instrumentum ex 4. supposito: ergo.

3 *à Testimonio Aristot. lib.* 1. *Topic. cap.* 9. ubi distinguit de Problemate Ethico, Physico & Logico; & consequenter separat Logicam à Prudentiis & Scientiis

vide

vide *lib.* 3. *Compend.* noſtri *cap.* 11. *Parag.* 2.

3. *Genus Logicæ eſt Ars proprie dicta.* Probatur

1. *Per inductionem.* Logica eſt habitus mentis, ex 1. ſuppoſito: ſed non eſt aliquis trium, ex 2. ſuppoſito; nec ſcientia, ex 3. Concluſione: relinquitur ergo quod ſit Ars.

2. *a ſubjecto.* Quod in Artibus eſt aliquid effectibile à nobis propter finem: ſed hoc competit ſecundis Intentionibus in Logica: ergo

3. *à Fine.* Logica docet effectionem Inſtrumentorum Logicorum: ergo

4. *à Teſtimonio* tum *Ariſtotelis*, qui Logicam τέχνην vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi; tum aliorum, qui citantur à *Keckerm. tract.* 1. *Præcog. Log. cap.* 2. *parag.* 3.

Arguitur. Ubi ſolvendæ objectiones.

1. *Obj. contra* 1. *concluſionem.* Logica eſt Inſtrumentum: ergo & Habitus Inſtrumentalis.

Sol. hoc non probat quæſitum. Inſtrumentum enim prædicatur de Logica, ut *Relatum* in concreto de ſuo Subjecto, non ut *Genus* de Specie.

2. *Obj. contra* 2. *Concl.* Logica eſt habitus per

per demonstrationem acquisitus, ergo est Scientia. Consequentia patet ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo conclusionem, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ; & sic intelligitur in definitione allata, per quam distinguitur ab *Opinione* & *Intellectu principiorum*; vel *stricte*, prout est una ex quinque speciebus habitus contradivisa Arti & Prudentiæ; & sic requiruntur aliæ conditionis ad Scientiam, sc. quod sit de Subjecto Necessario, & quod acquiescat in contemplatione ejus.

3 *Obj.* Logicus est sciens; ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à *concretis* ad abstracta, ubi prædicatio non est per se. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *part.* 3. & sic est in hoc casu.

4 *Obj.* In Logica est Subjectum proprium, sunt Passiones, sunt Principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam; ergo

Sol. Negatur minor. Nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, ut dictum est modo in responsione ad tertiam.

5 *Obj.*

5 *Obj. Contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cum arte fabrili, & Architectura; sed illæ sunt Artes: ergo

Sol. Non continetur sub eodem genere *proximo* (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem *remoto*.

6 *Obj.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; non sic Logica: ergo

Sol. Major, si sit universalis, non est vera: nam Effectio, quæ est propria Artis operatio, non minus est in Materia interna, quam externa.

Ἐπισκευὴ, ubi

1 Brevis *Repetitio*. Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec Habitum nescio quem Instrmentalem; sed proprie, & γνησίως Artem.

2 *Collectio* πορισμάτων. Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analyticâ*: id quod fecisse constat Aristotelem ex solo titulo Priorum, & Posteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, usum ejus negligunt: secundùm tritum illud; *Merus Logicus, Merus Asinus.*

Hanc

Hanc fere rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed plenius: præsertim ubi variæ sunt & multum dissidentes inter se sententiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiore via incedere, ubi quæstio facilius conjici, & totum negotium una Thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractandi problema aliquantum variari, pro natura ipsorum Problematum: ut si sint *Theoretica* vel *Practica*, *Universalia*, vel *Particularia*; *de præterito*, *præsenti*, vel *futuro*; atque multifariam aliàs. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, ut necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio jam exhibita suo modo & mutatis mutandis, conveniet universis; quod cujusque judicio relinquendum censui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine erroris*, *explicandi subjectum & Prædicatum*, *accipiendi Datum*, *constituendi quæsitum*, *proponendi Opiniones*, *ponendi Conclusiones*, *afferendi Objectiones*, *rejiciendi eas*, *respondendi ad Formam*, *retorquendi*, *paria referendi*, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *distinguendi*, *&c.*

Par. 13. *Imitationis ratio & Ornatus.*

Par. 14. *Geneſis Problematica angustior.*

Eſt & alia tractandi Problematis ratio adhuc anguſtior multo, quæ poteſt duobus modis inſtitui. *Uno*, ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Noſtra Theſis ſine ambitu verborum Categorice ponatur, & uno aut altero principali argumento probatur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter ſolvantur. *Altero*, ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut ſupra, 2. Argumenta utriuſque partis ſeorſim proponantur. 3. Sequatur deciſio quæſtionis per admiſſionem rationum unius partis, et ſolutionem rationum alterius. Quinetiam omitti poteſt utrobique præcognitio terminorum, ubi ſenſus quæſtionis aut obvius eſt, aut non multum obſcurus.

Sylvam materiæ tractandæ non opus eſt hic, ut in ſuperiore capite, ſubnectere: abunde ſatis problematum quævis Diſciplina ſuppeditabit, in quibus ſtudioſi ſe exerceant.

Subtituli Capitis ſecundi.

1 *De Geneſi Problematica.*
2 *De Notione & Expenſione Problematis tractandi.*
3 *De Præfatione.*

4 De

4 *De Evolutione Tituli.*
5 *De Acceptione Dati.*
6 *De Constitutione Quæsiti.*
7 *De Recensione Opinionum.*
8 *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9 *De Objectionibus, & eorum solutione in genere.*
10 *De Solutione ad Conclusionem.*
11 *De Solutione ad Formam.*
12 *De Solutione ad Materiam.*
12 *De Collectione Corollariorum.*

CAP. 3.

De Tractatione Problematis sociali, sive de Disputatione.

Par. 1. *Disputantium numerus & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per Argumentorum collationem, etiam *solitaria*, *Disputatio* est; sed ea vox de sola *Sociali*, quæ fit instante, & premente adversario, per synecdochen excellentiæ plerunque intelligitur. Qua exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de quâ Aristoteles *lib.* 1. *Poster. cap. ult.* animi ἀγχίνοιαν tum etiam ad vim ἐρμηνευτικὴν, & sensa animi apte, &

expedite, proferenda Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnæ, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce et gestu sedato; non clamores cieat et strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori et famæ adversarii prudenter consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpius, quam notet; de forma & verbis non moveat litem, ubi de ipsis rebus constat: nisi forte adversarii juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

Parag. 2. *Materia disputanda.*

Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Vitentur itaque inter disputandum quæstiones 1. quæ fidei officiant, aut bonis moribus, Ut *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De istiusmodi enim Principiis qui dubitari velle videntur,

ſaſte, non ratione ſunt refutandi. II. quæ ſenſuum judicio ſunt plane manifeſtæ: ut *An ignis ſit calidus? An detur motus?* III. quæ rationem ſuperant, & captum humanæ mentis: ut *de loco animæ ſeparatæ; De materia & mole cœli Empyræi.* IV. quæ vanæ, ineptæ, & nugatoriæ ſunt: ut *An nihil & Chimæra ſint fratres? An vulpes ſaltans in vacuo excitet pulverem.*

Parag. 3. *Propoſitio materiæ diſputandæ.*

Diſputatio ſimilis prælio: ſed in præliis acies diſponi prius ſolent utrinque, quam manus conſerantur; & in diſputationibus ipſum *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius eſt. In tranſmarinis Academiis, præſertim Germaniæ, materia diſputanda fere proponitur Thematice ſub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, ut *de Syllogiſmo*; *de Elementis*; *de Principe*: qua artificioſè, & per theſes quaſdam explicatâ à Reſpondente ſecundum formam tractandi Thema ſimplex ſupra traditam *cap.* 1. *hujus Appendicis* in opponentis arbitrio eſt, quamlibet Reſpondentis Theſin argumentis oppugnare. Aſt in celeberrimis Angliæ Academiis proponitur materia diſcutienda ſemper *Problematice*, ſub ratione ſc. vel *Theſis*, ut *Metalla ſunt invicem tranſmutabilia*;

bilia; vel *quæstionis*, ut *An Metalla sunt invicem transmutabilia?* Quâ propositâ quandoque ab *Opponente*, quandoque à *Moderatore*, postulatur respondentis eâ de re sententia: quam ille mox explicat in sua *Suppositione*. Nostrum hunc morem jure præferendum censeo: tum quia disputatio apud nos strictior est, quæ illis vaga nimis; tum quia Problema certi subjecti & prædicati justo aliquo temporis spatio potest aliquo modo plene discuti, cum vix possit expectari, ut Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia sua Attributa. Utilius fortassis facturi & nos & illi; si & nos quandoque ad illorum morem disputationes institueremus, & illi frequentius ad nostrum.

Par. 4. *Suppositio.* Propositâ quæstione, Respondentis est sententiam suam declarare: cujus declarationem in nostris scholis *Suppositionem* dicimus: Vacabulo sane perquam idoneo (etsi aliqui illud suggillarint immerito tali scommate, Quid opus est *Sub*?) Non enim tam *ponitur* Respondentis sententia ut indubie vera, quia sic non recte caderet sub disputationem: quam *supponitur* à Respondente pro vera, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppositio* aut *Rigida*, & *Peremptoria est*; aut *Rationalis*, & *Satisfactoria*.

tisfactoria. Suppositio *Rigida* sive *Peremptoria* est, cum respondens nec terminos Quæstionis aperit, nec rationes affert defensionis suæ; sed propositâ quæstione, nude & simpliciter id indicat solum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos est Oxoniæ in publicis scholis in ordinariis disputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppositio *Rationalis* sive *Satisfactoria* est, in qua Respondens animi sui sententiam, quo plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum distinctione, limitationique Propositionum aperit, & rationum momentis statuminat: qui mos est Oxoniæ in privatis Collegiis, & etiam publice Scholis in disputationibus solennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scholasticis:* hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage hic Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phaleræ & ambitus aurium: ubi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate*

biguitate liberis. Aliàs reſpondens auditores confundet magis quam inſtruet; & quæſtioni tenebras potius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum ſolutione fiat in Suppoſitione.* In reliquis, ſuppoſitio formanda eſt ad rationem Tractationis problematis ſolitariæ in ſuperiore capite expoſitam: ſed ἀναγκὰ omittenda, ſervandáq; in ipſum congreſſum diſputationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur à Reſpondente; & *Auditoribus*, quibus opponetur recocta Crambe.

Parag. 5. *Oppoſitio.* Habita ſuppoſitione; Opponens præſertim in ſolennibus diſputationibus, ſolet aliquando, priuſquam diſputare occœperit, paucula velut perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppoſitionem* dicimus. Interdum eſt oppoſitio propemodum neceſſaria; quoties ſc. Reſpondens aliquod falſum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam caſtigabit, & ſolidis rationibus refutabit ſententiam; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*. Aſt alias ſi adhibeatur, non id fit aliqua rei neceſſitate: ſed ἐκ παρέργου, ut auditorum expectationi aut loci conſuetudini ſatisfiat. In qua non curabit opponens rationes ſolidas adhibuiſſe,

ſed

sed magis rationum umbras; & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quam acuminis; *Rhetorice* magis, quam *Logice*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox objecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamenta jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, liberum est Opponenti quâ videbitur viâ insistere. Caveat tamen duo hæc: 1. ne respondentis, alteriusve cujusquam personam aut famam petulanter habeat. 2. ne in re seria jocis nimium ineptiat. Siquis omni omissa hujusmodi oppositione (nisi ubi solennitas exercitii eam quodammodo flagitare videatur) disputationi se protinùs accingere voluerit; faciet cum laude fortassis, certe cum venia plurimorum.

In ipso conflictu, quo quisque quod sui est muneris, id rite præstet, videndum quæ sint *Opponentis* partes; quæ *Respondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis est *Objicere*, *Urgere*, *Replicare*. *Objicit*, cum argumento, ejusque prosyllogismis thesin Respondentis impugnat. *Urget*, cum requirit a Respondente ut argumento legitime satisfaciat. *Replicat*, cum Responsioni allatæ non acquiescit, sed porro it contra. In Objiciendo tria

Parag. 9. *Officia Opponentis.*

tria hæc ſpectare debet Opponens; 1. *Concluſionem* probandam; 2. *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis.

Par. 7. *Inferre negatam.*

Officium Opponentis *circa concluſionem*, eſt probe perſpectam habere tum Reſpondentis Theſin, tum propoſitionem ab eo quandocunque negatam: ut illam evertere, hanc confirmare poſſit. Primi ſyllogiſmi Concluſio niſi directe contradicat Theſi Reſpondentis, tota diſputatio erit altera propter *Ignorationem Elenchi*; quo non eſt aliud vitium inter diſputandum turpius. Pariter aliena erit, ſi in progreſſu diſputationis inferri unquam contigerit, propoſitionem aliam ab ea, quam reſpondens noviſſime negaverat. Sciat ergo Opponens *propoſitionem negatam* ei ſemper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in concluſionem proximi ſyllogiſmi, ſine ulla mutatione, præſertim in ſenſu: quin & ipſiſſima etiam verba retinenda ſunt, quoties commode fieri poteſt, quo clarior ſit progreſſus. Quod ſi alicubi propter ambiguitatem, obſcuritatem, prolixitatem, aliamve cauſam mutatio verborum ſit facienda, neutiquam tamen id tentandum eſt abſque conſenſu reſpondentis.

Poſtquam

Postquam constiterit de conclusione probanda, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suaderem studioso, donec assidua exercitatione aliquam disputandi facultatem sibi comparaverit, non accedere ad disputandum, imparatum à copia argumentorum, etiam in scriptis. Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illa materia scholastice scripserunt, & destinato. Si non occurrunt argumenta in libris, tecum in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propositionis probandæ, *Subjecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facile extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ de *Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib.* 3. *compend. cap.* 6. Distinctiones insuper & limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis *Distinctio*, & *Limitatio*, in aliqua quæstione, quæ non propterea adhibetur, ut occuratur tacitæ alicui objectioni contra illã Quæstionem, ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus. Objectiones sic elicies, si applicare velis illam partem earum, quæ non congruit cum sensu respondentis, alicui termino cui congruet. E. g. si objicien-

Parag. 8. *Invenire Medium.*

dum

dũ esset contra Porphyrianam speciei infimæ definitionẽ, hanc sc. *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid*: in explicatione illius definitionis, *lib.* 1. *Comp.* nostri cap. 3. Par. 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediatè*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantùm*. Prior limitatio suggerit mihi dari aliquid, quod non est species, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, idque immediate de pluribus differentibus numero in quid, sed non numero tantùm; ut *Animal De Homine & Equo*. Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate* & *Platone*, qui differunt numero: posteriorem, quod *Animal* prædicatur in *quid* etiam immediate de *Homine* & *Equo*, quos differre certum est numero, cum & specie differunt. Et tamen Animal non est infima species, ergo videtur dicta definitio convenire aliis à definito; & proinde esse vitiosa, Fusius ista fortassis exposui quam par erat: sed quod factum est in Tyronum gratiam, æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, sed quæ plus videntur habere

diffi-

difficultatum & virium, atque illis fortiter preme Respondentem, prætermissis levioribus: nisi volueris præmissâ Fallaciâ aut tenui aliquo argumento peritiam Respondentis, quasi tentando explorare; ut solent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hostem prius tentare, quam res justo prælio cernatur.

Sed frustra Conclusio probanda prænoscitur, & Argumenta conquiruntur, nisi ex Argumentis conclusio debite inferatur. In eam rem consulerem tyronibus, donec assuetudine promptiores evaserint, Syllogismos suos in chartula describere iisdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram singulorum Syllogismorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati sunt. e. g. si tibi disputandum esset adversus dictam infimæ speciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum, quæ *par.* 8. afferuntur; sic formandus esset progressus disputationis, & in charta describendus.

Par. 9. *Debite concludere.*

Da- *Quæ definitio convenit alteri à definito, ea est vitiosa:*
ri- *Sed dicta definitio infimæ speciei convenit alteri à definito.*
i, ergo *est vitiosa.*

Major

Major est manifesta ex legibus definitionis: Minor probatur Syllogismo Hypothetico sic,

à posit. Ant. ad posit. Cons. { *Si Dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri à definito;* / *Sed convenit Generi:* ergo / *Convenit alteri à definito.*

Minor probatur Syllogismo de termino obliquo sic

Da- *Animal est Genus:*
ri- *Dicta definitio convenit Animali:*
i. ergo *convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar. *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.*
ergo.
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogismo expositorio, & de termino obliquo sic

Bar- *Socrates & Plato sunt plura differentia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid:* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

Tædet ista puerilia tanto conatu: sed qui in minu-

minutioribus hisce aliquandiu semet exercuerit, sentiet brevi cum suo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Postquam eo perducta res est argumentando, ut nihil ultra negari posse videatur; Opponentis proximum officium est, urgere adversarium ad Responsionem. Si *fugiat*; ut repetatur argumentum: si *hæreat*; ut vel negetur aliquid, vel respondeatur: si *Fallaciam clamet*; ut ostendatur quæ sit Fallacia, & ubi lateat: si *diverticula quærat*; ut punctim respondeatur alicui propositioni, aut termino: si *minus apposite distinguat*; ut distinctionis membra utrique propositioni applicentur, in qua terminus ille reperitur quem distinguit: si *absurde negat*; ut rationem aliquam ostendat negationis: si *tergiversare pergat* impudenter; ut astantium judicio stetur, quem illi victum pronunciarint. Par. 10. *urgere ad responsionẽ.*

Si respondens occurrat argumento responsione non prorsus aliena; Opponens alio se vertat oportet. *Repetat* primo responsionem, ut eam pensiculatius dijudicet; tum vero id agat maxime, ut ex ea, si fieri possit, Respondens cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod prius posuerat; vel concedendo Parag. 11. *Replicare.*

dendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet*: sed non sufficiet utrivis parti distinctionis contravenire replicando, (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut Respondentem longius à quæstione abducant:) sed adversus illam tantum distinctionis partem replicandum est, quæ magis conjuncta est cum statu quæstionis, propriúsque ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directe replicet; nec sciat argumentis argumenta artificiose attexere, ut replicationis videri possint magis ad responsionem, quàm novæ objectiones adversùs principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palam acquiescere, & novo argumento uti, quam ubi abunde satisfactum est, usque contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

Parag. 12. *Officia Respondentis. Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere*, *Negare*, *Solvere*. Repetat primo quæ objiciuntur ab opponente iisdem terminis, si sint commodi & rite dispositi: quod si Opponens per *imperitiam* aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minùs accurata

rata usus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione, quæ necessaria est in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corigat priusquam fiat progressus ulterior; tum ipsius etiam *Respondentis*, ut vim rationis altius figat animo, & moram aliquam lucretur responsionis; *Auditorum* denique, ut ipsius exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

Postquam repetierit objectum Respondens, aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio*, *Forma*, *Propositio*: Conclusio, si sit *aliena*; Forma, si sit *vitiosa*; Propositio, si sit *Falsa*. Si opponens aut in primo syllogismo non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proxime negatam, Respondens habet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam ut ἀπερίσπαστον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiore *cap.* Par. 8. Si opponens peccet in aliquam legem Syllogisticam,

Parag. 13. *Negare.*

gisticam, Respondens negabit *Syllogismum* vel *Formam* argumentationis. Si opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit, sive ea Major sit, sive Minor: sed *Major*, quia fere nititur axiomate aliquo generali, rarius neganda venit; *Minor* frequentius. Quod si utraque Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & utramque negare: sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi utram voluerit; ipse potius unam è duabus ei imponat probandam, quæ scilicet est quæstioni conjunctior: *Majorem* quandoque, multo sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ data opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis probandi optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommode loqui, abripiant.

Parag. 14. *Quandoq; rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, ubi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negâsse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinarie* ratio negationis; cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas

suas *assignare*. Sed quia, ut dici solet, *stultus quivis unus plus negare potest quam decem sapientes probare*; nec finis ullus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine; propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur; ut

1. *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temere rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari: quorum mentibus iste scrupulus est eximendus assignata ratione negandi.

2. *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim ut particulare illud vitium detegat, quo putat laborare Rationem ab Opponente adductam.

3. *Quando negat multiplicatam Hypotheticam*, solent nonnulli, quo molestiam crent Opponenti, Hypotheticas semper negare, ineptissimo sane compendio, non quod negandæ sint, (parum id illis curæ est) sed quod Hypotheticæ sint: &, si denuo ostendatur eas ex Antecedente manifestissimo necessariò sequi, negare tamen iterum Consequentiam, & sic deinceps in infinitum. Si quando res forte postulet negari sic multiplicatam

ciplicatam Hypotheticam, Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non aliter, quàm si assignata ratione palam faciat omnibus, id ab eo factum judicio, non protervia.

4. *Quando negat inductionem sine instantia.* Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed potest fieri, ut ubi multæ instantiæ adduci possent in contrarium, nulla tamen subito occurrat Respondenti, in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatæ Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis, quæ aperte afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis; sed fecerit cum aliqua candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam ubi non ex necessitate tenetur id præstare.

Parag. 15. *Solvere Argumentum.* De Solutione non ante cogitabit Respondens, quam Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquam quod respondentem arguat formidinis, ingratæ sunt semper auditoribus; proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commode possit; ubi ve-

ro

ro nihil amplius negari potest, tum demum solutionem adhibeat, qualem ipsa Objectio requiret. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, qua niti videtur Objectio; si *Terminus* aliquis sit *ambiguus* ut fere fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris cap. Parag. 10. Si *Authoritate* pugnetur; locus authoris inspiciendus; scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus; genuinus verborum sensus inde afferendus, & cum nostra defensione conciliandus. Potest autem rejici authoritas nonnunquam, præsertim si ostendi possit, quid authorem in id erroris impulerit; cæterum non est hoc temere faciendum, sed parciùs, & modestè, & oppositâ vel gravi aliqua ratione in contrarium, vel testimonio alterius cujusquam non contemnendi authoris. *Directæ solutioni* potest ex abundanti addi & *Indirecta*; retorquendo sc. Objectionem in ipsum adversarium; sed indirecta sine directa non sufficiet, ut quæ sit responsio *ad hominem*, non *ad rem*.

Sed quoniam solvuntur pleraque argumenta non aliter, quam distinctionibus; intererit vel plurimùm cujusvis disputaturi, præcipuas aliquot Distinctionis leges cognovisse. Parag. 16. *Leges distinctionis.*

1. Di-

1. *Distinctio non sit nimium generalis.* Multi cùm nondum solverè non possunt Objectionis, ut tamen videantur respondisse, distinguunt de aliquo ejus termino; dicuntque aliquid in genere, quod quidem verum est, & fortassis illi termino congruum; sed non oppositum ipsi (ut loquuntur) *puncto* præsentis argumenti. Tunc autem cognoscitur quod distinctio sit nimis generalis, cum applicari possit ipsi termino separatim, sed non accommodari utrique propositioni Objectionis vbi ille terminus reperitur.

2. *Distinctionis membra sint opposita.* Vitiosa proinde illa est, cujus una pars cum reliqua coincidit, aut in ipsa concluditur.

3. *Distinctio terminis propriis & Scholasticis concipiatur.* Videre est plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Objectionis penitùs perspectam habent, sciuntque omnino quid sit respondendum, quantum ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tamen versari in hac disputandi palæstrâ; dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duabus facillimè dictionibus & multò plenius expediviſſet. Rideant elegantuli licèt

Barbariem

Barbariem Scholasticorum; unus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objectas difficultates brevi ejusmodi Barbarismo facilius dissolvet, atque etiam felicius; quam centum *Ciceros*, aut *Lipsii*, aliquot pagellis.

Par. 17. *Sylva Distinctionum Communiorum.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant, utilissimum fuerit, Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atque ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere utiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in sua synopsi distinctionum*: cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè amplissimi usus: quarum sylvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. *Large* & *stricte*, Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperienda, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc angustius.

II. *Proprie* & *Improprie*, Usum habet, ubi voces & phrases cùm propriam significationem habet, tum tropicam.

III. *Mediate* & *Immediate*, Usum habet in

Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: universim in iis inter quæ aliena reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Prædicationis*. Huic cognatæ est ly *Proxime* & *Remote*.

IV. *Absolute* & *Respective*. Usum habet, in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V. *Primario* & *Secundario*. Usum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter* & *Formaliter*. Usum habet in *Substantiis* ex Materia & Forma constantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisque nonnullis; & in *Objectis rerum*: & in *Terminis primæ & secundæ Intentionis*. Est hæc distincto etiam aliàs latissimi usus propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ*.

VII. *Simpliciter* & *Secundum quid*. Usum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur, cum, vel sine limitatione.

VIII. *Per se* & *per Accidens*. Usum habet in Causis & Effectibus; in Actionibus & Passionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX.

IX. *Actu* & *Potentia.* Usum habet in rebus materialibus & corruptibilibus, inque eis quibus potentia aliqua competere potest, sive *Activa*, sive *Passiva.*

X. *Perfecte* & *Imperfecte.* Usum habet in eis quæ variantur secundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare possunt, atque istarum fortassis alios usus: sed istas probe qui calluerit, & quoties opus est, expedite noverit adhibere; poterit earum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, rectà ire obviam.

Officia *Moderatoris*, sive *Præsidis*, sunt ista; 1. *Formam tueri legitimæ disputationis* inter Opponentem, & Respondentem: hoc est, rixas & tumultus compescere, curare ut utraque pars semet intra debitas metas contineat, ut in quæstione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliaque id generis. II. *Adjuvare disputantes* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, si ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Respondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum, si aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus responsionem, si sit obscurior; Parag. 18. *Officium moderatoris*

obſcutior; *Addendo* ei aliquid, ſi non ſit ſatis plena; *Illuſtrando* eam, ut firma & appoſita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, ſi data à Reſpondente non ſatisfaciat objecto. III. *Diſputationem concludere*: idque ſi tempus patiatur, cum brevi aliqua deciſione quæſtionis, & repetitione ſummaria totius diſputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Diſputatione Sociali in genere, ejuſque fructu.*
2 *De Modeſtia, Ingennitate, & Candore diſputantium.*
3 *De Conditione Materiæ diſputandæ.*
4 *De Propoſitione Materiæ diſputandæ.*
5 *De Suppoſitione.*
6 *De Oppoſitione,*
7 *De Officiis Opponentis, & Reſpondentis in genere.*
8 *De Officio Opponentis, circa concluſionem.*
9 *De Inveniendis Objectionbus.*
10 *De Objectionibus rite formandis.*
11 De *officio Opponentis in Urgendo.*
12 De *Reduplicatione.*
13 De *Officio Reſpondentis in Repetendo.*
14 De *Negatione.*
15 De *reddenda ratione negationis.*

16 De

16 De *responsione ad Authoritatem.*
17 De *Solutione Argumentorum.*
18 De *Legibus Distinctionis.*
19 De *Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu.*
20 De *officio Moderatoris.*

CAP. 4.

De Genesi Methodica: sive de Constitutione integræ Disciplinæ.

Parag. 1. *Methodi Disciplinarum.*

Genesis Methodica, est Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundum leges Methodicæ dispositionis. Multis præceptionbus hac in re opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib.* 3. *Comp. cap.* 30. 31. satis perspicue haberi possunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap.* 30. *par.* 8. Disciplinas *Contemplativas*, quæ scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica, Geometria*, & earum partes: quales sunt tractatus *de Anima, Cyclometria, Trigonometria* disponi debere methodo Compositiva. *Operatrices* vero, quæ sunt Artes, ut *Logica, Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica, Theologia*: earumque partes, quales sunt tractatus *de Prædi-*

obſcurior; *Addendo* ei aliquid, ſi non ſit ſatis plena; *Illuſtrando* eam, ut firma & appoſita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, ſi data à Reſpondente non ſatisfaciat objecto. III. *Diſputationem concludere*: idque ſi tempus patiatur, cum brevi aliqua deciſione quæſtionis, & repetitione ſummaria totius diſputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Diſputatione Sociali in genere, ejuſque fructu.*
2 *De Modeſtia, Ingenuitate, & Candore diſputantium.*
3 *De Conditione Materiæ diſputandæ.*
4 *De Propoſitione Materiæ diſputandæ.*
5 *De Suppoſitione.*
6 *De Oppoſitione,*
7 *De Officiis Opponentis, & Reſpondentis in genere.*
8 *De Officio Opponentis, circa concluſionem.*
9 *De Inveniendis Objectionbus.*
10 *De Objectionibus rite formandis.*
11 De *officio Opponentis in Urgendo.*
12 De *Reduplicatione.*
13 De *Officio Reſpondentis in Repetendo.*
14 De *Negatione.*
15 De *reddenda ratione negationis.*

16 De

16 De *responsione ad Authoritatem.*
17 De *Solutione Argumentorum.*
18 De *Legibus Distinctionis.*
19 De *Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu.*
20 De *officio Moderatoris.*

CAP. 4.

De Genesi Methodica: sive de Constitutione integræ Disciplinæ.

Parag. 1. *Methodi Disciplinarum.*

Genesis Methodica, est Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundum leges Methodicæ dispositionis. Multis præceptionbus hac in re opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib.* 3. *Comp. cap.* 30. 31. satis perspicue haberi possunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap.* 30. *par.* 8. Disciplinas *Contemplativas*, quæ scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica, Geometria*, & earum partes: quales sunt tractatus *de Anima, Cyclometria, Trigonometria* disponi debere methodo Compositiva. *Operatrices* vero, quæ sunt Artes, ut *Logica, Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica, Theologia*: earumque partes, quales sunt tractatus *de Pradi-*

Prædicamentis, de Symptomatis Morborum, de Principe; de Ecclesia; Methodo Resolutiva. Quæ tractanda sunt in quavis Disciplina, aut *Præcognitæ* ejus sunt, aut *Systematis partes*; & in instrumentalibus etiam *Usus*: tractantur autem ista per *Præcepta, Commentarios*, & *Quæstiones*.

Parag. 2. *Præcognita* in omni Disciplina præmittenda sunt. De ipsius Disciplinæ *Nomine*: De ejus *Genere*, & propria sede ἐν τῷ κύκλῳ τῆς παιδείας, in universo illo Orbe & Circulo disciplinarum. De ejus *Differentia* à cognatis disciplinis, sumptâ ut plurimùm à *Subjecto* ejus proprio tum Materiali tum etiam Formali; De *Notione* illius subjecti saltem quoad *quid nominis*. Atque ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicorum*: ast in Practicis, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tum maxime proprii *Finis* multò uberior Præcognitio.

Præcognita

Par. 3. Habitis Præcognitis, *Partitio* disciplinæ mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ ut commode fiat, aut secus; perinde recta fere erit, aut vitiosa tota Methodus in reliqua tractatione. In plerisque disciplinis prima Partitio debet esse in partem *Generalem*,

Systema.

lem, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subjecti*, aut *quasi-Subjecti*, in genere: ut in *Physica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus; *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethica* de virtutum Principiis Communibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Assuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Discretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quasi Subjecti*, & Specierum speciebus; atque deinceps, dum ad infimas perveniatur: considerando in Singulis Principia & Affectiones secundum rationes suas communes aut speciales, ut ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas partitiones, & subpartitiones, Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in disciplinis Instrumentalibus tantùm) *Gymnasium*: ea appellatione complexi ejusmodi Tractatum in quo ostendatur *Usus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum,

rum, quorum *Natura, & Explicatio* in ipſo Syſtemate tradita eſt. Exempla Methodicæ diſpoſitionis & in Scientiis, ut *Phyſica*; & in Artibus Inſtrumentalibus, ut *Logica*; facile erat hîc ſubjeciſſe per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν τύπῳ: ſed quod eſt à tam multis ante præſtitum, nolo molem addat huic libello.

Par. 4. *Præcepta.* Porro tractanda ſunt tum *Præcognita*, tum Syſtematis *Partes* & *Uſus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæſtiones*; quorum præcepta ſunt ſimpliciter neceſſaria; Commentarii vero, & Quæſtiones, non niſi ad bene eſſe tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Diviſiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Diviſiones* rem tractandam, ſi ſit generalis, in *Species*; ſi integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata ſi eo tantum fine tradantur, ut cognoſcantur, ſicut in Diſciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potius dicuntur; ſed ubi præcipiuntur, ut ſint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; ſicut in Diſciplinis Operatricibus rectius *Canones* ſeu *Regulæ* appellantur. Præcepta ſint 1. *vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2. *Neceſſaria*: & quam fieri poteſt,

Panca:

Panca: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius sunt vel modicæ, aut resecanda erunt, aut certe commentariis potius inserenda. 3. *Methodice dispositæ*: aliàs turbata reddentur omnia, & confusa. 4. *Brevia*: si quid enim fusius explicandum sit, Commentariis reservetur, aut Quæstionibus.

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis subjiciuntur, ut illis lucem aut authoritatem præstent: Suntque inter alia præcipue ista. Parag. 5. *Commentarii.*

I. *Declaratio & Defensio Methodi nostræ*: Quæ ut utilis est aliàs; ita est omnino necessaria, ubi nova methodo insistimus, diversaque ab aliis, qui ante nos tractarunt res easdem.

II. *Explicatio Præceptorum*; propter termini alicujus ambiguitatem aut obscuritatem, vel ipsius præcepti brevitatem, fusiore explicatione indigeant, quod sæpissime contingit.

III. *Allegatio Testimoniorum.* Firmabit enim valde assensum nostrum, si præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorum virorum vel niti authoritate, vel suffragiis & calculis comprobari. Juvabit hîc etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrant nobis inter legendum eadem præcepta sub aliis terminis;

terminis; præsertim si dextre, noveque, & subtiliter concipiantur. *E. g.* Theorema hoc est nobile Physicum; *Natura semper agit ad ultimum sui posse.*. Hoc alii varie sic expressêre, *Natura est indocta. Natura nunquam agit prævaricatorem. Natura non est dissimulatrix virium suarum. Natura sic agit propter finem, ut non dileberet de mediis, &c.* Ista & similia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illustratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: at in Exemplis difficile est esse nimium. Hæc enim & usum Præceptorum ostendunt, & memoriam firmant. Suaderem singulis Præceptis tria quatuorve ad minimum Exempla subdi: eaque ex illustrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria seriaque meditatio suppeditare poterit. Id si nos in istoc opusculo non præstitimus, sciat velim bonus Lector non hoc incuria factum, aut penuria exemplorum, sed consulto: tum quòd compendium meditabamur; tum potissimùm ut parcitas nostra excitaret industriam studiosorum ad conquirendam undique uberiorem Exemplorum segetem, quæ locis idoneis disponant in libris suis sub titulis Quæstionum, quas propterea

rea singulis capitibus subjicienda, curavimus.

V. *Exceptiones à regulis.* Quæ necessariæ sunto potissimùm in disciplinis operatricibus: in quibus regulæ & Propositiones rariùs sunt κατὰ παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, *Communiter* veræ, non *Universaliter*. Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quascunque propositionum necessarias Limitationes: quamvis *Exceptiones & Limitationes* ipsis præceptis fortassis conjungi poterint, ut eorum pars: non in Commentarios rejici, secundum illum nescio cujus; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam universalem.*

VI. *Solutio dubiorum.* Leviorum scil. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quæstiones. Si quis tamen etiam omnia ista, quæ Commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quæ Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multum: concinniùs tamen fecerit, qui illa distinxerit:

Materia nobilior controversa, Quæstionibus pertractanda servabitur. Ratio autem tractandi quæstiones declarata supra est *cap.* 2. ubi de Tractatione Parag. 6. *Quæstiones*

Problematis solitaria, satis multa. Ratio vero colligendi Quæstiones opportunius in altera appendice ostendetur *cap.* 3. quo Lectorem mitto. Atque hactenus de eousu Logicæ, qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Genesi Methodica in genere.*
2 *De Præcognitis Disciplinarum.*
3 *De Systemate Disciplinarum.*
4 *De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.*
5 *De Systemate Disciplinæ Operatricis.*
6 *De Gymnasio.*
7 *De Præceptis Disciplinarum.*
8 *De Commentariis Præceptorum.*
9 *De Quæstionibus.*

CAP. 5.

De *Analysi Logicæ.*

Par. 1. *Resolutionis Definitio & usus.*

ANalysis est *Operatio Logica* (*Grammatica & Rhetorica* alius sunt rationis) quâ artificiosè tractata secundum præcepta Logica, pari artificio recognoscuntur, & resolvuntur. Pendet *Analysis*, atque intelligitur ex *Genesi*: nam ut eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas;

Thebas; ita ejusdem artificii est res componendo tractare, & resolvendo recognoscere. Quod resolvendum est supponitur esse Compositum: itaque erit *Analysis* perpetuo alicujus *Textus*; qui quasi retexendus est. Ejus usus est in omni vita cùm frequentissimus, tum etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod est aliquo artificio compositum; è re nostra fuerit, illud vel *expresse* in chartis, vel saltem *tacite* in mente resolvere: mirum dictu est quantum inde & *Judicium* firmetur, & juvetur *Memoria*.

Par. 2. *Præcognita de Textu.*

Plerumque ante ipsam Resolutionem Textus propositi, quædam veniunt præmittenda; quibus ratio & fructus futuræ operationis ostendatur. Eorum explicationem, *partem* Resolutionis *externam* aliqui dixerunt; rectius fortassis *Præcognita* voces: quæ non tam pars est Resolutionis, quam præparatio ad ipsam. Præcognita illa versantur circa *Textum* resolvendum; suntque præcipue tria: *Argumentum, Causæ, adjuncta*.

I. *Argumentum*, sive *Materia Textus* ante omnia eruenda est; cujus considerandum primò, *Genus*: sitne Thema Simplex, vel propositio, vel Syllogismus, vel integræ disciplinæ Systema, aut Systematis

Methodica pars? secundò, *Conditio*; si *Thema simplex*, utrum sit substantiale, an accidentale; singulare, vel universale, &c? Si *Propositio*, utrum sit Categorica, vel Hypothetica: pura, vel modalis: universalis, vel particularis: una, vel plures, &c? Si *Syllogismus*, utrum sit medii necessarii, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, &c? Si *Systema*, aut Systematis *pars*, utrum sit contemplatrix, vel Operatrix, &c? tertio, *Sedes ἐν τῷ κύκλῳ*: ad quamnam sc. Disciplinam pertineat.

II. *Causæ Textus* præcognoscendæ sunt potissimum duæ. 1. *Principalis*, qui est *Author* ejus. 1. *Impulsiva*, qui est *Occasio Scribendi*. Utrumque enim explicari debet, sed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quem resolvendum suscepimus, & quid authorem impulerit ad delectum istius Argumenti.

III. *Adjuncta*, sive *Effecta Textus*: ubi ostendetur tractationis resolvendæ aut *Necessitas* (si qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum necessaria quæque nec fructum habitura est nec voluptatem, inanem operam sumere.

Parag. 3. *Analysis Simplex.* Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica*. *Simplex Analysis* est, quâ propositio aliqua aut Syllogis-

mus in suas partes resolvitur. Ratio Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si Propositio aut Syllogismus Resolvendus plene & aperte disponatur: ubi vero dispositio non est aperta & manifesta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Crypsin* debiti ordinis in partibus;) Resolvens habet istis occurrere *Supplendo* quod necessario subintelligitur; *amputanda* quicquid partibus essentialibus amplificationis aut illustrationis ergo superadditur: atque inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo*. Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionem & Syllogismorum doctrina vel leviter versato.

Par. 4. *Analysis Thematica.*

Analysis *Methodica late* est, qua longior aliqua tractatio resolvitur; estque triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica stricte*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda.

I. *Thema Principale investigetur, & constituatur*. Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Præcognitis, non est hic agendum denuo. Si sint in textu pro-

posito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II. *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod Logice ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos ipsum explicari potest; salvâ conditione suâ: at Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcise, quos Author in textu exhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certe Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissime explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III. *Terminis explicantibus Thema Logica Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis *Genus*, *Objectum*, *Effecta*, &c. nec tamen dicere, quod hæc sunt talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas notiones, quæ iis competunt respectu subjecti Thematis. Quin istuc quî præstabit dextre, nisi cognitas habuerit *notas*, *phrases*, & *formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum intentionum; v. g. *Causæ Finalis*, *Objecti*, *Instrumenti*, & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum,

ad

ad quas rite pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabunt juvenes; vel ex propria observatione, vel aliunde descripta. Utilis est hoc saltem nomine liber decimus systematis Logici *Joh. Henr. Alstedii*: quo in libro vide *usum declarationis* doctrinæ de causa finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, si velis imitari, facile illud exorabis, ne in in reliquis imitere.

IV. *Amplificantia accurate secernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim sola Logica est: quæ explicationi accedunt ornatûs gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* sunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta sunt ista: sed qui Logice Textum resolvit, ejusmodi heterogenea aut resecabit penitùs, aut certe diligenter separabit ab iis quæ proprie Logica sunt.

Analysis Problematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propositiones ponuntur tantùm, aut explicantur sine ullis Probationibus, (resolutio enim ejusmodi Textûs pertinet ad *Analysin simplicem*, de quâ paulò ante diximus par. 3.) sed eum, in quo problema aliquod seu quæstio tractatur per argumenta & probationes: unde & non-

Parag. 5 *Analysis Problematica.*

nullis *Textus syllogisticus* dicitur. Analysis Problematica sic instituatur.

I *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in uno Textu æque principaliter tractantur, fiat partitio: & de singulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur.* Idq; ex textu, si author eas expresse adhibuerit: si non; saltem resolvens ipse addat, quæ sunt necessariæ.

III *Conclusio vel Conclusiones, quibus Author sententiam suam complexus est, proponantur.* Cum suis quæque limitationibus necessariis.

IV *Argumenta, quibus probantur Conclusiones, per certas classes distribuantur.* Rejectis omnino, vel saltem sejunctis, amplificationibus, & ornatu. Classes vero argumentorum sic distinguendæ sunt, ut Argumenta ejusdem, vel cognati medii in eadem classe collocentur: *Testimonia* ab Argumentis *Artificialibus*, *Nominalia* à *Realibus*, *Medii Necessarii* à Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. separentur classibus.

V *Loci indicentur argumentorum, & Syllogismi informentur.* v. g. dicatur quòd tale argumentum sit ductum *à Genere*, *à Causa Finali*, *ab Effecto*, *à Minore* vel alio loco.

loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *Additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propositionum, quæ in textu cryptice disponuntur.

VI *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expresse in Textu ponantur, sive tacite, & κατ' ἀναλυσιν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis responsio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex textu ostendatur peculiari cujusque Syllogismi in Objectione vitium in Forma, aut Materia.

VII *Corollaria proponantur.* Siqua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ea ex illis.

Analysis mixta, est artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata simplicia, & Problemata, quæ tamen non sunt confundenda; quod constat fecisse plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus istiusmodi venit resolvendus, partitio oportet fiat, quâ separentur Par. 6. *Analysis mixta.*

tur Simplicia Themata à Problematibus: utriusque vero partis Resolutio seorsim instituatur, secundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Parag. 7. *Analysis Methodica stricte* (quæ & *Analysis Methodica.* *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ aut ejus integræ partis adhibitum. Ea sic instituenda est.

I *Præcepta Disciplinæ indicentur.* Sitne Contemplatrix Disciplina, an Operatrix; aut hujus, illiusve pars.

II *Partitio textus fiat methodice.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere, & species ejus; *principia* communia, & specialia. In operatricibus, quoad finem & ejus subjectum; media ad finem conducentia, eorumque principia & adjuncta necessaria in genere & in specie. Si Textus in *libros & capita* distinguatur; sic instituetur Partitio (idque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus sit accommodata.

III *Præcepta à Commentariis & Quæstionibus accurate distinguatur.* Quod Amplificatione sunt Explicationibus & Probationibus, id sunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in Analysi *Thematica*, &

Pro-

roblematica, sic isti in *Methodica*, aut amtentur prorsus, aut caute separentur ab sis Præceptis.

V. *Connectiones partium notentur.* In iis nim potissimum vis Methodi posita est: ac aliter constabit, quomodo partes Tratationis inter se cohæreant.

Exempla singularum specierum resolutionis nimis longum esset ic subjicere. Eorum loco *Sylvum Textuum* exhibeo, quibus resolvendis ercere se poterint, qui volent. Sunto ergo xempla.

Par. 8. *Materia practicandi*

Textus Thematici.

Acroamatici. Libri quarti Ethicorum Aristotelis tria prima capita, ubi Thema simplex tractatur, *Liberalitas.*

Exoterici. Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; ubi tractatur Thema simplex, *Amicitia.*

Textus Problematici.

Acroamatici. 1. Caput octavum libri Physicorum; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura.*

Exoterici. 1. Dialogus Ciceronis de senectute; ubi disputatur, *An Senectus*

sit

sit miſera? 2. Liber Senecæ de conſtanti ſapientis: ubi diſputatur, *An in ſapientem cadit injuria?* textus brevioris exempli poſſunt eſſe ſingula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti.

1 *Acroamatici.* Tractatus Ariſtotelis de loco lib. 4. Phyſ. in quo & Loci natura *Thematice* explicatur, & Quæſtiones nonnullæ de eodem diſcutiuntur *Problematice.*

2 *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ in quo *Ira Thematice* explicatur per *ſubjectum, cauſam efficientem, objecta*; aliquot etiam *Quæſtionum* circa illam materiam agitatione interſertâ. *Concionum ſacrarum*, quæ in Templis habentur pleræque ſunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus. Explicationes enim ſingularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, ſunt *Tractationes Thematicæ*: Propoſitiones vero Doctrinales, quas ex partibus firmant, cum Corrolariorum (quos *Uſus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ.* Utinam in iſtiuſmodi Concionum Logicâ analyſi juvenes ſe aſſidue exercerent! ingens inde brevi ſenſuri incrementum cùm pietatis, tum artis.

Textus

extus Systematici.

Disciplinæ contemplatricis. 1. *Integræ*, Aristotelis universa opera Physica, 2. *Partialis*; Libri Aristotelis de Cœlo: ejusdem de anima.

Disciplinæ Operatricis. 1. *Integræ*, Ethica Aristotelis. 2. *Partialis*, Pars aliqua hujus Compendii, putà secundus ejus liber; vel Tractatus de Demonstratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16 inclusive.

Subtituli capitis quinti.

1 *De Analysi in Genere.*
2 *De Præcognitis circa Textum.*
3 *De Simplici Analysi Propositionum.*
4 *De Simplici Analysi Syllogismorum.*
5 *De Analysi Thematica.*
6 *De Analysi Problematica.*
7 *De Analysi Mixta.*
8 *De Analysi Methodica.*

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR,

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinque Habitibus Mentis.

Par. 1. *Summa hujus appendicis.*

APpendicem hanc Miſcella quædam generalia complectentem (illa quidem pleraque non proprie Logica, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus tore nec inutilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere, velut ſupernumerarium quoddam ἐπίμετρον; & reliqui operis Corollarium. In qua quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi, ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum Univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

Nulla

Nulla potest tractatio rite instiui, nisi ad propriam suam disciplinam revocetur; nec Disciplinæ extre distingui ab invicem, nisi prius constet ad quem habitum mentis quæque sit referenda. Est autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquisita, per quam intellectus proxime disponitur ad assentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per istam definitionem. 1. *Habitus infusi*; ut Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*: ut virtutes & vitia: quia eorum *subjectum* est facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falsum; *Propria operatio*, Electio aut Fuga, non Assensus & Dissensus. 3. *Habitus vitiosus*: ut error: quia per eum mens assentit falsitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falsum*; ut Opinio, Suspicio, Fides Humana: quia assensus, quem isti pariunt in mente, non est infallibilis; ut cui potest subesse falsum. *Habitus distinguuntur invicem per suos Actus: Actus vero per Objecta.* Par. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Istis exclusis, numerus Habituum mentis est præcise quinarius, prout eorum species enumerantur ab *Aristotele lib. 6. Eth. cap. 3.* Ic. Intellectus principiorum, Par. 3. *Habituum Numerus.*

cipiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia & Sapientia* circa conclusiones in Materia Speculabili; *Prudentia* vero & *Ars* in materia Operabili. De singularum natura, & proprietatibus dicendum ordine.

Parag. 4. *Intellectus.* Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediate principiis immediatis.* Actus intellectus proprius, est *Assensus Immediatus:* & Objectum proprium, *Principium Immediatũ.* Sicut enim id in quod tendit intellectus est veritas immediata immedietatesc. causæ; (de quâ vide *l.* 3 *Comp. c.* 12. *Par.* 11.) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiã in re ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristoteli νῦς. Latinis vel simpliciter *Intellectus*: vel adjecto (distinctionis ergo) proprio ejus Objecto, *Intellectus Principiorum.* Cum autem tria sint, quæ promiscue passim *Intellectus* nomen sortiuntur; ipsa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præsens *Habitus*: poterint tria hæc commodissimis appellationibus sic distingui; si

potentia

potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

Principia Immediata alia sunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoscitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ quæ *Factiva* Latine verti possunt. Ex qua Principiorum diversitate totidem oriuntur species intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa principia *sciendi*, qualia est illud Metaphysicum, *Impossibile est idem esse & non esse*. Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia *Agendi*: quale est illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Intelligentia *Poetica* (quam Alstedius, quod novo sed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico Mechanicum* primus nominaverit, non est quod glorietur) versatur circa principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur*. Sed istæ omnes species conveniunt in una communi ratione univoca, secundum quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus habitûs, ut una tantum species ejus. Par. 5. Species ejus.

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati* Parag. 6. Scientia.

tati neceſſariæ propter evidentiam quam habet in ſuis cauſis proximis. Objectum Scientiæ eſt veritas neceſſaria, neceſſitate ſc. non ſolum *prædicationis* in ſe tota, ſed etiam *exiſtentiæ* ex parte ſubjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* poſſunt cadere ſub ſcientiam: & per hoc diſtinguitur ſcientia ab Artibus & Prudentiis; quarum ſubjecta non habent eſſe per ſe, niſi ſolum per operationem noſtram. Proprius ejus Actus eſt aſſenſus certus propter evidentiam cauſæ proximæ; & per hoc diſtinguitur à ſapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis aſſenſus vide *lib.* 3. *Comp. c.* 11. *par.* 2.

Sapientia eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendũ firmiter concluſioni neceſſariæ propter evidentiam quam habet in ſuis cauſis primis & ſupremis*. Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ: niſi quod reſtrictius ſit propter quaſdam requiſitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus eſt aſſenſus certus propter evidentiam cauſæ univerſaliſſimæ & primæ. *Ariſt. l.* 1. *Metaph. cap.* 2. ponit ſex proprietates Sapientiæ; quæ omnes Metaphyſicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Verſari circa omnia.* Non ſecundum proprias rationes, ſed ſecundum rationes communes omnibus, in quantum ſunt Entia.

2. *Verſari*

2. *Versari circa difficillima.* Universaliſſima ſc. & a vulgi cognitione remotiſſima; qui vix ultra ſenſum ſapiunt.

3. *Versari circa certiſſima & evidentiſſima.* Non contradicat hoc ſuperiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora ſunt & evidentiora naturâ, quæ ſunt propinquiora primis principiis, qualia ſunt universaliora.

4. *Aptiſſimam eſſe ad docendum.* Non quod tradat modum docendi, ſed quod cauſas maxime cognoſcat ex quibus maxime docetur.

5. *Maxime eſſe expetendum, & per ſe.* Per ſe quidem, quia habitus eſt Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos digniſſimus.

6. *Præeſſe reliquis Diſciplinis*, ex qua ſcilicet reliquæ habent probare ſua Principia.

Ex iſtis proprietatibus patet Sapientiam eſſe habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia: quod nonnulli docuerunt; ſed ab utraque per propriam ſuam rationem formaliter & ſpecifice diſtinctum.

Parag. 8. *Prudentia.*

Prudentia eſt habitus recta cum ratione Activus; ſive eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum ſimiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam

rentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* vero in intellectu practico; etsi utraque praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis vero intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quod est *Veritas circa agibilia.*

Parag. 9. *Ars.* Ars est Habitus recta cum ratione Effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poeticæ ex principiis poeticis.* Objectum ejus proprium est veritas poetica, h. e. *Conclusio circa effectibilia.* Ars interna est, vel Externa: *Interna*, qua Intellectus dirigit semetipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas: *Externa* qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extra. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dixerunt: & priorem illam *Organicam.*

Parag. 10. *Fides Divina* Est quidem præter dictas, & alia etiam species Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinque. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides vero *Divina* non habetur nisi

per

per infusionem supernaturalem & divinam; unde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendũ firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis* Dei. Objectum ejus est veritas inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus vero proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentit credens proximè fortassis & immediate per discursum ex principis, ultimate tamen propter solam revelationem divinam; in quam unam omnes tam Conconclusiones, quam Principia, quæ sunt de Fide, finaliter resolvuntur.

In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infallibilitas*: sed dantur alii etiam habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntque *Error*, *Opinio*, *Fides humana* & *Suspicio*. Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas*. Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum. Parag. 11. *Habitus imperfecti.*

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati*. Ob-

jectum Erroris semper est *falsum*. Actus vero est assensio tali falso *sine formidine*; per illud distinguitur ac habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuo parit; nec datur status: unde illud ex Aristotele desumptum, *Uno absurdo dato mille sequuntur*: & illud aliunde satis tritum, *Errranti nullus terminus*.

II. Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter probabilitatem, quam videtur habere*. Objectum Opinionis est Propositio probabilis (saltem ad *hominem*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medii* cum sc. infertur ex medio probabili: & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cum sc. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio, auditis tantùm terminis: ut *Quod omnes parentes diligant liberos*: & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. *Opinio & Scientia* ejusdem non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III. Fides humana est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam*.

manam. Objectum Fidei humanæ est Propositio seu vera seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assentio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel sine formidine alterius: ast in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distiguo specifice, quæ vix differunt omnino, nisi forte *secundum gradum*, aut saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate se habet ad utramque, quandoque propensior in alteram, sed valde leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accensetur *Mistos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem unum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem *Theologiam*, Alstedius lib. 2. præcog. philos. cap. 18. Perperam. Nam primo, non potest ex pluribus simplicibus specifice distinctis resultare aliquod mixtum specifice ab illis distinctum. Secundo, multo minùs mixtus habitus ex *Theoretico* & *Practico*; sic enim idem habitus

Parag. 12. *Habitus Mixtus.*

qui ordinatur ad ſolam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. Tertio, Simplicibus Habitibus contradiſtinguntur quidem Habitus, non *Mixti*, ſed *Aggregati*: quales ſunt ſingulæ diſciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inque his ſacra Theologia: Philoſophia vero eſt ipſa aggregata ex pluribus diſciplinis; ſicut quælibet Diſciplina aggregata eſt ex pluribus Habitibus. Sed iſta ſatis de habitibus; de quorum numero & diſtinctione ita accurate diſputavit Ariſtoteles, ut ſit omnino defendendus, non tantum excuſandus, ſaltem non exagitandus.

Subtituli Capitis primi.

1 De *definitione Habitus mentis.*
2 De *diſtinctione habituum per Actus & Objecta.*
3 De *Numero habituum mentis.*
4 De *Intelligentia Principiorum in genere.*
4 De *Intelligentia Theoretica.*
6 De *Syntereſi.*
7 De *Intelligentia Poetica.*
8 De *Scientia.*
9 De *Sapientia.*
10 De *Prudentia.*
11 De *Arte.*

12 *De Fide Divina.*
13 *De Errore.*
14 *De Opinione.*
15 *De Fide Humana.*
16 *De dubitatione & Suspicione.*
17 *De Habitibus Mixtis Aggregatis.*

CAP. 2.

De Circulo Disciplinarum.

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones, quæ quidem ad unum aliquod *Subjectum* vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Corpore Naturali: *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali ut de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas late*, sive operatrices; quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Universitatem Disciplinarum τὸν κύκλον Par. 1. *Encyclopædia.*

κύκλον vocant, sive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quasi circulum quendam & Orbem omnia scitu digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopædiam.*

Parag. 2. *Disciplinæ Instrumentales.*

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; ut animo liberali indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Disciplinæ aut *Instrumentales* sunt, aut *Architectonicæ.* Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat, Veteres ἐγκυκλίους, & παιδείας: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias.* Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica, Logica, Rhetorica:* quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quod in sermone aut ratione recte instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum, quod sint tres ex septem illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium.* Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectū perficiendū: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ sc. Memoriam haud aliter juvet quam Logica Mentem: sed vereor,

vereor, ut sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logica detur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium.*

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio*, Philosophiâ superior. *Philosophia* est Disciplina ex Scientiis & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica.* Quarum Physica est de rebus immersis in materia sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab ea; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est una tantum scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale.* Metaphysica est una tantum Scientia, vel potius Sapientia, cujus Subjectum est *Ens qua Ens.* Parag. 3. *Physica & Metaphysica.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundum rationem abstracta à Materia sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretione cum Materia; Par. 4. *Mathematicæ puræ.*

Materia; vel *impura*, quæ patitur aliqualem cum ipsa concretionem: unde Mathematicæ aliæ sunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ sunt quæ considerant quantitatem purè abstractam à Materia; Mixtæ, quæ considerant Quantitatem abstractam quidem plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, sive Abstractæ, sunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica considerat *Quantitatem Discretam*, habetque pro subjecto *Numerũ* sive *Multitudinem*: Geometria vero considerat *Continuam*, habetque pro subjecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

Par. 5. *Mathematicæ Mixtæ* Mathematicæ Mixtæ sive Concretæ, quodam medio modo se habent inter scientias Naturales & purè Mathematicas; μέσαι propterea dictæ Peripateticis, quasi scientiæ Mediæ, nec sc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accensendæ, quam Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarum Cosmographia & Optica considerant *Magnitudinem*, & subordinantur Geometriæ; Musica vero *Numerum* considerat,

considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica & Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat mensuram in toto Mundo & partibus ejus, cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu perspectiva, considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. Musica deniq; Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatem insignem, quam eorum praxis (à posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum disciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequentur censentur, nec indignæ æstimantur, in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris, 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 3. *Statica*, de ratione ponderum. 3. *Nautica*, Par. 6. *mathematicæ Practicæ*

tica, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum. &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii.

Par. 7. *Disciplinæ Morales.* Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt κυριως & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica & Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt, istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officiis in familia. *Politica* est prudentia de moribus & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academia*, &c. sunt species Reipublicæ.

Parag. 8. *Historica & Poetica.* *Prudentiæ Exemplares*, sunt Historica & Poetica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium*. Ut enim Historia narrat res restas à veris personis: sic Poesis narrat res geri solitas in vita communi sub fictis personis: ita ut Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis*. Historicæ inserviunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famulæ, non ut partes; nam

nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potissimum inservit *ars versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

Professiones, seu facultates Philosophiâ superiores, quibus (*ratione usus*) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur, sunt tres illæ supremæ; *Medicina*; *Jurisprudentia*, *Theologica*. Medicina & Jurisprudentia facile Theologiæ dant primas: sed neutra alteri concesserit lubens. Æmulæ facultates utræque; quia utræque summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Jurisprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicinæ quidem artes fere omnes manuales aliquo modo subserviunt, ut quarum pleræque ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertineant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Jurisprudentiæ vero reliquæ Prudentiæ subjiciuntur, *Politica* Præsertim; cujus in gratiam *Magistratus* & *Curiæ* & *Officia* publica constituta sunt. Ad Medicinam spectant *Botanica*; de simplicium medicamentorum natura, viribus & usu: *Anatomica*; de corporis humani fabrica & partibus: *Pharmaceutica*; de compositione medicamentorum: *Chirurgica*, de curatione partium externa; aliæque artes nonnul-

læ

læ, ut partes vel ſpecies ejus. Ad Juriſprudentiam ſpectat *Ars Notaria*, aliæque. Sed de iſtis ſatis.

Par. 10. *Theologia.* Sacra *Theologia* omnium Diſciplinarum merito ſuprema habetur & digniſſima; ut ad quam cura pertineat immortalis animæ: eſtque *methodica aggregatio plurium principiorum & concluſionum, quæ ſunt de fide divina.* Qui eam ex Sapientia, Scientia, & Prudentia volunt eſſe mixtum habitum incommode ſentiunt: etſi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquando; non tamen id fit univoce; ſed ut per hoc Theologia diſtinguatur à reliquis Prudentiis, quæ ſunt *Morales* ſeu *Naturales*, cum ipſa ſit Prudentia *Supernaturalis* & *Religioſa*. Eſt ergo Theologia una tantum diſciplina, atque in *genere Prudentiæ*: cum habeat pro fine ſuo *Actionem*, ſc. Fruitionem Dei, quo pervenitur per media activa ad fidem, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli Capitis Secundi.

1 *De Diſciplinis in genere.*
2 *De Encyclopædia.*
3 *De Diſciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales.*
4 *De Inſtrumentalibus Diſciplinis.*
5 *De Philoſophia.*

6 *De*

6 *De Philosophia contemplativa.*
7 *De Mathematicis puris.*
8 *De Mathematicis Mixtis.*
9 *De Mathematicis Practicis.*
10 *De Philosophia Morali.*
11 *De Historica & Poetica.*
12 *De tribus professionibus supremis.*
13 *De Ordine Disciplinarum inter se: & de ratione studii recte instituenda.*

CAP. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Par. 1. *Locorum communiũ utilitas.*

LOci Communes, sunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur; inde quoties facto est usus depromenda* Loci Cõmunes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimũ subsidium: habentque aliàs fructum ingentem; quem experiare facilius, quam eloquare.

Parag. 2. *adversariæ collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio vel *Adversaria* est; vel *Methodica.* Adversaria Collectio est, qua ut quæque prius posteriusve occurrunt ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi adversariæ collectiones triplicem fere rationem est observare.

I Cum diversæ materiæ à principio libri continuo sibi subnectuntur, nullo relicto spatio chartæ puræ inter ipsas, nec servato ordine vel saltem Alphabetico; sed annotatis tantùm in margine ad oram singularum materiarum titulis ad quos ipsæ pertinent, & instituto tandem seorsim Indice Alphabetico, qui ostendat qua in pagina quidque reperiatur, estque modus omnium confusissimus.

Par. 3. *Modus secundus.*

II. Cum singulis *Alphabeti* literis certus paginarum numerus destinatur; sed res ipsæ confusè scribuntur, nisi quod quæque referatur ad literam initialem sui Tituli; ut *Avaritia* ad *A*, *Suspicio* ad *S.* adnotato in margine peculiari ejus Titulo, una cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulum margini sæpius inscribere, si sæpius occurrat: v. g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vicesimo fortasse de *Astutia* &c. res ipsas ubi descripseris, scribe in margine Titulos cùm numeris sic, 6. *Avaritia.* 20. *Astutia.* Inde si quid denuo occurrat de Avaritia, aut Astutia, notandum; percurre titulos in margine: reperiesque *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20. collocari. Noli ergo Margini denuo

denuo *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantùm notas. 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus.

III Cum singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimum) vel (quod est aliquando consultius) eo ordine, quo quique occurrerint: facto seorsim Indice Alphabetico titulorum, ut in 1 modo, adscriptisque margini *subtitulis* cum notis numerorum ea ratione, qua de Titulis dictum est in 2. modo. v.g. si inter legendum quod primum notatu dignum occurrerit sit *de voluptate*; proximum *de Anima*, &c. Esto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima* secundæ, &c. Est hic modus longe optimus omnium eorum qui sunt Collectionis Adversariæ. Par. 4. *Modus tertius.*

Collectio Adversaria, etsi Methodo careat & Arte, habet tamen suum usum pene necessarium: Inservit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio*. *Præparationi* quidem: ut sc. juvenes non interea patiantur lectionem suam periri, pleraque notatu digna labi è manibus, dum sunt adhuc imparati a Methodo accuratiore, quâ lecta auditaque commodius digerant: *Compendio* vero; ne qui peculiari cuiquam professioni studia sua Par. 5. *Usus adversariorum.*

dicarunt, cogantur plurimum temporis in rebus ſuis ſtudiis multum alienis collocare, ſi curent in ſingulis diſciplinis eſſe accurate Methodici. Logica quidem, quia eſt ea Ars omnium Diſciplinarum inſtrumentum, è re fuerit ſtudioſorum omnium Methodice collegiſſe: ut etiam cujuſvis ſtudioſi Locos comunes in ea facultate, cui nomē ſuū dedit, illiſque Diſciplinis quæ cum ea ſunt conjunctiores: in reliquis vero poterit adverſaria locorū collectione contentus eſſe. Quorſum enim ant Medicus *Moralia*, aut Juriſconſultus *Mathematica* nimis anxie ſectaretur?

Parag. 6 *Collectio Methodica Popularis.*

Collectio Methodica Locorum Communium eſt, in qua relucet aliqua Methodicæ diſpoſitionis ratio. Eſtque ea rurſum vel *Popularis* vel *Acurata*. Popularem dico, in qua ſervatur Methodi ratio minus accurata: hujus varii ſunt modi. Alii enim ſecundum *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos diſponunt, alii omnia ad *Præcepta Decalogi* referunt: aliique aliter pro ſuo quiſque ingenio & judicio. Sed *anguſtiores* ſunt omnes iſti modi, quam ut univerſa complectantur: & *turbatiores*, quam ut ſatis diſtinctè.

Parag. 7. *Collectio Methodica Accurata.*

Collectio Methodica Accurata eſt, in qua tituli Locorum diſponuntur accurate ſecundùm propriam Methodum

thodum uniuscujusque Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maxime comprobamus, nobis ob oculos ponere, ejusque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginasque aliquam multas singulis *Titulis* relinquentes: ut & *Subtitulis* pariter suo ordine spatia majora, vel minora, pro ratione ipsarum materiarum.

Bene quidem illi, nec reprehendo. Parag. 8. *Consilium Authoris.* Cæterum quandoquidem Collectio Locorum communium non est ipsa rerum tractatio, sed apparatus ad ipsam, sive congestio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *disponendo* quidem necessaria est, in *colligendo* non item: quid ipse sentiam hac in re utilissimum, si non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I. Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generalis tantùm Titulos complectatur, unâ aut alterâ paginâ describatur. Illa enim totius Disciplinæ tabricam & methodum una quasi Synopsi semper repræsentabit.

II *Titulis* singulis, eo ordine quo describuntur in Tabula, *Subtituli* sui subjiciantur. Sed Tituli vel rubricâ vel majusculâ characterem formâ, vel alia aliqua insigni nota à subtitulis distinguntur.

III Subtitulis ſingulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturque ſpaciolum ad finem lineæ, in quo annotari poſſit peculiaris *paginæ* libri noſtri, in qua aliquid pertinens ad talem vel talem Subtitulum diſponitur. Relinqui debet etiam ſpacium 6 aut 7 linearum poſt ſubtitulos ſingulorum Titulorum, in quibus deſcribantur, ſi forte alii aliqui ſubtituli inter legendū nobis occurrant, præter eos, quos hactenus deſcripſimus.

IV Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint. Methodus, ſi ſit in Tabula Generali, *accurata*, & in ſpeciali indice Subtitulorum, *Mediocris*, non eſt exigenda in ipſo libro: Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita ſubtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur: ſecunda ſecundo, & deinceps, numerus tantùm paginæ adſcribatur ſuo loco in *Indice ſubtitulorum*.

Parag 9 *Praxis hujus conſilii.* Exemplum pene exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus ſingula *Capita* poſſunt eſſe ſinguli *Tituli*, Locorum Communium in hac diſciplina: *Quæſtiones* vero capitibus ſubjectæ ſinguli *Subtituli*. Spacium relinquimus poſt ſingula capita, cui inſerantur & aliæ Quæſtiones ſive ſubtituli, ſiqui alibi occurrant ad materiam illius capitis ſpectantia. Spaciolum etiam

etiam relinquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, una cum litera p. quæ *paginam* significat; eo consilio ut juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes, Si quis velit colligere Locos Communes Logicos, *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendii possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices instiusmodi in suum usum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

Parag. 10. *Locorum adornatio.*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoria dignum censeatur, illud in locis communibus, ut mella apes in favis, studiose collocabis: diemque deperditum duces, in quo non est aliquid in Locos communes relatum. *Sententias* authorum breves, illustres & nervosas: *Voces artes* & rerum appellationes: *præcepta* disciplinarum: vocum *distinctiones*: aliaque similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, sectione, pagina, ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis.

bis. Si quid propria meditatione conſecutus fueris quod ſit illuſtre; peculiari aliqua nota id ab alienis diſtingues: ſi materiam alicujus tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fuſius tractari, non erit neceſſe ex authore quicquam tranſcribere: ſatis erit locum ipſum, ut prius, indicaſſe.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Utilitate Locorum Communium.*
2 *De Locis Adverſariis.*
3 *De Locis Methodicis.*
4 *De Locis Communibus commodiſſime inſtituendis.*
5 *De Locis Adornandis.*

CAP. 4.
De Hiſtoria Logicæ.

Parag. 1. *Logici ante Ariſtotelem*

LOgicæ Naturalis uſum ante *Ariſtotelem* plurimi exercuerunt; nec enim aliter quicquam potuerunt in aliis *facultatibus* cum laude commentari. In ipſa etiam arte aliquid auſi ſunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas Tarentinus*, *Zeno*, *Socrates*, *Plato*, *Xenocrates*, *Chryſippus*: aliique ex Stoicis & Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quam confuſum quoddam Chaos præceptorum, ſive potius exemplorum de captionibus Sophiſticis,

sticis, aliisque ad ostentationem magis comparatis quam ad usum: unde illa monstra argumentationum profluxêre, *Antistrophon*, *Crocodilites*, *Utis*, &c. Academicorum vero Logica, in quibus *Plato* familiam ducit, multo illa utilior fuit quidem & magis seria: sed tamen nihil ordinate docet, aut Acroamatice; præcepta tantum obiter immiscet Exoterice, & in forma Dialogorum. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem certum constituit, & præcepta in ordinem redegit, & singulari artificio integræ artis methodum contexuit, rejectis *heterogeneis*, & exotericis, & inanibus subtilitatibus, ita ut *Logicæ inventor* optimo jure dici mereatur.

Par. 2. *Post Aristotelem ad scholasticos*

Post *Aristotelem* defervuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studium. Succedentibus enim seculis Oratoriis magis quam Philosophicis, Logicæ à fine suo proprio & genuino, quæ contemplatio est & cognitio rerũ, inflexa est propemodũ omnis ad usum forensem, à docendo admovendum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, & Ecclesiæ doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, aliique. Non defuerit tamen, qui & illis seculis libros Aristotelis Logicos commentariis illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logica tentarent;

Græci

Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*; sub quibus potissimum Logica Peripatetica neglecta jamdiu vires pristinas colligere & reflorescere cœpit denuo.

Insequutum est brevi seculum *Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidem ineleganti nec elaborato, sed quem abunde compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omnino felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui pater Scholasticorum habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, *&c.* Qui hos secuti in varias postea sectas sunt divisi: dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*; *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis & Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandum fuisset, ut non heterogenea sæpius infarsissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas, in Logica determinandas proposuissent.

Schola-

Par. 3. *Quorundã Scholasticorum cognamenta.*

Scholasticorum plerisque qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non *ingratam* si hic *attexerimus*; etsi non sunt omnes *Logici*.

1	*Alexander ab Ales.*	1	*Irrefragabilis.*
2	*S. Tho: Aquinas.*	2	*Angelicus.*
3	*Joh. Duns Scotus.*	3	*Subtilis.*
4	*S. Bonaventura.*	4	*Seraphicus.*
5	*Henr: de Gandavo.*	5	*Solennis.*
6	*Gualterus Burlæus*	6	*Planus.*
7	*Willelmus Occam.*	7	*Invincibilis.*
8	*Ægidius Romanus.*	8	*Fundatissimus.*
9	*Tho: Bradwardinus.*	9	*Profundus.*
10	*Joh. de Baccone.*	10	*Resolutus.*
11	*Franciscus Marronis*	11	*Illuminatus.*
12	*Adamus de Mariſco*	12	*Illustris.*
13	*Petrus Aureoli.*	13	*Facundus.*
14	*Johannes Bassolis.*	14	*Ordinatissimus.*
15	*Alexander Saxo.*	15	*Illibatus.*
16	*Gerardus Odonis.*	16	*Moralis.*
17	*Antonius Siretus.*	17	*Formalitatum.*
18	*Petrus Lumbardus.*	18	*Sententiarum.*
19	*Petrus Comestor.*	19	*Historiarum.*
20	*Petrus Hispanus.*	20	*Summularum.*
21	*Averroes.*	21	*Commentator.*
22	*Petrus de Abano.*	22	*Consiliator.*
23	*Suicetus.*	23	*Calculator.*

Doctor

Magister

Parag. 5. *Lulliſtæ.* Prodiit è media Barbarie vir magna profeſſus *Raymundus Lullius*; qui opus *Logicum*, quod ſpecioſo *titulo* inſignivit *Artem Magnum*, commentus eſt: cujus ope pollicetur *trimeſtri ſpacio* hominem quemvis vel ipſa literarum elementa neſcientem, totam Encyclopædiam perdocere; idque per circulos & triangulos & literas Alphabeti ſurſum vorſum revolutas. Habuit & iſte tamen ſuos aſſertores, & ſequaces, *Bernhardum*, *Lavinhetam*, *Cornelium Agrippam*, *Paulum Schalichium*, *Petrum Gregorium Tholoſanum*, *Jordanum Brunum*, & paucos alios. Sed inſignem vanitatem artis Lullianæ ſatis luculenter oſtendit Keckermannus, *tract. 2. præcogn. log. c. 2. Parag. 39.*

Parag. 9. *Ramei.* Pulſa tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir, auſus eſt (poſt *Ludovicum Vivem*) Ariſtotelem acrius ubique & liberius inceſſere, univerſamque Peripateticam Philoſophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos ſummo in pretio, maxime eloquentiæ ſtudioſos, idque odio Scholaſticorum, quorum dictio & *ſtylus* ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certe illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti induſtria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentiùs excolendam.

lam. Sed tamen multa sunt quæ in Logica Ramea eruditis merito displicent : ut 1. *innovatio terminorum artis*, & *rejectio* vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum ; 2, *Mutilatio Logicæ multiplex* quam Rameï limitibus nimium angustis definierunt & partibus quibusdam integris spoliarunt ; 3, *explicatio usus Logicæ* ex Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logicæ non tractatur, sed Exotericè ; 4, *præscriptio unice Methodi* ubique abhibendæ, ejusq; niminum exilis & morosæ, qua disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tatum & dichotomias. Sunt & alia plurima, quà vitia, qua defectus, in Rameis justa reprehensione dignissima : quæ accurate & graviter persecutus est Keckermannus, *tract.* 2. *Præcogn. Log. cap.* 4. per totum.

Produxit novissimnm seculum nonnullos Logicos, qui media quadam viâ Peripateticos inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos* : sed tamen in Systematis suis Logicis Ramei magis sunt quam Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripatetica Scholâ immurarunt & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim in frusta dividendo & subdividendo concident, ut succum rerum & substantiam Parag 9. *Systematici.*

stantiam interea mittant. *Philippo-Ramei* hi dici possunt, vel *Systematici*, quorum præcipuus est *Keckermannus*: quem insequuti (non *passibus* æquis) *Timplerus*, *Alstedius*, & alii nonnulli. Habet ille usum suum sane magnum, & perutilem; sed iis qui judicio sunt maturo, & probe subacto in schola Peripatetica. Qui enim illius viri scripta cum Scholasticis, delectu facto *Terminorum* & *Methodi*, dextre conjungere poterit, is mea sententia in omni Philosophia utilissime versabitur. Optarim tamen ut minus tereretur Keckermannus in manibus juventutis: qui sunt assuefaciendi potius terminis Peripateticis ac Methodo simpliciori instituendi; nec tantum pollent judicio, ut norint inutilia ab utilibus secernere.

Subtituli Capitis quinti.

1 *De Logica veterum ante Aristotelem.*
2 *De Organo Aristotelis*
3 *De Logicis post Aristotelem usq; ad Scholas-*
4 *De Scholasticis.* *(sticos.*
5 *De Logica Lullii*
6 *De Logica Ramea.*
7 *De Systematicis.*
8 *De præstantia Logicæ Peripateticæ supra Rameam & Lullisticam.*

FINIS.